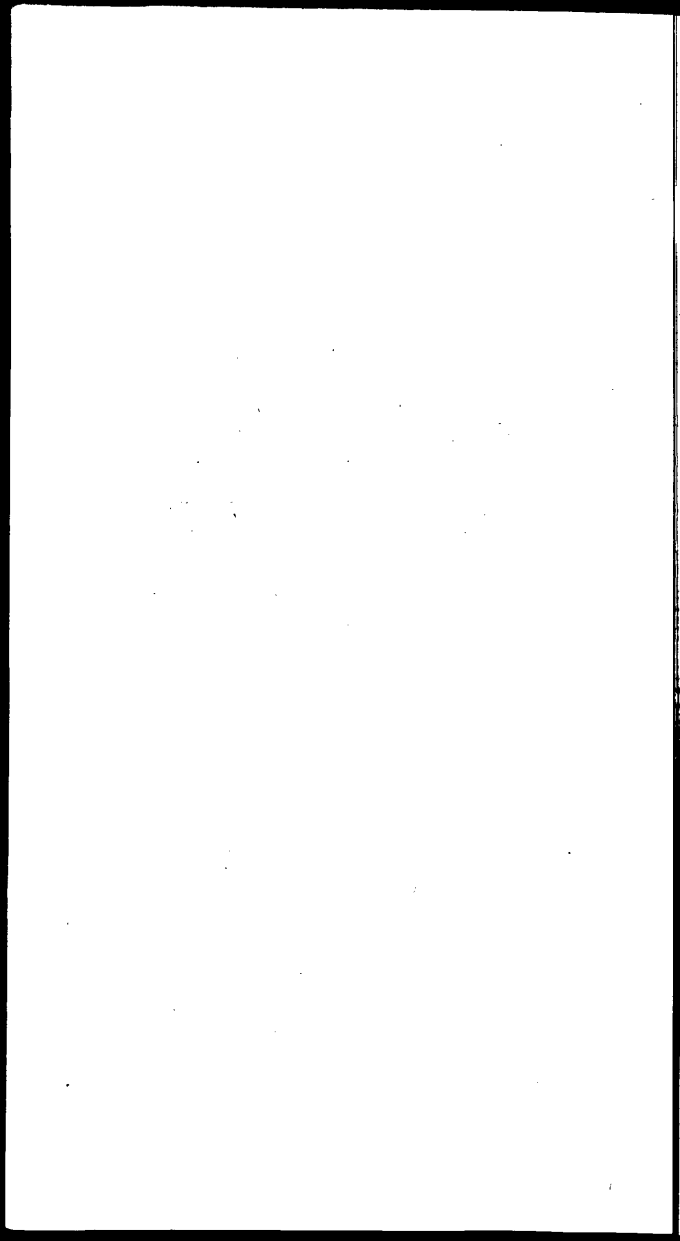

BYVOEGSELS
EN
AANMERKINGEN
VOOR HET
NEGENTIENDE DEEL
DER
VADERLANDSCHE
HISTORIE
VAN
JAN WAGENAAR.

DOOR

M. H. VAN WYN, Mr. N. C. LAMBRECHTSEN
Mr. ANT. MARTINI, E. M. ENGELBERTS
EN ANDEREN,

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART,
MDCCXCVI.

BYVOEGSELS
EN
AANMERKINGEN
OP HET
NEGENTIENDE DEEL.

Bl. 4. r. 7. „Men vreesde, dat de oorlog welhaast zou onttteken worden in Italic.” Buiten 't gefchil met den Keizer; van 't welk onze WAGEN: hier spreekt; begon men, thans, te vreezen, dat, eerlang, een ander oorlogsvuur, nader by 's Lands grenzen, dat is te midden van Duitschland, tusfchen de Koningen van Groot-Brittannie en Pruisfe, zou uitberften, aan 't welk deeze Staat, uit hoofde van zyn belang en verbinteniffen, zeer denklyk, deel zou moeten neemen. De twee Vorften, fchoon Zwagers en, byna, 't famen opgevoed, konden, van hunne eerfte jeugd af, den anderen niet zetten, verguisden zelfs elkaer met fpoonaamen, en die perfoonlyke haat gaf gelegenheid tot onderlinge oneenigheden. Thans, waren zy oneens, zo nopens andere zaaken, als (a) over het bewind van 't Hertogdom Meklenburg, alwaar FREDERIK WILLEM ondanks zelfs de vermaaninge zyner Keizerlyke Majesteit (b), beftaan hadt, eenige wervingen te onderneemen, met de

fter-
(a) MONTGON Memoir. Tom. 7. p. 306. Memoir. de Brau-
denburg, Tom. 2. p. 339—345.

(b) Vergel. WAGEN. Vaderl. Hist. XVIII. D. bl. 467.

sterke hand (c). Doch het bleef hier niet by. De Koning van Groot-Brittannie, Keurvorst van Hanover, deedt, op 't laatst van Oogstmaand, door zynen Gezant, den Graave van *Chesterfield*, den algemeenen Staaten aankondigen: dat zyne Majesteit van Pruissse, sedert een' geruimen tyd, hadt doen ligten en, met geweld, onder zyne Troepen steeken eenige Hanoversche Opgezetenen, en dat men, daar mede, nog voortging, zonder, in 't minst, te luisteren naar de klagten, daar tegen, door het Hof van London, gedaan: dat het laatstgemelde Hof; ziende, hoe alle vriendlyke poogingen tot herstel vrugteloos waren; eindelyk beslooten hadt, wederkeeriglyk te handelen en, onlangs, eenig Pruisfisch Volk, door 't Hanoversche trekkende, hadt doen aanhouden: dat de Koning van Pruissse, hier op, zyne Onderdaanen hebbende doen te rug eischen, 't Hof van London zig tot de overgave bereid verklaard hadt, mids zuiks ook, van de Pruisfische zyde, ten opzichte der Hanoversche Onderdaanen, gedaan wierde: doch dat men, te Berlyn, in plaats van antwoord afewagten, daadlyk, in tegenwoordigheid des Keizerlyken Gezants, *Baron van Seckendorf*, eene buitengewoone Raadsvergadering beleid hadt en, staande dezelve, bevelen afgevaardigd, tot het maaken der noodige aanstalte voor een' oorlog, waartoe bereids, niet slegts eene somme van zes-

(c) ROUSSET Recueil d'Actes. Tom. VII, p. 246.

zesmaal honderd duizend Ryksdaalders was uitgeschooten, maar ook de Pruisfiche manschap last hadt ontvangen, om, terstond, naar Maagdenburg te trekken: zynde de *Gens d'Armes* reeds op marsch en men voorneemens, om, met een Leger, te verschynen op de Hanoverfiche grenzen en, konde het zyn, een' inval te doen in de Landen zyner Groot-Brittannische Majesteit, die, in deezen stand der zaaken, niet twyfelde, of de Staat zoude een goed aantal Troepes gereed en, ter zyner hulpe, marschvaardig houden, in voldoening der onderlinge verbintenissen en vriendschap, zo als hy ook gelyk verzoek hadt gedaan by de Kroon van Frankryk, en een' Gezant naar Koppenhage afgezonden, ter gereedhouding der tien duizend man, tot welker leeveringe de Koning van Denemarke verplicht was. De algemeene Staaten, dit voorstel in overweeginge genomen hebbende, draalden niet met besluiten, maar vaardigden, terstond, eenen beleefden en ernstigen Brief af aan zyne Pruisfiche Majesteit, denzelve aanmaanende en verzoekende, om, zonder in deezen by overhaastinge te werk te gaan, de gereezen' geschillen, veel eêr door een minnelyk vergelyk dandoor de wapenen, te doen beslissen, te meêr, daar zyne, reeds gegeven, bevelen, om een aanzienlyk Leger, op de Hanoverfiche grenzen, by een te doen trekken, niet alleen den Koning van Groot-Brittannie moest ontzetten, maar ook deszelfs Vrienden en Nabuuren, inzonderheid hunne Hoogmogendheden, die, uit

4 BYVOEGSELS EN

hoofde van Verdragen met dien Vorst; verpligt waren denzelven, zo hy wierdt aangevallen, bytestaan, en ook, „ in „ cas van nood, aan haare *engage- „ menten* niet fouden *manqueeren*.” Zy gaven van dit schryven kennis aan CHESTERFIELD, met verzoek, om al 't zyne, by zynen Meester, aante- wenden, om de zaak in der minne af te doen, en voegden 'er by, dat men 't verzoek, om eenige Troepes gereed en, ter hulpe, marschvaardig te houden, zonder tyd- verzuim, naar de orde der Regeeringe, over- weegen zoude. Voorts wierdt een affchrift van dit besluit gezonden aan 's Lands Gevol- magtigden tot de byeenkomst van Soissons, die zig, thans, aan 't Fransche Hof onthielden; (d) en aan den Ambassadeur, aan 't zelve Hof, VAN HOEY, om de gedagten zyner Allerchriste- lykste Majesteit, nopens dit werk, te verstaan. Men liet, eindelyk, niet na, by de Staaten der verschillende Provintien, aan te dringen, om, „ in dezen kommerlyken toestand, „ hunnen Afgevaardigden te gelasten, tot „ het neemen van zodanige Resolutien, als „ de gelegenheid der zaaken en de nood, „ ten beste van het gemeen, zouden koomen „ te vereisfchen (e).”

De Provintie van Holland, die dit, voorloopig, verrigte, ter Generaliteit, ter-

(d) ROUSSET Recueil d'Actes, Tom. 6. p. 2.

(e) Resol. St. Gen. 29 Aug. 1729. en Resol. van Holl. 30 Aug. en 1 Sept. 1729. bl. 691-693 en 694.

terstond, goedkeurde, deedt, kort daarop, aan de Algemeene Staaten voorstaan, om, met den Raad van Staate, te overleggen de wyze, waar op, by ontstentenis van minlyke afdoeninge, niet slegts in geereidheid gebragt en, aan zyne Groot-Brittannische Majesteit, zou bygezet kunnen worden „die *assistentie*, waar toe deeze Staat, „uit kragte van de *Alliantien*, tuschen zyne „Majesteit en den Staat *intercedeerende*, „zou mogen verpligt zyn, maar ook sodanige meerdere *assistentie*, als, naar gelegentheid van zaaken, en tot voorkooming van de zwaare gevolgen, welken, uit een *rupture* tuschen beide de hoogstgemelde Heeren Koningen, te dugten waren, bevonden zou worden te behooren.” Ook wierdt 't Besoigne met den Raad, daadlyk, gehouden en, voor Rapport, uitgebragt, dat, „by *provisie*, aan eenige Regimenten te paerd en te voet, te samen uitmaakende een *Corps* van, tuschen de seeven en agt duisend man, zou worden aangeschreeven, zig gereed te maaken, om, op nader order, te kunnen *marcheeren*”, al 't welke hunne Hoogmogendheden, met volkomen toestemming der Staaten van Holland, zig wel deden gevallen: wordende de Raad van Staate gelast, by voorraad, eene aanschryvinge te doen en overslag te maaken voor een getal van zeventuizend, zevenhonderd vyf en zeventig koppen, zo te voet als te paarde. De Raad aedt, terstond, zodanigen overslag, en vroeg, tot onderhoud dier Troepen, voor den tyd van

drie maanden, eene somme van honderd duizend gulden (f).

De spoed, die, hier te Lande, met het gereed maaken van hulptroepen, in 't werk wierdt gesteld, diende niet slegts, om, door dien weg, „den Koning van Pruïsen van feiteiyk-
„ heden te wederhouden en, also, de ge-
„ dreigde verdere verwydering voor te koo-
„ men, maar ook, om, des noods, den voortgang
„ derzelve te helpen stuiten” (g). Doch die donkere oorlogswolken, die, zo schielyk en met zo veel kragt, waren opgekoomen en aangedreeven en, niet slegts den Staat, maar verscheiden andere Mogendheden van Europa ontzet hadden, maakten, eerlang, plaats voor eene zagte en heldere lucht. De twistende Koningen stelden de uitspraak van hun geschil in handen der Hertogen van Saxon-Gotha en Brunswyk, en deezen deden, binnen

* *Congres.* de Stad van dien naam; alwaar eene byeenkomst* belegd was; ter helfte van Grasmaand des volgenden jaars 1730, eene uitspraak, volgens welke, aan ieder' der beide Vorsten eenigen der, te rug geëischte, manschappen wierden toegewezen: waar mede zy, sedert, genoeg namen (h).

Voor 't overige, evenwel, waren de algemeene Staaten, zo over de zaaken in Oost-Vriesland, als om meêr andere redenen, te onvrede geweest over 't gedrag des Konings van

(f) Resol. van Holl. 3. 6. Sept. 1729. bl. 695-700.

(g) Resol. van Sicil. 6 Sept. 1729. bl. 697.

(h) MONTGON Memoir Tom. 7. p. 307. et dans les Pièces Justificatives, p. XCIX-CII. No. XXIX. DU MOAT. Corps Di- plôm. Tom. VIII. P. 2. fol. 161 et 162.

AANMERK. OP HET XIX. DEEL: 7

van Pruisfe. In 't begin des jaars 1728, be-
 klaagden zy zig aan dien Vorst, door hunnen
 Gezant, JOHAN RABO, Baron van *Keppel*,
 over 't geweldadig opligten, niet alleenlyk van
 een' Gelderschen Voerman, op den weg
 tusfchen Keulen en Gelderland, maar ook
 van verfcheiden andere Onderzaaten dee-
 zer Landen, die de Koning uit het grondge-
 bied hunner Hoogmogendheden deede vervoer-
 ren en onder zyne Troepen fteeken. Zy ver-
 klaarden, te vertrouwen, dat de Koning dit
 bezwaar zou wegneemen en de vervoerden in
 vryheid fteflen, nadien zy, andersints, ter be-
 fcherming hunner Onderzaaten, tegen dien han-
 del, tot zodanige middelen toevlugt zouden
 moeten neemen, als de natuur der zaake zou-
 de eifchen (*i*). Hoe weinig, egter, hier aan,
 van 's Konings zyde, voldaan wierdt, zal men,
 in 't vervolg, zien. In 't jaar 1729, dagte
 men, ondertusfchen, dat FREDERIK WILLEM
 niet alleen vrybrieven zou verleenen aan
 een Schip, 't geen te Hamburg gereed lag,
 om, met den eerften, zeil naar China te
 maaken (*k*), maar dat hy zelf, te Stettin: eene
 Stad aan den Oder en de Oostzee gelegen;
 eene Oost-Indifche Maatschappy zou oprig-
 ten: waar toe zyner Majesteit een plan was
 aangeboden, 't geen 's Lands Resident, te
 Hamburg, MAURITIUS, den Staaten hadt
 toegezonden (*l*). Doch deeze zaak nam
 be.

(*i*) Inſtructie voor den Baron VAN KEPPZL, in Secr. Refol.
 van Holl. 13 Febr. 1728. *bl.* 10 en 11.

(*k*) Secr. Refol. der Staat. Gen. 2 Juny 1729, en Secr. Refol.
 van Holl. 3 Juny 1729. *bl.* 438-442.

(*l*) Refol. van Holl. 17 Juny 1729. *bl.* 438-442.

beteren keer, dan men gedacht hadt, en hunne Hoogmogendheden, bevroedende, hoe noodig het hun ware, de vriendschap met het Hof van Berlyn meerder aan te kweeken, zonden, in de Lente des jaars 1730, den Generaal Major, REINHARD, Baron van *Rheede*, Heere van *Middagten* en *Ginkel*, als buitengewoonen Gezant*, derwaarts. Hy hadt last, om, zo hem, van Koning's wegen; tusfchen wien en den Staaten, thans, geen Verbond was; iets mogte voorkoomen, ftrekkende tot het aangaan eener nieuwe, verdeedigende, Verbin-
 * *Extraor-*
dinaris
Envoyé.
 tenis, als dan te doen zien, dat de Staaten daar toe, ongetwyfeld, neigen zouden, nadien zy niets méer wenschten, dan 't behoud hunner tegenswoordige bezittingen, algemeene rust en vrede, om welke reden alleen, zy, op uitnoodiging van andere Mogendheden, in het Verbond van Hanover en het Traktaat van Seville getreden waren, tegen welk laatste zy, met leetwezen, zagen, dat de Keizer zig verzettede, waardoor de vrede, veelligt, ftondt gestoord te woreen, ten zy de invloed van den Koning, by zyne Keizerlyke Majest, dit onheil wist voor te koomen. Voorts moest GINKEL alle kragten aanwenden ter wegneeminge, in der minne, van de gefchillen, tusfchen hunne Groot-Bittannische en Pruisfische Majesteiten uitlaande; van welken ik, zo ftraks, gewaagde, en omtrend welken, nu, nog geene uitspraak gedaan was; en, verder, niet nalaaten, by hoogst denzelven, op 't belang der Hervormden in Duitschland en van den Staat in Oost-Vriesland, aan tedringen,
 als

als mede op de betaaling, zo van zyner Majesteits aandeel in zekere vier- en twintig-honderd guldens, 'sjaars, staande op 't Overkwartier van Gelderland en gesprooten uit eene verband-brief van KAREL II., Koning van Spanje, als op de voldoening van verscheiden los- en lyfrenten, door zyner Majesteits Heer Vader, in 't laatst der voorgaande eeuw, binnen Amsterdam en Rotterdam, opgenomen, doch met welken men, sedert den jaare 1716, hadt opgehouden te betaalen. Nog moest de Gezant doen zien, dat de bezitting der Hertogdommen van Gulik en Berg, gevoeglykst en tot dentyd toe eener volkoomen' schikking, of regterlyke uitspraak onder de partyen, diende te blyven op den ouden voet: eindelyk, moest hy klaagen over de hooge tollens, die de Koning, tot nadeel van den koophandel, langs den Ryn en Maaze, heffen deedt, en het houden van eenen algemeenen toldag tragten smaaklyk te maaken (*m*). GINKEL kweet zig, zo veel doenlyk, van deezen last, hoe zeer 't hem niet gebeuren mogte, in alles te slaagen. Nauwlyks, was hy te Berlyn aangekoomen, of de Koning, betuigende de oude vriendschap en goed verstand met den Staat te willen doen herleeven, sloeg het aangaan van een nieuw Verbond voor. De Gezant gaf er kennis van aan zyne Meesters, die hem gelastten, zyner Majesteit hunne genegenheid tot zulk een heilzaam werk te herhaalen, met betuiginge, dat het hunne

Hoog-

(*m*) Secr. Ref. v. Holl. 15 Maart 1720. bl. 268-279. Zie myne Aanmerk. XVIII. St. bl. 72.

Hoogmogendheden zeer aangenaam zoude zyn, de voet en voorwaarde te verstaan, op welken de Koning oordeelde, dat hetzelfde, ten meesten nutte der wederzydsche Staaten, konde worden aangegaan: verzuimende zy, verders, niet, hier van, ter voorkoominge van allen agterdogt, openinge te geeven aan de Hoven van Frankryk en Groot-Brittan-
nie (n). Doch van dit nader Verbond kwam niets, en de algemeene Staaten, schoon, ten jaare 1743, door Frankryk en Pruisse, hier toe weder aangezocht, zyn buiten verbinten-
nise met het laatstgemelde Hof gebleeven, tot in den jaare 1788, wanneer er eene, verdedigen-
de en aanvallende, geslooten wierdt, met FRE-
DRIK WILLEM II, (o) Kleinzoon des Vorsten, van wien ik, hier, gewaage.

Bl. 20. r. 8. „*Tot den oorlog in Italie was noodig, dat men zig — veritonde met den Koning van Sardinie.*” De Staaten begreepen insgelyks, dat, zo men tot dien oorlog koomen moeste, dezelve, voordeeligst kon begonnen worden aan den kant van Pië-
mont, en dat men, dierhalven, door alle be-
kwaame middelen, den Koning van Sardinie behoorde over te haalen tot de zyde der Bondgenooten van het Sevillefche Traktaat: maar, wyl hunne Hoogmogendheden, by der-
zelve toetreeiding tot dat Traktaat, bedongen hadden, by het Leger in Italie niet meer-
der te zullen voegen dan drie duizend man of de waarde van dien; tot voldoening van
welk

(n) Secr. Refol. van Holl. 10 en 13 Mey 1730. bl. 290-292.

(o) KLUIT Index Foeder. p. 309.

welk laatste zy meest neigden; verklaarden zy teffens, hoe de Bondgenooten niet konden verwagten, dat men zig, hier te Lande, in eenige nadere Verbintenis, met den bovengemelden Koning, zoude inlaaten, te minder, om dat de Staat nog een openstaand geschil hadt met zyne Sardinische Majesteit, nopens eenige agterfallen in gelden, spruittende uit den laatste oorlog, die men, alhier, oordeelde, geheel niet, of maar gedeeltelyk, schuldig te zyn, doch welker volkoomen voldoening men voorzag, dat de Koning, by die gelegenheid, ongerwyfeld, zou vorderen, alvoorens zig, met de Staaten, op 't stuk van nieuwe hulp, in te laaten. Hunne Hoogmogendheden hadden zig, eger, reeds voorheen, bereid getoond, daar over, des noods, in onderhandeling te treden. Ook drong de Sardinische Gezant, in den Haage, Graaf VAN CHUISAN, in de Lente des Jaars 1732; na dit werk eenige jaaren stil gebleven was; sterk op deeze agterfallen aan, die, toen, op twee millioenen, vier honderd agt en twintig duizend, negen honderd, een en dertig guldens, dertien stuivers, tien penningen, gerekend wierden. Men verklaarde, nogmaals, te willen handelen, zo over de schuld, als over den tyd van betaaling. (p) Doch my is niet genoegzaam bewust, of en welk' eene schikking hier op gevolgd zy.

Bl. 25. r. 4. „ Ook hieldt hy zig niet vreemd

(p) Secr. Resol. van Holl. 21 July 1730. p. 297 en 298. Resol. van Holl. 23 April en 4 Juny 1732. bl. 199-215, 361.

vreemd van 't bezetten der Italiaansche Staaten, — met onzydige, in de plaats van Spaansche, troepen." Hy zeide zelf, dit punt zeer gemaklyk te zullen nageeven, alzo het verzenden van Spanjaards naar Italie zeer tegen zynen zin, in het Traktaat van Seville gekoomen was, en „ dat hy zulks, alleen uit „ *complaisance* voor de Engelschen, gedaan „ hadt (q)."

Bl. 27. r. 8. „ 't Geschenk van eenen gouden beker, hem, *nevens de Heeren FAGEL en HOORNBEK*, aangeboden." Vergelyk myne Aanmerk. 18. St. bl. 85. op WAGEN. XVIII. Deel, bl. 256. r. 13. v. o.

Bl. 30. r. 2. „ Zy wist te wege te brengen, dat de voorwaarden, op welken zy" (*de Russische Keizerin ANNA*) „ de Regeering aanvaard hadt, gelyk als op verzoek van 't Volk, te niet gedaan werden." Te regt zegt WAGEN.: „ gelyk als op verzoek van 't Volk." De Baron OSTERMAN, de Prins TRUBETSKOY en de Knees ALEXANDER CZERKASKI, hadden omtrend vierhonderd Edellieden overgehaald, om op de vernietiging der bovengemelde voorwaarden en de aanvaarding der alleenheersching, by de Keizerin, aan te dringen. Zy deden dit, ten getale van driehonderd negentig, zeggende, dat zulks het verlangen der *gantsche* Natie was. De Vorstin, na den Raad in dit verzoek te hebben doen toestemmen, nam, daarop, dien voor- dragt

(q) Misfivè der Heeren C. HOP, J. S. HURGRONJE en S. V. GOSLINGA, te *Compiègne*, 21 July 1730. en Secr. Résol. van Holl. 10 Aug. 1730. bl. 310.

dragt gunstiglyk aan en de teugels der alleenheerschinge in handen (r).

Bl. 32. r. 13. v. o. „Dit Reglement, waarin Zeeland, in 't eerst, merklyke zwaarigheid gemaakt hadt.” Zeeland was niet tegen het openstellen der vaart op Afrika, onder zekere uitkeeringe of erkentnisse *, ge-^{* rang-}weest; in tegendeel, die Provintie hadt op bei-^{nitie.}den aangedrongen en verklaard, zonder die openstelling, in de verlenging van het Oktrooi der West-Indische Maatschappye niet te zullen toestemmen: maar de Maatschappye zelve oordeelde de vrye vaart nadeelig voor 't Land, verderfelyk voor haar eigen bestaan, en de, door Zeeland opgegeeven, erkentnisse onvoldoende, zelfs al wierdt er een freek Lands van den vryen handel uitgeslooten. Zy leverde, ten bewyze van dien en van andere zwaarigheden, meêr dan één Be-
toog in, ter Vergadering der Algemeene Staaten. Maar, eindelyk, ziende, dat Zeeland by zyn gevoelen bleef, en bedugt voor verwyderingen, die 't Oktrooi konden doen agterblyven, besloot zy, niet langer op haar stuk te blyven staan, en gaf, in Bloei-
maand des Jaars 1730, een nader Ontwerp * in, naar 't welk zy vermeende, dat * *Concepte* de vaart, op eene grootere uitkeeringe, zou *Reglement* kunnen beproefd worden. Dit Plan wierdt, op nieuw, by de Bondgenooten, overwoogen en, hier uit, sproot het Reglement,
van

(r) MONTGON Memoir. Tom. VII. p. 462, 470.

van 't welk onze treflyke Schryver ge-
waagt (s).

Bl. 33. r. 17 „*De Staaten stelden negen Gemagtigden aan.*” Lees „*agt*”, in plaats van „*negen.*” Te weeten, één Lid, uit de Edelen, en één, uit elk der navolgende Steden : naamlyk, Dordregt, Haarlem, Delft, Amsterdam, Rotterdam, Alkmaar en Hoorn. Zy wierden, door de Edelen en de voorgemelde Steden, benoemd (t).

Bl. 33. r. 9. v. o. „*'t Gansche werk werdt, in den Jaare 1732, volkrooken.*” Al is de Lyst de Huizen, in 't Jaar 1732, overgeleverd (u), blykt my, egter, niet, dat, van dit werk, door de Gemagtigden der Staaten, in Holland, voiledig Rapport gedaan wierdt, voor Herfstmaand des Jaars 1733: wordende, in dat Rapport, gezegd, dat „de gemelde Commisfarissen, met den „aanvang van den Jaare 1731 en vervolgens, tot den 18 Juny deezes Jaars, alle „*Quohieren* der Huizen en andere Gebouwen — van geheel Zuid- en Noord-Holland —; hebben nagezien, en dezelve — „*geformeed*”. Klaar bewys, dat men, in het jaar 1732, nog zo ver niet gekoomen was (v).

Bl. 33. r. 8. v. o. „*Men bevondt-, dat het Zuider-kwartier, in den tyd van eene eeuw,*

(s) Resol. van Holl. 11 Jan. 27 Febr. 22 April, 15 Juny, 21 July en 18 Aug. 1730. bl. 24, 53, 107, 122, 309, 438, 665 en 719. Vergelyk Rapport der *Gedeputeerden* van H. H. Mog., tot de zaaken der W. I. C., van den jaare 1727. bl. 39.

(t) Resol. van Holl. 20 Mei 1750. bl. 359. Vergelyk ook v. DER POT. Verhand. over de Verpond. bl. 312. (53)

(u) Zie Staat der Nederl. 4 D. bl. 4. en v. D. POT, l. c. bl. 313.

(v) Resol. van Holl. 23 Sept. 1733. bl. 960 en 967.

teuw, in getal en waarde van Huizen, toegenomen; *het Noorder-kwartier, daar en tegen, merkeelyk afgenomen was.*" Men vindt; en onze WAGEN. heeft het, elders, aange- teekend; dat, in 't Jaar 1632, uit de *Steden* van 't Zuider-kwartier van Holland alleen, meêr dan zestig duizend Huizen in de Lys- ten der Verpondingen waren gebragt en, uit de *Steden* en *Dorpen* van 't Noorder- kwartier, omtrend vier en dertig duizend (w). Doch men bemerkt ligtelyk, dat deeze lyst; in welke zelf 't getal der Huizen van de *Dorpen* in 't *Zuiderkwartier* verzweegen wordt, en dat der *Steden* en *Dorpen* niet bepaald wordt opgegeeven; naauwkeuriger zyn konde. In de Resolutien van Holland, heugt my niet, het getal der Huizen van 't Jaar 1632 gelee- zen te hebben, en, in het boven aangetoo- gen Rapport van den Jaare 1733 en verdere stukken, daar toe hoorende; welken ik voor my heb; is hier van geene gedrukte Lyst nopens 't laatstgemelde Jaar. Zy zal dus in geschrifte aan de Staaten zyn overgeleverd, onder de twee en veertig Boekdeelen, welken tot Bylaagen van het Rapport dienden (x). Ook is zy, elders, bekend (y).

Uit het Rapport zelve en, uit een korten staar van het geldelyk beloop der *Quohieren*, blykt, ondertusfchen, dat deeze laatsten, over Zuid en Noord Holland te saamen, thans, bedroegen *een mil.*

(w) St. der Nederl. 4de D. bl. 4.

(x) Resol. van Holl. 23 Sept. 27 Oct. 19 Dec. 1733. bl. 966, 994 en 1133. 6 Febr. 1734. bl. 54.

(y) St. der Nederl. l. c. p. 4 en 5. Vergelyk den Mercur. van Maart 1734. p. 165.

millioen, drie honderd negentien duizend, drie honderd, tagtig guldens, seventien stuivers, zes penningen: 't geen eene somme van twee honderd negen en twintig duizend, drie honderd, negen en veertig guldens, agtien stuivers en drie penningen meerder uitmaakte, dan de aanslag van 1632. In 't Zuiderkwartier, waren de Steden en Dorpen, in waarde en, zeker, ook in getal, van Huizen, toegenomen: in zo verre, dat de Steden van dat Kwartier twee honderd vyf en dertig duizend, twee honderd, agt en dertig guldens, veertien stuivers en drie penningen, en de Dorpen negen en dertig duizend, negen honderd, agt en veertig guldens, elf stuivers en drie penningen; te samen twee honderd vyf en zeventig duizend, een honderd, zeven en tagtig guldens, vyf stuivers en zes penningen; nu, meerder opbragten, dan voorheen. Doch, in 't Noorderkwartier, waren de Steden af-, de Dorpen, daar en tegen, toegenomen: in dier voege, dat de Steden vyftig duizend, zes honderd, vier en vyftig guldens, twee stuivers, zes penningen minder, de Dorpen vier duizend, agt honderd, zestien guldens, vyftien stuivers en drie penningen meerder, aangeslagen waren: 't geen, op de geheele som van 't Kwartier, een verlies gaf van vyf en veertig duizend, agt honderd, zeven en dertig guldens, zeven stuivers en drie penningen (z).

Bl. 33. r. 2. v. o. „Zeven en dertig.”
Men zal „zes en dertig” moeten leezen (a).

Bl.

(z) Refol. van Holl. 23 Sept. 1733, bl. 970 en 971.

(a) Staat der Nederl. 4 D. bl. 5.

Bl. 61. r. 12. v. o. „De Hertogin, laatste Weduwe” (van Parma—), „hadt—, in Oogstmaand, verklaard dat zy zig niet bevrugt bevondt.” Zy deedt die verklaring, op den elfden dier maand, en dus, byna, zeven maanden, na ’t overlyden van haaren Gemaal, op wiens affterven, zy gezegd wierdt, drie maanden zwanger te zyn, en sedert welken tyd men, in het Parmasche gebied, opentlyke gebeden voor haare verlossing hadt uitgestort; hebbende eenige Geneesmeesters en Vroedvrouwen haare zwangerschap, onder eede, verzekerd (b). Men heeft gezien, dat, in het Verdrag tuschen den Keizer en den Koning van Groot-Brittannie, op den zestienden van Lentemaand geslooten, de zwangerschap niet ontkend wierdt (c), zo als dit ook, op dezelfde wyze, wierdt herhaald, by het Verdrag, tuschen den Keizer, Spanje en Groot-Brittannie, op den 7 van Hooimaand deezes Jaars 1731, te Weenen aangegaan (d): maar, reeds op den 7 van Hooimaand, hadt het Hof van Spanje, by een’ rondgaanden brief, door den Sekretaris, Markgraave DE LA PAs, onderteekend, opentlyke aantuiging laten doen, tegen het zwanger gaan der Hertoginne, oordeelende, dat dezelve de allerduidlyke kentecken tegens zig hadt, en alleenlyk uitgedagt was geworden, om de regten van DON CARLOS te dwarsboomen. De eindelyke verzekering der Hertoginne zelve, van, na eene vermeende,

by:

(b) Europ. Mercur. Sept. 1731. p. 121.

(c) Vaderl. Hist. alhier, bl. 47 en 50. et ROUSSET Recueil, Tom. 6. p. 26.

(d) Europ. Mercur. July en Oct. 1731, bl. 18, 19, 102 en 102.

byna tienmaandige, zwangerschap, niet bevrucht te zyn, verwonderde, ten deezen tyde, geheel Europa, en gaf stof tot openlyke spottery (e).

Bl. 52. r. 5. v. o. „ *Ondertuschen is het* ten hoogsten waarschynlyk, *dat* een of twee voornaame Amptenaars van den Staat, en *veelligt ook eenige* weinige Leden der Regeeringe, kennis hadden van 't *gene*, te Weenen, gehandeld *werdt*.” Men zal, in dat geval, natuurlyk, den Raadpensionaris VAN SLINGELANDT, onder de bedoelde Ambtenaaren, mogen stellen: 't welk ook zeer wel strooken kan met den yver, waar mede hy dit werk, ter Vergaderinge van Holland, voortzette. Op den 14, naamlyk, van Grasmaand, bragt hy, aldaar, ter tafel, een' Brief van de algemeene Staaten, die, reeds op den 7den, geschreeven was, en by welken zy kennis gaven van het geslooten Verdrag te Weene. Hy merkte, te dier gelegenheid, hoofdzaaklyk, aan: dat, by één der afzonderlyke Artikelen van hetzelfde, aan den Staat drie maanden tyds waren toegestaan, om er mede in te kunnen treden: dat hier van reeds weinig minder dan een maand was verlopen, „ ten deele „ door de ongelukkige *disfentie*, welke, over „ eene *particuliere* zaak, onder de Leden „ was gereezen”: dat, tot het onderzoek van het Verdrag, noodwendig eenigen tyd moest gegeven worden, maar dat, zo er al geen

(e) ROUSSET Recueil, Tom. 6. p. 196.

geen wezenlyke aanmerkingen op dit werk; ter Generaliteit, zouden mogen vallen, egter ook daar tyd zou vereischt worden, om 't zelve tot besluit te brengen: ja dat de andere Provintien zig veelligt, niet zouden uiten, indien Holland niet vooring: om welke redenen, hy op den meesten spoed aandrang (f). Dan, gelyk men, in 't vervolg, zien zal, de zaak liet zig, nog zo rasch, niet vinden (g).

't Geschil, over eene byzondere zaak, onder Hollandsche Leden, van 't welk SLINGELANDT; thans, gewaagde, en 't geen gelegenheid gegeven hadt tot draalen, betrof; zo als my, zeker genoeg, toefchyn; den Pensionaris der Stad Hoorn, Mr. JOHAN GROOT, en is van dien aart, dat ik hetzelfde, uit de Resolutien van Holland, kortlyk, zal aantekenen. Deezen, des morgens van den 22 van Lentemaand deezes Jaars 1731 ter Generaliteit, aangefteld en be-eedigd zynde, tot Ontfanger-Generaal van het verhoogde last- en veilgeld, vertoonde de Ridderschap van Holland, nog dien zelfden dag, aan de Staaten van dat Gewest, hoe het Reglement van den 14 van Bloeimaand des Jaars 1653 medebragt, dat de Pensionarissen der Ste en niet mogten zyn „ in eed, dienst of *tractement* van iemand „ anders, als van haar Edele Grootmogende „ selven, van de Steden, op welker *Commissien* sylieden ter Vergaderinge verscheenen, en „ van eenige *Collegien in Holland en Westfries-* „ *land.*” Voorts verstondt dit Lid, dat de vyf laat-

ste

(f) Secr. Refol. van Holl. 14 April 1731. bl. 344 en 359.
 (g) WAGEN. Vaderl. Hist. XIX. D., bl. 70.

ste woorden niets anders beteekenden, dan *Collegien, dependeerende van Holland en West-Vriesland*, en niet zodanigen, „welken alleenlyk *resideerden* op het *Territoir* van Holland en West-Vriesland, schoon „zo zeer *dependeerende van de andere Provincien, als van deeze*”: en op dezen grond itelden zy aan hun Ed. Grootmogendheden voor, te verklaaren, dat de Heer GROOT, na zig in eed en dienst der algemeene Staaten begeeven te hebben, onbevoegd was geworden, om, als Pensionaris, ter Vergaderinge van Holland te kunnen verschynen, en dat hy zig, dierhalven, uit dezelve zoude hebben te onthouden.

Dan, terwyl men dit voorstel in omvraage stondt te brengen, of waarlyk reeds bragt, viel er, schielyk, iets voor, 't geen de Leden verhinderde, op dit punt, eenig besluit te neemen, en hen, plotzeling, deedt scheiden. 't Kan zyn, dat GROOT, op dit oogenblik, onverwagt in de Zaal kwam, en dat de ontzetting en, hier op gevolgde, leevendige, woordenwisseling onder de Leden oorzaak gaf tot deezen ommezwaai van zaaken. Hoe het zy, de Resolutien van Holland spreken, hier, zeer omzigtiglyk, leezende men, in dezelve, en wel onmidlyk na 't bovengemelde voorstel, alleenlyk deeze woorden: „En is, „daar op, de Vergadering van haar Edele „Grootmogenden, *om seker voorval*, van „van den anderen gescheiden, tot dat de „*respective* Leden van dien, door de Heeren, haar Edele Grootmog. *Gecommitteerde* „Raaden, wederom sullen beschreeven worden. „den. 2

„den“ (h). Die Beschryving geschiedde, op den 3 van Grasmaand daar aan, tegen den 10 dier maand, om, naar style, den volgenden dag, de zaaken voortzetten, en, „daar onder mede „de *Propositie*, door de Heeren van de „Ridderschap gedaan, den laatsten dag van „de Vergadering, maar waar over, doe, „niet konde *gedelibereerd* worden, *ter oor- „saak van seeker toeval, raakende de com- „paritie van den Heer JOHAN GROOT, Pen- „sionaris der stad Hoorn*“ (i). Dan; 't geen zeldzaam is, in de Resolutien van Holland; men kwam, ondanks de aanschryving, den 11den niet byeen, en deedt zelf, op de twee volgende dagen, niets af (k): schoon 't egter blykt, dat Hoorn, op den 13den, voorloeg, om GROOT; die, nu, mede tegenwoordig was; gedurende de raadpleegingen over zyne bevoegdheid, de Vergaderinge te doen ruimen, mits hy zig niet verder zou behoeven te vertrekken, voor de zaak, tegen hem, eerst was afgedaan (l). 't Liep dan aan tot den 14 van Grasmaand; dag, op welken wy gezien hebben, dat de Raadpensionaris den brief der algemeene Staaten, van den 7 van Lentemaand, aan die van Holland, mededeelde; eér men dit werk weder op het tapyt bragt. Hoorn bleef by haaren, zo even gemelden, voorslag: waar op de Raadpensionaris

(h) Resol. van Holl. 22 Maart 1731. bl. 188.

(i) Resol. van Holl. 11 April 1731. bl. 189.

(k) Resol. van Holl. 11 April 1731. „Is geen Vergadering geweest“ 12 en 13 April 1731. „*Nihil actum est.*“ bl. 193 en 194.

(l) Resol. van Holl. 14 April 1731, bl. 197.

naris, „*reflecteerende* op de verschillende *senti-*
 „*menten* der Leden en op de geringe *incl-*
 „*natie* van sommigen, om die *presentatie* aan
 „te nemen,” in bedenken gaf, de zaak,
 op den eersten dag van 't naaste *Reces*, in
 overweeging te neemen en, zonder tusschen-
 komst van andere zaken, afte doen, waar toe
 't Voorstel der Ridderfchap, als nog, aan de
 Leden zou worden gezonden, en de Pensio-
 naris GROOT zig, geduurende dien tusschentyd,
 uit de Vergadering moeten onthouden, met
 dien verstande, dat, zo 't geschil niet, uiter-
 lyk voor 't einde van 't naaste *Reces*, be-
 list wierdt, de Stad Hoorn, zo wel als de an-
 dere Leden, in haar geheel zoude blyven,
 zonder iets van haar regt, omtrend de al of
 niet bevoegdheid van GROOT, te verliezen.
 Hoorn, oordeelende, zulks niet te strooken
 met haaren last, nam dit voorstel over, zo
 als ook al de overige Leden deden, aan
 die Stad verzoekende, gereed te zyn tot afdoe-
 ning, tegens den voorgeslagen tyd (*m*). De
 Vergadering scheidde, hierop, tot den 25
 van Gras-maand. Dien dag, en den volgen-
 den, wierdt niets verrigt (*n*). Eerst op den
 2 van Blocimaand, verklaarden die van Hoorn,
 hoofdzaaklyk en uit naam hunner Meeste-
 ren, nogmaals toe te staan, dat de Pensio-
 naris GROOT zig zou onthouden uit de Ver-
 gadering, zo dikwyls als over dit geschil
 wierde gehandeld, doch anders niet: ook ga-
 ven

(*m*) L. c. p. 197 en 198.

(*n*) Refol. van Holl. 25 en 26 April 1731. „*Nihil actum*
 Bl. 203.

ven zy, toen, een nadruklyk geschrift over, dienende ter slooping van hun gevoelen en ter wederlegging van 't gevoelen der Ridderfchap, begrypende zy, dat, door *Collegien in Holland en West-Vriesland*, niet anders verstaan moest worden; dan zodanige die *binnen deeze Provintie zig bevonden: zonder onderscheid of dezelve Generaliteits of andere waren, en van Holland, al of niet, afhingen*. Zy verzogten verder, dat de zaak, terftond, by de hand mogt genomen worden: ten welken einde GROOT, zig buiten de Vergadering begaf. Doch de overige Leden beslooten dit, eerst op den 4^{en}, te doen, en, toen, maakte de Raadpensionaris, met elf tegen agt stemmen, 't besluit op, geheel overeenkomstig aan het gevoelen van de Ridderfchap. Hoorn deedt daartegen (o), ten zelve dage, aantekening, die van eene breedere, welhaast, gevolgd wierdt. By dezelve, beklagde zy zig, omtrend de overyling, die, nopens dit besluit, hadt plaats gegrepen, en (p) verklaarde het zelve voor geene Resolutie van Staat, maar als niet genomen, te houden, met aandrang, om het werk nader te onderzoeken (q). Doch de zaak bleef hier by en GROOT uit de Vergadering.

Bl. 66. r. 9. v. o. „162691 guldens” lees „152691, en 18 stuivers” (r): By het Verdrag, van 't welk WAGEN. hier spreekt,
was

(o) Resol. van Holl. 2 Mei 1731. bl. 217—228.

(p) Resolutie van Holl. 4 Mei 1731. bl. 228.

(q) Resol. van Holl. 24 Mei 1731. bl. 242—249.

(r) Secr. Resol. van Holl. 12 Sept. 1731, bl. 422.

was men nog overeengekoomen, dat de eischen der wederzydsche Onderdaanen, op de aangehouden Schepen en goederen, door Gemagtigden; by den Koning en de Staaten te benoemen; binnen zes maanden, zouden worden afgedaan, en dat, indien, tegen alle verwagting, die termyn te kort wierdt bevonden, de twee Mogendheden, met den anderen, middelen beraamen zouden, om, daadlyk, de verschillen te eindigen (s). De Nederlandsche Onderzaaten, meest geleeden hebbende, hadden veel belang in de spoedige afdoeninge van dien, en, daar men, te Stokholm, niet alleen den schyn hieldt, van hier toegeneegen te zyn, maar ook het oor liet hangen tot het aangaan van een nieuw Verbond van Tol en Koopvaardye, kreeg COEYMANS, niet flegts last, op deeze beide afzonderlyke punten aantedringen, maar de Staaten zorgden ook, dat de agterstallen der onderstand gelden, op hunnen tyd, promptlyk wierden voldaan. Doch aan de Deensche zyde was het anders gelegen. Men maakte geen haast met het afdoen der eischen, nopens de bovengemelde schepen en goederen, worp verscheiden zwaarigheden daar tegen op, en lag den Staat een plan van een Tol- en Handel-Traktaat voor, by 't welke men wilde, dat hy zig verbinden zoude, tot opheffing van alle belasting op het Rundvee, 't geen, van buiten, hier te Lande wierdt ingevoerd. Hunne Hoogmogendheden dit laatste, met reden, ongevoeglyk agtende, beval en, hier

(s) Secr, Resol, van Holl, 12 Sept, 1731.

hier op, den Resident COEYMANS, om aan Koning te vertoonen: dat die belasting geenfints met het Tol- en Handel-Traktaat freede, ja er zelfs geene gemeenschap mede hadt, nadien het Denemarke niet meêr, dan andere Nabuuren van den Staat, betroffe, waarom zyne Meesters, met agterlating van dit en andere nadeelige punten, op 't spoedig fluiten van gemeld Traktaat en 't afdoen der verschillen van de, meergezegde, wederzydsche eischten, moesten aandringen, „nadien zij, zig verlaatende op de *favorable* „toezegginge, by alle gelegendheden, van „den kant van Denemarken, gedaan, in „die verwagting, de *conventie* van den 3 „September des voorleden jaars” (1731), ge- „slooten en, ter goeder trouwe, *ge-excuteerd* „hadden.” (t) Doch men vorderde, ondanks alle moeite, weinig of niet, en, schoon men, van deeze zyde, nu en dan, dit werk zegt leevendig te houden, bleef het, voor zo verre ik zie, eindelyk steeken: (u) ook is er, met de Kroon van Denemarke; schoon eene vriendschapplyke Mogendheid; geen nieuw verdrag van tol en handel, voor zo ver my bewust is, sedert geslooten geworden.

Bl. 67. r. 9. v. o. „In den Jaare 1733 en 1734, kwamen er — eenige honderden van deeze Luiden afzakken naar Holland, alwaar zy in de kleinste Steden en ten platten Lan-

(u) Secr.-Resol. van Holl. 24 Oct. 1732. b. 570 en 571; Vergel. Resol. van Holl. 12 Maart 1731, bl. 164.

(v) Zie Resol. van Holl. 25 Jan. en 3 Febr. 1736. bl. 53 en 60, en L. c., 10 Jan., 20 July, 13 Aug., 21 Nov. en 17 Dec. 1737, bl. 15, 39, 47, 653 en 719.

Lande geplaatst werden." De Waldenzen of Picmonteezer Dalluiden; van welken hier gesproken wordt; wierden, ten jaare 1733 en 1734, verdeeld in de Steden en Plaatsen deezer Provintie, binnen welken Walsche Kerken gevonden wierden. Ook schikte men deezen menschen eenige Penningen toe, uit de inzaameling, die, ten jaare 1731, gedaan was: hierin den voet volgende van 't verrigte na de Utrechtsche Vredehandeling, toen een groot getal Hervormden, uit de Stad en Kastellenye van Rysfel, herwaarts, overgekoomen waren. Nog hadden de Staaten van Holland, ten jaare 1732, honderd duizend guldens aan de Evangelische Zwitschersche kantons toegezonden, tot hulp der verdreevene Geloofsgenooten, uit de Valeie van Pragelas (w).

Men vereeuwigde dit doen der Staaten, door 't slaan van Gedenkpenningen, en gaf hun, die, thans, ook voor de Hervormden in Hongarye zorgden, by deeze en andere gelegenheden, den naam van „*Toevlugt der Elendigen*”(x).

Bl. 74. r. 8. „De punten, omtrend welken men overeengekomen was, werden, door 't Weener Hof, niet nagekomen." 't Vooruitzigt van dien was ééne der redenen, die de Staaten deeze handeling, elf maanden lang, deedt uitrekken, en hen zelf tot geen besluit deedt koomen, voor dat zy, by eene afzonderlyke akte; van welke onze WAGEN. niet

(w) Resol. van Holl. 28 Oct. 20, 24, 25 en 27 Nov. 1733; bl. 295, 1049 en 1062, 1065 en 1071. 23 July, 13 Aug. 1734. bl. 462, 463 en 541.

(x) Europ. Merc. 1733. bl. 258. Secr. Resol. van Holl. 4 Aug. 1731, bl. 416, en Resol. Holl. 24 Juny 1732, bl. 396.

niet gewaagt; van de Engelsche zyde, omtrend een punt van veel gewigt, meerder gerust gesteld wierden. In het 5de Artikel, naamenlyk, van het Weener-Verdrag, hadt de Keizer zig verpligt, alle vaart op de Indiën, uit de Oostenryksche Nederlanden, te zullen doen ophouden, met uitzondering van twee Schepen, die de Oostendische Maatschappy, nog eene enkele keer, derwaarts zou mogen zenden, en welken, by de terugkomst, hunne waaren in Vlaanderen zouden mogen verkoopen. Maar, hier op, volgde, onmiddelyk, in dat zelfde Artikel, dat de Koning van Groot-Brittannie en de Staten der Vereenigde Nederlanden, (die, gelijk men gezien heeft, 'er mede als handelende partyen in voorkwamen) zig ook, van hunne zyde, verpligteden, om, zonder uitsfel, eene nieuwe Lyst van inkomende en uitgaande regten, voor den handel in de Oostenryksche Nederlanden, met zyne Keizerlyke Majesteit, te regelen, ingevolge van het van 26 Lid van het Verdrag van *Barriere*, van den jaare 1715, waartoe, en tot het geen verder, ten opzichte van dat Verdrag en der Haagfche overeenkomst van den jaare 1715, nog te vereffenen stondt, terstond Gemagtigden zouden benoemd worden, om zig naar Antwerpen te begeeven, en aldaar dit werk, ten spoedigsten mooglyk, en, uiterlyk, binnen twee jaaren, afdoen. (y)

Daar

(y) ROUSSET, Recueil, Tom 6, p. 21. Zie ook WAGEN, Vaderl. Hist. XIX. D. bl. 49.

Daar het regelen van eere nieuwe Tol-lyst en allen verdere handel, betreklyk het Verdrag van *Barriere*, geene de minste betrekking hadt tot de vaart naar de Indien, liep het den doorzigtigen, al rasch, in 't oog, dat, des niet te min, deeze beide, geheel verschillende, zaaken, in een en 't zelfde Artikel, ja het eerste punt, als aan het laatste ondergeschikt, by den anderen gevoegd waren, 't geen, zo het, aan de Keizerlyke zyde, met opzet geschied was, de vernietiging der Oost-endsche Maatschappij en al 't belang, 't geen deeze Staat daar by hadt, op losse schroeven konde stellen, wanneer eens, op de byeenkomst te Antwerpen, de regeling van den Tollyst, binnen twee jaaren, niet gevonden wierdt, en men, als dan, aan 't Hof van Weene, eens vermeenen mogte, aan zyne bovengemelde belofte niet meer verpligt te zyn. (z)

Zo ernstig woog dit punt, by sommige Staatsleden, dat de Raadpensionaris VAN SLINGELANDT hunne en zyne vreeze, ten dien opzichte, te kennen gaf aan *Mylord CHESTERFIELD*, Ambassadeur van Groot Brittanje, hem voorlaande, of, tegen de nadeelige verklaring van het zelve 5e Artikel, niet zou kunnen worden gewaakt, door middel van eene afzonderlyke Verbintenis, tuschen zyn Hof en de Algemeene Staaten. *CHESTERFIELD*, 't gewigt der zwaarigheid gevoelende en niets meer wenschende, dan de Staaten spoedig te zien treden in het

We-

(z) ROUSSET, *L. c.* Tom. 6. p. 190 et 191.

Weener-Verdrag, leende gretiglyk het oor, na, eger, vooraf, en tot voorkooming van misnoegen by het Keizerlyke Hof, op de diepste geheimhouding te hebben aangedrongen, die hem de Raadpensionaris des te geruster verzekerde, om dat de Leden der Vergaderinge van Holland aangenomen hadden, niets te openbaaren van 't geen de raadpleeginge, over de toetredinge tot het Weener-Traktaat, betroffe (a). Hierop, wierdt dan, met den Gezant, spoedig, eene Akte ontworpen, by welke, hoofdzaaklyk, de Koning van Engeland zou verklaaren, nimmer te zullen lyden, dat, tot nadeel van deeze Gewesten en ter krenkinge van het 26 Lid van het Traktaat van *Barriere*, twee zaaken van een' zo verschillenden aart, als de Lyst der regten in de Oostenryksche Nederlanden en de Koopvaart op de Indien waren, onder een gemengd wierden, noch ook dat, in de, thans in zwang zynde, Lyst, eenige verandering zou gemaakt worden, dan met gemeene bewilliging. Dit Ontwerp, by de Staatsleden goedgekeurd, zondt CHESTERFIELD, eerlang, aan den Koning, in hoop en vertrouwen; zo hy zeide; dat zyne Majesteit hem last zou geven, het zelve, met de Gevolmagtigden van hunne Hoogmogendheden, by 't aangaan van het Weener-Verdrag, afzonderlyk te onder-teekenen. 't Is denklyk, dat hy, alhier, niet sprak en, in deezen, ook van den beginne af aan, niets gedaan hadt;

(a) Secr. Refol. van Holl. 17 Nov. 1731; bl. 461.

hadt, dan na, alvorens, van de denkbeelden zyns Meesters onderrigt te zyn: en hier toe behoorde ook, veelligt, dat hy, kort hier na, den Graave VAN SINZENDORFF, als Gezant van den Keizer, uit zig zelve, voorsloeg: of men, door een afzonderlyk Artikel, tusfchen Engeland en de Staaten, niet konde voorkoomen de gevolgtrekkinge, die hunne Hoogmogendheden vreesden, uit de vereeniging der twee bewuste verschillende zaaken, in het 5^e Artikel van het Weener-Verdrag, te konnen gemaakt worden? Ja hy ging zo ver, van aan dien Graave, de fchets der Aete te doen zien, doch zonder van den geheimen handel met de Nederlandsche Staatsleden te gewaagen: welken laatstgemelden hy, egrer, dit gesprek met SINZENDORFF, mededeelde, zo als ook, kort daar na, de goedkeuring zyner Groot-Brittannische Majesteit, op het overgezonden Ontwerp. Dit laatste was te aangenaamer, om dat SINZENDORFF hadt afgegeeven, als was het 5e Artikel, ten dezen opzigte, duidlyk genoeg, om geene verklaring noodig te hebben (b). Ook volgde hierop, dat de Staaten van Holland, op den 25 van Louwmaand des jaars 1732, éénpaariglyk beslooten, te treden in het „ Weener-Verdrag: in verwagting, dat de „ Koning van Groot-Brittannie, met hunne „ Hoogmogendheden, zoude flui'en de *Sé-* „ *crete Acte*, tegen de *abusive illations*, welken „ zou-

(b) Resol. General. 9 Jan. 1732. Secr. Resol. van Holl. 10 Jan. 1732. bl. 473, 479-482.

„ zouden kunnen worden getrokken uit het „ 5e Artikel.” Zy schreeven zelf aan den gezegden Vorst, hoe het vast vertrouwen, dat zyne Majesteit alle voorige Verbonden, en byzonder dit geheim Artikel, zou nakoomen, hen tot dien stap hadt doen overgaan (c). Toen het gevoelen van dit Gewest ter Generaliteit ingebracht was, leedt het nog eenige weken, eêr het werk, aldaar, zyn beflag kreeg: doch, op den 18 van Sprokkelmaand des jaars 1732, stemden alle de overige Provinciën, behalven Stad en Lande; die het, egter, zonder tegenkating, aanzag; in het Weener-Verdrag, op den voet, door Holland voorgeslaagen: zo als dan ook, met de daad, op den 20 der zo even gezegde maand; dag, op welken de Gemagtigden van den Keizer, Groot-Brittannie en den Staat de Akte dier toetredinge teekenden; de bovengemelde geheime Akte, ter verzekering van den waaren zin van het 5e Artikel bovengemeld, door den Engelschen Gezant en de Gemagtigden hunner Hoogmogendheden, afzonderlyk, geteekend wierdt: hoe zeer my, evenwel, dit stuk, in geene geschriften, buiten de Staats-Resolutiën, voorkomt (d). De bekragtiging van 't een en ander volgde, kort hier na (e).
Bl.

(c) Secr. Refol. van Holl. 25 Jan. 1732. bl. 487-489.

(d) Brief van H. H. Mog. 20 Febr. 1732. Secr. Refol van Holl. 23 Febr. en 12 Maart 1732 bl. 480, 490, 528, 535 en 535. ROUSSET, Recueil, Tom. 6. p. 442-453, en *Supplém. du Corps diplomat. Tom. 3. fol. 291-293.*

(e) Secr. Refol. van Holl. 12 Maart 1732. bl. 540 en 541.

Bl. 75. r. 14. „De Staaten, *het misnoegen en den argwaan van Frankryk voorkoomen willende, hadden de voorzigtigheid van te bedingen,*” enz. Dat de Staaten, ondanks het beding, 't geen zy, en ook de Koning van Groot Brittannie, (*f*) by derzelve Verbintenis tot handhaving der *pragmatique Sanctie*, hadden gemaakt, en waarvan hier gesproken wordt, evenwel ongerust bleeven, en bevreesd, dat, aan de eene zyde, by dat beding, nog niet genoeg gezorgd was voor 't evenwigt van Europa, en dat, aan den anderen kant, Frankryk, juist over dat zelve beding, misnoegen en argwaan zou opvatten, blykt, onwederpreeklyk, uit het gedrag, 't geen zy, nog voor 't eind van deezen jaare 1732, ten dien opzichte, hielden, en wel byzonderlyk, toen zy eenen aanstaanden oorlog, tuschen den Keizer en Frankryk, te gemoet zagen, en, onzeker welken keer dit werk zoude neemen, en of niet, mischien, zy zelve of, ten minsten, de Oostenryksche Nederlanden, 'sLands Voormuur, gevaar zouden loopen, voorzigtigst oordeelden, by tyds, met Frankryk te handelen, om niet buiten de mooglykheid te geraaken van, op zyn pas, de noodige maatregelen, tot staa-vinge van 'sLands welvaart, te konnen neemen. Op den derden van Wintermaand, besloot Holland, in 't *secret Besoigne* ter Generaliteit te doen overweegen, of men niet aan zyne Groot-Brittannische Majesteit diende te ver-

(*f*) ROUSSET, Recueil, Tom VI. pag. 451.

vertoonen : dat de voorzorgen, welken men genomen hadt, om, door het Weener-Verdrag, het evenwigt der Mogendheden in Europa niet te doen breeken, op verre na zo sterk niet waren, als die van andere Verdragen, om te beletten, dat de Kroonen van Frankryk en Spanje nimmer op één hoofd kwamen, nog de Landen van Toskane en Parma aan Spanje, en dat hunne Hoogmogendheden, daarom, in bedenkking gaven, of niet, tot voorkoominge van daar uit te ryzen misverstanden, Engeland en deeze Staat, gezamentlyk en zonder tydverlies, hunne goede diensten, zo by den Keizer als by Frankryk, dienden aantewenden, om nadere middelen te beraamen, ter instandhouding der algemeene rust. (g) Dit voorstel, met het begin van Louwmaand des jaars 1733, in een Besluit der algemeene Staaten veranderd en, sedert, naar Engeland gezonden zynde, wierdt, ook aldaar, goedgekeurd, doch de Staaten, teffens, verzogt, zig nader te openen, nopens de middelen, die zy vermeenden, hier toe in 't werk te moeten worden gesteld (h) Zy handelden, hier omtrent, zeer rondelyk, oordeelende, dat, in dezen, niets, dan met voorgaande kennisse van den Keizer, diende te worden gedaan, en liet n dierhalven, door hunnen Gezant te London, den Heere Hop, antwoorden: dat, naar hunne meeninge, aan dien Vorst behoorde te worden verklaard:

(g) Secr. Refol. van Holl. 3 Dec. 1732. bl. 576 en 577.

(h) Refol. Staat. Gen. 9 Jan. 1733. En Secr. Refol. van Holl. 15 Jan. 1733.

klaard, hoe Groot-Brittannie en de Staat 't evenwigt van Europa aanzagen voor den grondslag der gemeene rust: dat zy, daartoe, zo met zyne Keizerlyke Majesteit, als met andere Mogendheden; naar dat de vrees voor het overhellen der schaale tot de eene of andere zyde kwam te vereisfchen; de noodige maatregelen hadden genomen en, onlangs, in het Weener-TRACTAAT waren getreden, ter handhaavinge der *pragmaticque Sanctie*, nadien zy ondervonden hadden, dat het evenwigt onmogelyk kon stand houden, by eene verdeeling zyner Majesteits Staaten, zo als zulks, even min, gefchieden konde, by eene aanmerklyke vermeerdering derzelve: dat zy, tot voorkooming van dit laafte, by een afzonderlyk Artikel bedongen hebbende, in zodanig geval, tot de handhaavinge niet verpligt te zyn, gedagt hadden, hier door, by andere Mogendheden, die met hun voor 't evenwigt waren, uit den weg geruimd te hebben allen argwaan, van het huis van Oostenryk grooter te willen maaken: doch dat, thans, niet duisterlyk bleek, hoe, evenwel, het Hof van Frankryk de zaak, in dier voege, hadt opgevat: dat, om die redenen tot onderhoud der algemeene rust, Groot-Brittannie en de Staaten vermeend hadden, van 't uiterfte belang te zyn, den waren zin van het Verdrag en van 't gezegde afzonderlyk Artikel by die kroon, te doen ophelderen: dat zy, hier toe, voorneemens waren, hunne Gezanten aan 't Hof van Parys den noodigen last te geaven, doch, tot wegneeminge van alle nadenken en tot bewys van hunne opregte meening, omtrend de nakooming van

van het Verdrag, vooraf, zyne Keizerlyke Majesteit hier van, openhartiglyk, hadden willen verwittigen, niet twyffelende, of hy zoude dit hun gedrag, gereedlyk, goedkeurer. (i)

Zo zeer behaagde dit antwoord in Groot-Britannie, dat men, aldaar, eerlang, befloot, om ook, door den Heere ROBINSON, 's Konings Gezant te Weene, 't bovengemelde Voorstel aan dat Hof te laten doen, met dien verstande egter, dat men het afzonderlyk Artikkel en zyne verklaring, niet alleen aan 't Hof van Frankryk, maar ook aan andere Hoven, en zulks wel wegens alle de Mogendheden, die in 't Weener-Verdrag getreden waren, moest bekend maaken, ten einde te ontdekken, of Frankryk waarlyk voor eene breuk in 't evenwigt vreesde, dan of 'er, by die Mogendheid, iets anders onder schuilde? (k) Doch de Staaten; die hunnen Gezant te Weene, HAMEL BRUININCX, eenvoudiglyk overeenkomstig het Voorstel gelast hadden, begreepen, dat eene breeder bekendmaakinge ten deezen onnoodig zoude weezen. Zy merkten aan, dat Frankryk 't meeste konde toebrengen tot de algemeene rust: dat deeze Staat met dat Ryk niet minder, dan met den Keizer, verbonden was, en dat het oogmerk eigentlyk zyn moest, om het Fransche Hof; „ welkers vriend-

(i) Resol. Gen. 19 Jan. 1733. en Secr. Resol. van Holl. 19 Jan. 1733. bl. 585.

(k) Brief van den Ambassadeur, Hor, 28 Jan. 1733 en Secr. Resol. van Holl. bl. 585—587.

vriendschap, sedert het Weener-Verdrag; eenigzints verflauwd was;" te doen bevatten, aan de eene zyde, dat de belofte van handhaving der *pragmaticque sanctie*, in dier voege, als dezelve, by het afzonderlyk be- ding, bepaald was geworden, volkoomen instemde met de standvastige grondbeginselen van Groot-Brittannie en den Staat, en, aan den anderen kant, dat deze twee Mogendheden „zig, daar door, de handen niet zodanig gebonden hadden, dat dezelve *niet zouden mogen nemen convenable mesures*, „ *met andere Mogendheden*, zo wanneer eene „ Erfdogter van het Huis van Oostenryk „ mogte trouwen met een' Prins, die, door „ zyne Staaten, konde geeven wettige redenen van bekommering voor het overflaan „ der *balance* van Europa." Met dat oogmerk; oordeelden, verder, hunne Hoogmogendheden; zou het niet srooken, indien men het bewuste Artikel, wegens alle de Deelnemers in't Weener-Verdrag, ook aan andere Hoven wilde zenden, te minder, daar de Keizer geen Verbond van onderlinge verdediging met Frankryk hadt, gelyk Groot-Brittannie en deeze Staat. (1)

't Blykt, uit het bovengemelde, dat hunne Hoogmogendheden niet vreemd waren, om, des noods, ten deezen opzigte, eene nadere Verbintenis met Frankryk aan te gaan: maar, daar Engeland hier minder smaak in vondt, bleef die Kroon by haare gedagten, voor

(A) Secr. Refol. van Holl. 27 Febr. 1733. N. 586—592.

reden, onder anderen, geevende, dat de Keizer, uit hoofde van het viervoudig Verdrag, mede met Frankryk verbonden was, en dat het voorstel, diernhalven, ook van zynentwege, behoorde gedaan te worden. Dit geschil deedt, in 't eerst, de uitvoering der zaak vertragen, en na men, allengkens, ter Generaliteit beslooten hadt, de aanmerkingen van 't Britsche Hof, te moeten inschikken (m), liep er een brief in van den Heere HAMEL BRUININCX, gedagteekend den 23 van Bloei- maand des jaars 1733, behelzende, dat de Engelsche Gezant ROBINSON last van zyn Hof gekreegen hadt, om, tot nader bevel, geheellyk op te houden met het doen van eenigen aandrang, hoe genaamd, nopens het bewuste Voorstel, ten Keizerlyke Hove? Hunne Hoogmogendheden gaven daarop, aan HAMEL BRUININCX gelyken last „in „ *consideratie* van den jegenswoordigen staat van zaaken. (n)” Toen, naamlyk, was de oorlog tuschen Frankryk en den Keizer, over de Poolfche kroon, reeds op het uitbersten, (o) en nadien, hier door, het doen van het Voorstel; 't geen Engeland nu ook hadt afgewezen; geheel verviel, en de Staaten geenens kans zagen, zig, door middel van het zelve, jegens Frankryk gerust te stellen, was dit, meen ik, de oorzaak, waarom zy, voor 't vervolg, eenen anderen weg moesten inslaan en, eerlang, eenen afzonderlyken handel, ter onzydig verklaringe der

(m) Secr. Refol. van Holl. 18 Maart 1733, bl. 593—595.

(n) Secr. Refol. van Holl. 4 en 24 Juny 1733, bl. 603 en 611.

(o) ROUSSET Recueil Tom. 9. p. 135.

der Oostenryksche Nederlanden, met de laatst-
gemelde Kroon aangingen. Zo als onze kundige
WAGEN. dit laatste, op zyn' tyd, nader leeren zal (p).

Bl. 94. r. 1. „*De Prins van Nassau Siegen — hadt zig vervoegd aan 't Spaansche Hof —, als Erfgenaam van Koning WILLEM.*”
WILLEM HYACINTH, hier bedoeld, hadt zig ook vervoegd aan 't Fransche Hof, aan 't welk hy zyn vermeend regt op de Baronnie van Breda, de Stad Graave en den Lande van Kuik, aanbodt: dan welke aanbieding; volgens 't geen de Kardinaal DE FLEURY, naderhand, aan den Ambassadeur VAN HOEY verze-kerde; terstond, van de hand 'was geweezen. (q)

Bl. 102. r. 10. „*Die, eerlang, volgde.*”
Dit gebeurde niet, dan na verloop van wel vier jaaren. Zie 't einde myner Aanteek. alhier, op WAG. bl. 149 r. 21.

Bl. 102. r. 14. v. o. „*Gouda en Purmerende waren niet beschreeven, dan na dat zy van de onderhoorigheid aan byzondere Heeren ontslaagen waren.*” Dit tydpunt wierdt hier gesteld, nopens Gouda, op 't jaar 1397 en, nopens Purmerende, op 1582, ook is het zeker genoeg, dat die twee Steden, toen, der Graaflykheid van Holland ingelyfd wierden. (r) Maar onze Schryver heeft

(p) WAGEN. Vaderl. Hist. XIX D. bl. 149—161; en myne Aanteek. aldaar.

(q) Brief van den Ambass. VAN HOEY aan H. II. M. 1 Jan. 1742. In de *Verzaameling van Secrette Staatspapieren*; van Mr. W. FOYS, Sekretaris der Staaten van Holland.

(r) Resol. van Holl. 4 Juny 1723. bl. 436. Vergelyk die van 12 Oct. 1582. bl. 479.

heeft egter, elders, doen zien, dat Purmerende, reeds voor die inlyving, en toen het dus nog onder byzondere Heeren stondt, ter dagvaard van dat Gewest (s) verscheen. De Stad Gouda was ook, ten jaare 1305, na 't uitsterven van 't oude Huis van ter Goude, door den Hollandschen Graave beschreeven op eenen Regtsdag. (t) Kort hier na, wierdt ze, door denzelfden Graave, aan zynen Zwager, den Heere van BEAUMONT, geschonken.

Bl. 126. r. 11. „*Het regt, om den gantschen Adel van Zeeland te mogen verbeelden, — in Zeeland, altoos verstaan, aan geen byzonder geslagt of goed gehegt te zyn.*” Men zie, over deeze stoffe, breeder deeze Aanmerkingen, 8ste St. bl. 91—104, op WAGEN., VIII. D. bl. 455. r. 9. bl. 461. r. 19. en bl. 461. r. 9. v. o

Bl. 143. r. 12. v. o. „*De Staaten — waren, terstond, op middelen bedagt geweest, om de wapenen te houden van de grenzen.*” Zie myne Aanmerking, alhier, op WAGEN. bl. 75. r. 14.

Bl. 149. r. 21. „*Dat zy zelf geen deel dagten te neemen in de onlusten, welken, ter gelegenheid deezer verkiezinge, zouden mogen ontslaan.*” Toen, reeds op den 17 van Hooimaand deezes jaars 1733, de Afgevaardigden van Holland, op last der Staaten van dat Gewest, ter Generaliteit voorsloegen, omme, ter bekoominge van onzydigheid voor de Oostenryk-

(s) Staat der Nederl. IV D. bl. 107 en V D. bl. 523 en 524.

(t) MERIS Groot Charterb. van Holl. 2 D. bl. 49, 61 en 62.

ryksche Nederlanden, aan den Markgraave VAN FENELON de openinge te doen, die onze WAGEN. hier opgeeft, veroorzaakte deeze voorflag eene verdraaginge by hunne Hoogmogendheden, in de onderhandelingen met den Franschen Ambassadeur, 't welk, in de tegenwoordige gevaarlyke omstandigheid van zaaken, niet naliet van veel gewigt te zyn. Eigenlyk had Holland de volgende woorden voorgeslagen: „ dat haar Hoog Mogende — „ van *intentie* waren zig te houden buiten het „ werk van Polen, en buiten de *brouilleries* „ welken, daar uit, zonder haar schuld en „ toedoen, zouden kunnen spruiten.” De Afgevaardigden van sommige Provincien hadden, terstond, eenige aanmerkingen, zo op andere punten van 't Hollandsch Voorstel, als, byzonderlyk, op dit, zo even gezegde. Men maakte, hierop, het werk *commisforiaal*: doch, na eenige dagen, voegden zig alle de Leden by 't begrip van deeze Provincie, behalven die van Gelderland. De laatstgemelden, naamlyk, oordeelden, dat de woorden, „ *en buiten de „ brouilleries, welken daar uit, sonder haar „ schuld en toedoen, zouden kunnen spruyten,* „ uit de bovengemelde *periode* behoorden te „ worden geligt, of wel, soo die woorden „ er in bleeven, dat er, alsdan, behoorde „ te worden bygevoegd, *uitgesondert voor soo „ veel zy*” (te weeten hunne Hoogmogendheden) „ *daar toe zouden mogen verpligt zyn, door „ eenige Tractaaten of Alliantien, tuschen „ den Keizer, Groot-Brittannie en deezen „ Staat intercederende*”: geevende zy voor reden, „ dat het, andersints, zoude konner „ schy-

„schynen, als of deeze Staat afginge van
 „de *Alliantien*, met hooggemelde haare
 „Keizerlyke en Koninglyke Majesteiten
 „aangegaan.” ’t Rapport wierdt, egter,
 uitgebragt, by de meerderheid, naar ’t ge-
 voelen van Holland. Maar Gelderland nam
 het toen over, zonder zig van zyn gevoelen
 te laten afbrengen door de Hollandſche
 Afgevaardigden, die hen te vergeefsch trag-
 tedden te overtuigen, van de verkeerde ge-
 dagten, welken zy hadden opgevat nopens
 de meeninge hunner Edele Grootmogendheden,
 met betrekkinge tot de Verbonden, tusſchen den
 Keizer en Groot-Brittannie. De Vergadering
 van Holland beſloot zelfs al ’t verdere toe te gee-
 ven, wanneer men, in plaats der betwiste, in de
 Generaliteits Resolutie, de volgende woorden
 wilde leezen: „*dat haar Hoog Mog.*, hoe
 „zeer ook, in anderen opzigte, door *Allian-*
 „*tien* verbonden aan den Keizer en aan Groot-
 „Brittannien, van *intentie* waren, *zig te*
 „houden buiten het werk van Polen en bui-
 „ten de brouilleries, welken, daar uit, zon-

„der haar ſchuld en toedoen, zouden kunnen
 „ſpruiten.” (u) Dan, ook dit vondt geene
 ingang by de Afgevaardigden van Gelder-
 land, die alleenlyk het Rapport, ter ver-
 kryging van laſt, naar hun Gewest zonden.
 Daar, ondertuſſchen, de meeste overige
 Provinciën, weinige dagen hierna, de verrig-
 tingen hunner Gemagtigden hadden goedge-
 keurd, vermeende de Heer VAN WASSENAAR
 ODDAM; in de volgende weeke, wegens Hol-
 land,

(u) Secr. Reſol. van Holl. 17 en 24 July 1735. b. 629,
 631 en 632.

land, ter Generaliteit voorzittende; 't besluit, met de meerderheid, te kunnen opmaaken, na alvorens, 't gevoelen hunner Edele Groot Mogendheden, op nieuws, te hebben ingenomen. De Staaten van Holland vonden toen goed, het nog één of twee dagen in te zien, wyl de Afgevaardigden van Utrecht, als dan, ook de goedkeuring der Staaten van dat Gewest, stonden te krygen: (v) die sedert ook volgde: waar na men zelf nog eenigen tyd wagtte, in hoop zeker, om zulk een voornaam punt eenpaariglyk, te zien doorgaan. Doch toen, 's Keizers Brief; van welken onze WAGEN. alhier, bl. 145, gewaagt; inliep, en men, twee dagen daar na, by Holland, besloot, zodanig antwoord, ter Generaliteit, aan SINZENDORF te doen geeven; als mede, by onzen treflyken Schryver; van bl. 150 tot 153 alhier, voorkomt; toen, zeg ik, de Afgevaardigden van alie de Provintien zig ook met het Rapport van dat stuk vereenigden, uitgezonderd, nogmaals, de Geldersche Leden, die men niet verder hadt kunnen bewegen, dan dat zy aangeboden hadden, 't méer gemeld Rapport, by eenen Renbode, te zullen verzenden en, zo veel in hun was, te bevorderen, dat, aanstonds, eene buitengewoone Landsdag, daarop, mogte beschreeven worde, liet Holland, ter algemeene Staatsvergadering, hoofdzaaklyk verklaren: hoe 't nu drie weken was geleden, dat het Rapport, nopens den voorslag aan FENELON te doen, was overgenomen, en het

(v) Secr. Refol. van Holl. 28 July 1733. bl. 633.

ten uiterfte moest bevreedden, dat men, zonder, in al dien tijd, eenigen last te hebben ingebracht, nu niet slegts overnam een Rapport tot het eerste betreklyk, maar ook sprak van 'er eenen buitengewoonen Landdag over te moeten houden: dat de tyd dus verlooren ging: dat 'er, van de Fransche zyde, geen hoop op eenige verzekering, nopens de onzydigheid der Oostenryksche Nederlanden, meêr te wagten zyn zoude, zo Hunne Hoogmogendheden niet beloofden, van hunnen kant, zig te zullen houden buiten de onlusten, die, zonder hun toedoen, uit de geschillen, over de keuze van eenen Koning van Polen, zouden kunnen ontstaan: dat de zaak was van 't uiterfte gewigt en den meesten spoed, en dat, daar men niet langer kon blyven dobberen in 't onzekere, men, dierhalven, verzogt te weeten, binnen wat tyd de Geldersche Afgevaardigden zig, eindelyk, zouden kunnen verklaren? moetende men bescheidenlyk, maar ernstelyk, hier byvoegen, „dat „ haar Edele Groot Mog. geenzints van *intentie* waren, om zig, door het begrip „ van ééne Provincie, welke zwaarigheid „ maakte van zig te voegen met de zes anderen, te laten *entaineeren* in een oorlog, „ welke zoude veroorzaakt worden, door „ *mesures*, die genoomen waren buiten „ haar toedoen, over een zaak, deezzen Staat „ niet aangaande, en dat haar niet te vergen, noch ook in haar vermogen was, „ zig, byna geheel en alleen, te *chargeeren* „ met den last van de gemeene *defensie*, „ vooral niet, in een' oorlog, welke buiten „ *ab*

„*absolute* noodzaaklykheid zoude worden ondernoomen.” (w) Die nadruklyke taal, welke ook, door den Franschen Ambassadeur, ten opzigte der geruststelling van de Oostenryksche Nederlanden, daaglyksch, wierdt aangedrongen, gepaard met het bezef van 't oogschynlyk gevaar voor deeze Republiek; 't geen te leevendiger wierdt by alle Leden, naar maate zy den oorlog meêr en meêr zagen naderen; gaf, eindelyk, de gewenschte wending aan den loop der zaaken. Op den 26 van Oogstmaand, verklaarde Gelderland, ter algemeene Staatsvergadering, zig by 't gevoelen van Holland en der overige Gewesten te voegen: waar op, nog dien zelve morgen, die gewigtige zaak, eenpariglyk, in een besluit van Staat veranderd wierdt en, teffens, vastgesteld, daar van kennisfe te geeven aan de belanghebbende Mogendheden. (x) Men zal, wat laater, by onzen WAGEN., (y) zien, hoe sommigen vermoed hebben, dat GEORGE II, te onvrede was over het bedingen der onzydigheid van de Oostenryksche Nederlanden, om dat hy de Staaten gaarne hadt gemengd gezien in eenen oorlog, die tot de verheffing van zynen Neeve, Prinsse WILLEM IV van Orange, hadt bevorderlyk kunnen zyn. Die Vorst was, thans, Stadhouder van Gelderland, en, zo dit vermoeden eenigen grond heeft, zou het ligtelyk kunnen schynen, dat 's Prinsfen Begun.

(w) Secr. Refol. van Holl. 4, 6, 8 Aug. 1733. bl. 640, 641—645.

(x) Secr. Refol. van Holl. 26 Aug. 1733. bl. 645—653.

(y) Alhier bl. 164. r. 6—18.

gunftigers in dat Gewest, den tegenftand van welke ik gewaagde, veroorzaakt hebben: doch ik moet, rondborstig verklaaren, dat my hier geen voldoende blyk van is voorgekomen. Ook was de Prins Stadhouder van Friesland en Groningen, welke twee Provincien, des niet te min, terftond, met Holland geftemd hadden.

Men heeft reeds gezien (z) de ongenoevens, welken, voor weinige Jaaren, by den Staat waren opgevat, ter gelegendheid der feitelijke wegvoeringe van eenige Staatfche Ingezeten en Manschappen voor de Legers zyner Pruisfifche Majesteit, als mede de zage te middelen, die men, daar tegen, van deeze zyde, hadt in 't werk gesteld. Doch, in 't begin van dit Jaar 1733, nam dit werk een veel ernstiger aanzien en droeg het zyne toe, om, te midden van de zorgen, over den Poolfchen kryg en deszelfs gevolgen, 's Lands kommer te vergrooten. en zelfs een' vyandyken aanval, van de Pruisfifche zyde, te dugten: hoe zeer men, eindelyk, dit alles, gelukkiglyk te boven kwam. Een Pruisfifch Lieutenant; VON WOLSCHLÄGER genaamd; zig, onlangs, vergreepen hebbende, met, binnen Maastricht, cenige Staatfche Knegten, aldaar bezetting houdende, in 's Konings dienst te lokken, wierdt op de daad betrapt, door den Krygsraad ter dood gevonnisdien dit vonnis aan hem uitgevoerd. 't Leedt niet lang, of men kreeg er, te Berlyn, kennisfe van, daar de Koning het zeer hoog opnam.

(z) Zie myne Aanmerk. alhier, bl. 7.

nath. De Baron VAN GINKEL, Gezant der algemeene Staaten aan dat Hof, schreef er, terstond, zynen Meesteren over, hun toezendende 't afschrift van eenen eigenhandigen Brief zyner Majesteit, ter gelegenheid der kennisgevinge van 't overlyden des Generaals, Graave VAN HOMPESCH, aan hem, GINKEL, afgevaardigd. Men las er de navolgende woorden in: „Gy kunt verzeerd zyn, dat het geval van Maas- tricht staat aangeteekend, daar het behoort. God zal ons, wel haast, gelegenheid geeven, om aan die Heeren” (hier door verstonde de Koning de Staaten), te doen zien, met wien zy te doen hebben.” (a) Nog meldde de Gezant, niet slegts, van goeder hand, onderrigt te zyn, dat de Koning van Pruise, met „violente expres sien,” gezworeen hadt, zig te zullen wreken, al zoude het zyner Majesteit zyn Land, Kroon en Scepter kosten, maar hy voegde er by, dat men hem geraaden hadt, zekeren Officier, by hem, inwoonende, niet op straat te doen koomen; „nadien ordre was gegeven, om eenige Officieren van de Republiek te affronteeren of masacreeren:” aan al

(a)'s Konings Brief luidde, in 't oorspronglyke, dus. „MONSIEUR, Je vous suis obligé de la nouvelle, que vous m'avez mandé, que le General, Comte de Hompesch est mort; dont je plains la personne de tout mon coeur et me rejouisse, que la République perd un si brave homme. Vous pouvez être persuadé, que ce, que s'est passé à Maastricht, est inscrit, ou cela doit être. Dieu nous donnera, bien tot, l'occasion, de faire voir à ces Messieurs, avec qui ils ont à faire.” Secr. Refol. van Holl. 10 Febr. 1733. bl. 583. De Brief was getekend, „Potsdam, le 4 Fevrier 1733.”

't welke hy zeide, geen geloof te hebben konnen geeven, voor dat de Brief van den Koning hem hadt doen zien, dat men in staat was, van tot alle buitenspoorigheden over te slaan. (b) Voorts meldde VAN GINKEL, dat hem nu denklyk, ook de reis naar Wolfenbittel zou opgezegd worden, werwaards hy, andersints, den Koning stondt te verzellen, ter gelegenheid van het huwelyk van den Kroonprins; die, na in de Vesting *Custrin*, op zyn Majesteits bevel, eenigen tyd, als Staatsgevangen te hebben versleeten, met zynen Heer Vader weder verzoend was (c). Hunne Hoogmogendheden, bevreemd over het ongegrond misnoegen des Konings, deelden 't aanschryven van VAN GINKEL, nog denzelfden dag van den ontfangst, aan de Bondgenooten mede: hun vertoonende, dat, hoe zeer zy verhoopten, dat zyne Pruisische Majesteit, door den ryd en de tusfchenkomst van goede Vrienden, zyn ongelyk zou begrypen en zyn misnoegen laten vaaren, de zaak egter, tegenwoordig, hun zeer tref, nadien 's Konings Troepen niet alleenlyk in staat waren, om, op de eerste orde, te konnen uitrekken, maar ook, te Wezel, een, van alles wel voorzien, Magazyn gevonden wierdt, uit 't welke dezelve alle benoodigheeden konden bekoomen: dat zy, daarom, oordeelden, dat, de krygsmagt van den Staat, in deezen toestand van zaaken, niet behoorde verminderd te worden, en men ook bedagt moest

(c) Secr. Resol. van Holl. 10 Febr. 1733. bl. 581 en 582, vergel. l. c. 3 Dec. 1732, bl. 576.

(b) Secr. Resol. v. Holl. 10 Febr. 1733. bl. 582.

moest zyn op de versterking van de Grenzen; Onder dit alles, vergaten zy niet, aan VAN GINKEL te gelasten, 's Lands goede zaak, ten Pruisfischen Hove, op het kragtigste te regtvaerdigen, en te arbeiden ten behoud van 'sKonings vriendschap: tot welke einden, ook 's Lands Gezanten te Weene en te London wierden aangeschreven, om op den tusfchenkomst en, desnoods, op den byftand hunner Keizerlyke en Groot-Britanifche Majesteiten aan te dringen. Holland befloot, kort daaraan, de vermindering van 's Lands Troepen; waarop eenige der Leden voorheen hadden aangedrongen; nog, vooreerst, niet werkftellig te maaken (d).

Te Berlyn, midlerwyl, fcheen 'sKonings drift eenige kalmte te erlangen. VAN GINKEL fchreef welhaast, dat hy geene nadere klagten, naamens zyne Majesteit, hadt ontvangen, zo als sommigen hem gezegd hadden, te zullen gefchieden: dat, integendeel, 't gedrag van dien Vorst, by veelen zyner Staat die-naaren en Generaalsperfonen, wierdt afgekeurd, erkennende deezen, dat men, van de Pruisfifche zyde, reden, tot het gebeurde te Maafricht, hadt gegeeven, en dat de Krygsraad aldaar niets gedaan hadt, dan 't geen, naar regten, beftaanbaar was. Doch, daar, van eenen anderen kant, daaglyks, ontrustende tydingen, uit het Overkwartier van Gelderland, by de algemeene Staaten inliepen, en daar men vernam, dat verscheiden Benden, uit de Pruisfifche bezettingen van Wezel en Geider, hun werk maak-

(d) Secr. Refol. van Moll. 13 Febr. 1733. bl. 588 en 589. en Refol. van Staat, Gener. 13 Febr. 1733.

maakten, om alle, zo Officieren als gemeene Ruiteren en Knegten, in dienst van den Staat, welken zig op Kleeffchen, Gelderschen of Meurschen bodem vertoonden, op te ligten en, gevangelyk, naar Wezel te brengen, oordeelden hoogstdezelfen, dit werk, van nieuws, te moeten aanbinden, waarom zy niet slegts VAN GINKEL gelasteden, hier tegen de sterkste vertoogen aan zyne Pruisfische Majesteit te doen, en op de vrylating der Gevangenen aan te dringen, maar ook den Graave van SINZENDORF, verzogten, alles aan te wenden by den Keizer zyn' Meester, om een spoedig herstel der gezegde feitelykheden te bevorderen: betuigende de Staaten, by deeze gelegenheid, zig te meêr tot zyne Keizerlyke Majesteit te verwoegen, „ om dat sy *confidereerden*, dat de andere „ *Geallieerden* van den Staat, hoe magtig „ die ook waren, geene gelyke *relatie* hadden tot den Koning van Pruisen, nog gelyk *credit* en *influentie* op deszelfs „ geest” (e).

't Werk kreeg, met dit alles, geen spoedig beslag. VAN GINKEL zynen voordragt aan 't Pruisfische Hof gedaan hebbende, kwam 'er, op den vyfden van Lentemaand deezes jaars 1733, wel reeds een antwoord in van den Koning, doch 't geen in zeer sterke bewoordingen was vervat, en waar uit men, nu eerst, volkoomentlyk vernam, in wat gezigt-punt zyne Majesteit de zaak beschouwd hadt.

(e) Secr. Refol. van Holl. 13 Febr. 1733. bl. 583 en 589. en Refol. van Staat. Gener. 13 Febr. 1733.

hadt. Men las er in: „ dat de Koning, even als zyne Voorzaaten, die goed en bloed voor de Republiek plagten optezetten, de vriendschap der Algemeene Staaten hadt bemind en aangekweekt, maar dat zyne gevoeligheid tot den hoogsten top was gereezen, by 't ontvangen der onverwagte ryding, dat men den Lieutenant WOLSCHLÄGER, op eene, zo zyner Majesteit berigt was, harde, onregtvaardige, ja byna barbaariſche wyze, hadt doen ter dood brengen, ſchoon zyne misdaad ſlegts daar in beſtonde, dat hy, door Brieven van Bezettingen, naar Maaſtricht gelokt, zig derwaarts, zonder den grond der Staaten te ſchenden, verwoegd hadt, en eenen enkelen Muſquetier; die zig, vrywilliglyk, aan hem hadt aangegeeven; in 's Konings dienſt hadt willen overneemen: eene zaak, die den Koning te meêr trof, om dat hunne Hoogmogendheden geen agt hadden geſlaagen op zyner Majesteits verzoek, by herhaaling gedaan, door zynen Gezant, den Heere MASCH, ten einde WOLSCHLÄGER over te leveren, met belofte, van hem, naar bevinding van zaaken, te zullen ſtraffen. Dat, buiten dien, dit werk, den 16 van Louwmaand laatsleeden, op nieuws, ter Generaliteit, *com-misforiaal* gemaakt zynde en, daarop, een ieder, te Berlyn, verwagt hebbende, dat men, in den Haage, by nader Beſluit, tot inkeer zou koomen, „ hunne Hoogmogendheden, integendeel, „ zonder 't *Rapport* hunner Kommisſarissen af „ te wagten, *ordre* naar Maaſtricht hadden ge- „ zonden, om met de *Exécution* voorttegaan:”

zo als, daar op, ook geschied was: doch waar uit, naar 's Koning mening, bleek, dat het neemen dier Resolutie „slegts spotterny was geweest, en dat „men liever, aan een hand vol bloed, zynen moed „had willen koelen, dan de vergieting van het „onschuldige afwenden en eenig *égard* voor „zyne Majesteit toonen.” Dat de Koning, in deezen stand van zaaken, noodig hadt geoordeeld, zig eene andere dan de gewoone voldoeninge te verschaffen, en eenige Kneegren van den Staat, maar die, teffens, zyne gebooren Onderdaanen waren en, in zyne, aan de overzyde van den Rhyn gelegene, Landſchappen betrapt, hadt doen vatten, doch de Officieren doen loslaten. Dat hy, met dit alles, de zaak niet tot het uiterite wilde trekken, maar geneegen was, de Soldaaten weder vry te geeven, mits hem, alvorens, eene, naar gelang der beleediging ge-evenredigde, voldoening, door de Staaten, bezorgd wierde: in welk geval. Hunne Hoogmogendheden zig, gerustelyk, verlaaten mogten op zyne Koninglyke vriendschap en nabuurlyke goedwilligheid, die zy meêr reden hadden te ontzien, dan te beleedigen.”

De Algemeene Staaten, getroffen, door dit geschrift, lieten niet na, het zelve, spoedig, te wederleggen. Na gezegd te hebben, hoe zy, met leedwezen, vernamen, dat men, nopens de vasthouding hunner Officieren en Soldaaten, zig beroepen hadt op een geval, over 't welke aan hun, bevoorens, geene de minste klagt was gedaan, en waar omtrend zy dus zig niet hadden kunnen regtvaardigen, of, by gebreke van dien, voldoening geeven, betuigden zy, ten hoog-

ften verwonderd te zyn, dat zyne Majesteit niet slegts 't verzoek, door hunnen Gezant gedaan, voor als nog van de hand wees, maar, boven dien, herstelling vorderde van de groote belediging, die zy gezegd wierden hem te hebben aangedaan, en welke belediging men goed vondt te gronden, *eerstelyk*, op de regtspleeginge van den Krygsraad te Maastricht, tegens den Lieutenant WOLSCHLÄGER, en, *ten anderen*, op den last, welken hunne Hoogmogendheden naar die Stad zouden hebben gezonden, om met de gezegde regtspleeginge voortegaan, en zulks wel na dat zy, by Resolutie van den 16 van Louwmaand, hadden *Commissoriaal* gemaakt de Memorie van den Heere MASCH, Gezant van zyne Majesteit. Dat zy; wat *het eerste* betroffe, den Krygsraad van Maastricht; zynde den bevoegden Regter in deeze; naar style, met de zaak hadden laten geworden, zonder daarvan eenige kennis te nemen. Dat alle Regters hier te Lande, en dus ook deezen, wyzen moesten naar haare beste kennis en weetenschap, zonder verantwoordelyk of strafbaar te zyn voor hunne Vonnissen, ten zy men, den regten genoeg, bewyzen konde, dat zy, voorbedagtelyk, kwaad regt gedaan hadden: wordende, andersints, niemand, van zulk een godloos opzet, verdagt. Dat, in 'sKonings antwoord, wel veel feiten aangehaald wierden, ten betooge der onregtmaatige, ja, byna, Barbaarsche, regtspleeginge, die, te Maastricht, zoude hebben plaats gehad, maar dat geene de minste preuve voor dit alles wierdt bygebragt, 't zy ten laste van den Krygsraade in 't algemeen, 't zy van byzondere Leden van dien, en dat 'er, derhalve, geen grond was, om die

die Lieden, lyfstraflyk, te dagvaarden. Dat, ten opzichte van het *tweede* punt, hunne Hoogmogendheden zig niet genoeg beklaagen konden over de „*kwaadaartigheid*” der geenen, die zyne Majesteit het zelve hadden doen gelooven: „also haar Hoogmogendheden, „nog *voor*, nog *by*, nog *na* het neemen der „Resolutie” (van 16 Louwmaand,) „*eenige* „*ordre*, op het voornoemde *subject*, gezonden „hadden naar Maastricht.” Dat dus ’t vermoeden, als was die Resolutie *spotterny* geweest, *onregtmatig* was en *onvriendelyk*. Dat hunne Hoogmogendheden, by een antwoord op twee voorgaande Memorien van den Heere MASCH, ook reeds zo duidlyk derzelve verpligting, om deeze zaak aan den Krygsraad van Maastricht overtelaaten, vermeenden getoond te hebben, dat zy verwacht hadden, hier over niet meêrder te zullen lastig gevallen worden. Dat, des niet te min, den 16 van Louwmaand laatsleeden, een nader Memorie van dien Gezant was ingelooopen, in welke de redenen by de twee voorgaande Resolutien opgegeeven, met stilzwygen wierden voorbygegaan, en slegts op ontslag aangehouden. Dat men die Memorie hadt *Commisforiaal* gemaakt, niet met voorneemen, om voorige Resolutien, tegen welken niets was ingebragt, te veranderen, maar om, des noods, te kunnen overleggen, of en wat antwoord, nader, daar op te gaeven, en om, in allen geval, te doen zien, dat men in ’t verzoek niet treden konde: waar toe het *Commisforiaal* maaken, ter Generaliteit, in zaaken, die men niet uitdruklyk wilde afslaan, als het zagste middel, van ouds, plagt gebruikt te worden. Dat zo hunne

Hoogmogendheden zelfs al eens last gezonden hadden naar Maastricht, om met de zaak voortegaan; 't geen, egter, niet geschied was; hier uit nog niet volgen zoude; 't geen zy met ontroering lazen; „*dat men' zyn moed hadt willen koelen aan een hand met bloed*”, ten zy men dit laatte, en het overlaaten der zaake aan den bevoegden Regter, voor één en 't zelve houden wilde. Dat, met dit alles, hunne Hoogmogendheden, hoe hard en onvriendlyk zy ook, buiten hun toedoen, in 's Konings antwoord behandeld wierden, niet minder dan zyne Majesteit geneigd waren, om 't werk niet tot het uiterste te trekken, maar, bereid, om, behoudens en buiten verkorting huuner waardigheid en onafhanglykheid, naar raad van goede vrienden te luisteren, ter beraaming van middelen van schikking en herstelling der eensgezindheid, op bestendige gronden, onder welken de vrye loop der regtspleeginge, die best de geweldige presing van 's Lands Soldaaten stuiten konde, een der zekerste mogt geagt worden. Dat egter, om tot spoedige afkomst van zaaken te koomen, de aangehouden Knegten, vooraf, dienden ontslagen te worden, en den Heere VAN GINKEL billyke voldoening gegeven, nopens zeker ongelyk, onlangs, te Berlyn, aan zyne Koets en Bedienden bejegend (f).

Van dit, met de eere van den Staat zo wel strookend, antwoord, wierdt niet alleenlyk aan de Gezanten van Frankryk en

Groot-

(f) Refol. v. Holl. 13 Maart 1733. bl. 393—397.

Groot-Brittannie, maar, byzonderlyk, ook aan dien des Keizers, kennisse gegeven, met nieuwen andrang op vriendschaplyken dienst. Ook liet Engeland, eerlang, 't Hof van Berlyn aanmaanen, tot ontslag der Knegten en byleggen der geschillen (g): doch dit boatte zo weinig, dat de Algemeene Staaten, kort daarna, den overige Bondgenooten verwtigtiden, hoe* de hevige gevoeligheid door den Koning van Pruise opgevat tegen deezen Staat, over de regtspleeginge van een Lieutenant zyner Troupen te Maastricht, geenzints bedaad was, en, daarom, geen tyd, om op vermindering, maar, veel eér, vermeerdering, van 's Lands Krygsmagt te denken (h). Dan, nog voor 't einde van Lentemaand deezes jaars 1733, liet de Keizer zyne bemiddeling den Algemeenen Staaten voorflaan, en deezen namen ze aan, in verwagting, dat zyne Majesteit, uiterlyk binnen den tyd van twee maanden, 't geschil zou konnen uit den weg ruimen, of andersints, ingevolge van het Weener-Verbond, zou „ *praeferen* aan haar Hoogmogenden, en op „ derzelver *requisitie*, het beloofd *secours*, „ sonder dat de *mediatis* daaraan zou toebren- „ gen eenige verandering of *retardement*: ter- „ wyl, verders, haar Hoogmogenden begreepen, „ dat, om te koomen tot een spoedige af- „ komst, een begin behoorde gemaakt te „ worden, met het ontslaan der *geäppreheu*.
„ *deur*

(g) Resol. van Holl. 13 Maart 1733. bl. 411 en 412.

(h) Resol. v. Holl. 17 Maart 1733. bl. 425.

„*deerde* Soldaaten, en met het geeven van
 „billyke *satisfactie* aan den Heere VAN
 „GINKEL” (i). Die rustige houding
 der Algemene Staaten; welken de Kei-
 zer, om het Poolfche werk, thans, aan zig
 zocht te verplichten; hadt een gewenscht ge-
 volg. ’t Leedt slegst weinige weeken, dat
 de Graaf VAN SINZENDORF ter hunner
 kennisse bragt, hoe de Koning van Pruissen,
 „uit *confideratie* van zyne Keizerlyke en
 „*Catholyke* Majesteit, — de *geërresteerde*
 „Soldaaten van haar Hoogmogendheden
 „hadt ontslagen, en hoe de Keizer niets
 „meêr wenschte, dan dat dit geval de
 „vriendfchap, tusfchen Pruissen en dit Ge-
 „meenebest, mogte herstellen: zullende het
 „zyner Keizerlyke Majesteit aangenaam zyn,
 „indien haare Hoogmogenden daartoe ook
 „eenigen naderen pas wilden doen.” De
 Staaten, gevoelende, van hoe veel gewigt
 het ware, langs deezen weg, zo groote
 moeilykheid te boven te koomen, beslooten
 spoediglyk, en na heufche dankbetuiging aan
 den Keizer, ’s Vorsten raad, op eene wyze,
 geheel bestaanbaar met de waardigheid en eere
 van het Land, op te volgen. Zy verklaarden
 dan den Gezant, hoe zy ’t gedaan ontslag
 aanzagen, als een blyk, „dat zyne Maje-
 „steit de Koning van Pruissen, zo wel
 „als haare Hoogmogenden, genegenheid
 „hadde, om, ter *contemplatie* van zyne
 „Keizerlyke en *Catholyke* Majesteit, en
 „van

(i) Resol. van Holl. 31 Maart 1733. bl. 45.

„ van deszelfs *mediatie*, sonder meerdere wyd-
 „ loopigheid, in der minne te *termineeren*
 „ het gereezen *different*, over het *gepasfeerde*
 „ te Maastricht,” en hoe zy, om, van hunne
 „ zyde, daar aan te beantwoorden, „ genee-
 „ gen waren, aan den Koning van Pruïfen
 „ eere verklaring te geeven, dat zy, in die
 „ geheele zaak, niets anders gedaan nog
 „ eenig ander oogmerk gehad hadden,
 „ dan den gewoonen loop te laten aan
 „ de *militaire justitie*, sonder eenige *spe-*
 „ *ciale ordre* daar omtrent geeven te heb-
 „ ben, veel min eenige ordre, waar door
 „ zy hoogstgedagre syne Majesteit souden
 „ hebben willen *offenseeren*: dat ook, hoewel
 „ haar Hoog Mog. niet anders konden, dan
 „ alle de Leden van den Krygsraad, die over
 „ de voorsz. zaak gezeten hadt, te houden
 „ voor Luiden van eer en *probiteit*, — zy,
 „ egter; niet zouden nalaaen, — wanneer
 „ de nodige bewyzen daar toe aan hun zou-
 „ den mogen worden *gesuppeditteert*, — de
 „ schuldigen, na behooren, te straffen:
 „ — dat haar Hoog Mog., voorts, mogten
 „ lyden, dat het voorsz. *different* wierde
 „ gehouden voor afgedaan, door 't aannee-
 „ men van zodanig *Declaratoir*, mits, voor-
 „ af, of, immers, te gelyk, redelyke *satis-*
 „ *factie* geeven wierde aan den Heer VAN
 „ GINREL; haar Hoog Mog. Minister aan het
 „ Hof van Pruïfen, wegens het voorval met
 „ de Wagt van de nieuwe Stads-poorte te
 „ Berlyn: waaromtrent men wel niet eens
 „ was, nopens 't geene oorzaak tot dit ge-
 „ val hadt geeven, maar, egter, buiten

„ *disput* , dat de Schildwagt der voorz.
 „ Poorte feitelykheid gepleegd hadt te-
 „ gen den Koetzier en *Domestiquen* van
 „ den Heer VAN GINKEL, waar door 't *cha-*
 „ *rafter* van haar Hoog Mog. was *geladeerd*,
 „ zodanig, dat haar Hoog Mog. niet konden
 „ nalaaten, sonder aan sig zelve kleinigheid
 „ aan te doen, deswegen eene *convenable re-*
 „ *paratie* te vorderen: doch waaromtrent zy
 „ genegen waren, te gebruiken zo veel toe-
 „ geeventheid, als bestaan kon met haare ei-
 „ gen waardigheid, en met de veiligheid van
 „ haaren *Minister*” (i).

De Keizer, in deezer voege, door hunne Hoogmogendheden, in staat gesteld zynde tot afdoening van 't geschil, ging voort, met het zelve, zo ras doenlyk, in der minne by te leggen: waartoe men, aan 't Pruisfische Hof, zig nu ook, op bovengemelden voet, genegen betoonde (k). De zaak, kreeg dus, eindelyk, zyn beslag: waardoor de Staat uit groote zwaarigheid gered wierdt (l). Doch het hart van den Koning was nog niet bevredigd. Een nieuw voorval gaf er, eerlang, blyk van. Het vereischt eenige uitweiding, te meêr wyl er, by onze Schryveren, even als nopens het voorige; voor zo ver ik zie; weinig of niets van voorkomt.

Onze WAGEN. heeft, voorheen, doen zien, dat zyne Pruisfische Majesteit, ten jaare 1732, zig

(i) Secr. Resol. van Holl. 29 April 1733. bl. 595.—599. en der Staat. Gen. 30 April 1733.

(k) Secr. Resol. van Holl. 13 Mey 1733. bl. 600, en der Staat. Gen. 19 Mey 1733.

(l) Resol. van Holl. 3 Juny 1733. bl. 704. en Petitië R. v. St. l. t. 19 Dec. 1733. p. 1119 en 1120.

zig met den Prins van Orange hadt verdraagen, over de nalatenschap van Koning WILLEM III. (m). Ook wierdt, wegens de twee Vorsten, op den 20 van Oogstmaand des zelven Jaars, hier van kennisse gegeven aan de Algemeene Staaten, als Uitvoerders der uiterste wille van laatstgemelden Koning, en, teffens, verzogt, overgaave der goederen en papieren, onder hunne bewaaring zynde. Er reezen, in 't eerst, byzonderlyk in Holland, eenige bedenkingen, of de Prins van ORANGE, wel alleen en zonder medewerking zyner Zuster, de Markgraavinne van *Baden-Durlach*, zodanig Verdrag hadt kunnen aangaan, als mede of die Prins, pas één en twintig jaaren oud, ten opzichte van zynen perfoon en goederen, wel voor meerderjaarg kon worden gehouden (n). De Markgraaf van *Baden-Durlach*, Schoonvader der zo even gezegde Vorstinne, maakte, buiten dien, zwaarigheid, om het Verdrag, raamens haare Hoogheid, goedtrekeuren, zo als hem nogthans de Prins hadt doen verzoeken: en FREDRIK WILLEM, Vorst van *Nassau Siegen*, hieldt by hunne Hoogmogendheden aan, om geene overgaave van goederen en papieren te doen, welken uit den boedel van wylen PHILIPS WILLEM VAN ORANGE gekoomen waren, terwyl de Prinsesse Weduwe van *Croy-Solre*, als Moeder van haaren minderjaargen Zoon, EMANUEL, soortgeelyk verzoek deedt, nopens de goederen, behoorende tot den Huize van EGMOND, immers, daar jegens uitsfel verzogt, tot dat het geschil in regten, of by bemiddeling van hunne Hoogmogendheden,

ZOU

(m) WAGEN. alhier, bl. 93—99.

(n) Resol. van Holl. 3 Sept. 1732. bl. 574.

zou zyn uit den weg geruimd (o). Men liet zig, epter, by de Staaten, 't bewys van meerderjaargheid en bevoegdheid des Prinzen VAN ORANGE, tot het mogen aangaan van een Verdrag, eerlang, welgevallen, doch antwoordde wyders, aan den Koning, dat men, alvoorens de goederen, waar van de papieren slegts een gevolg waren, overtegeeven, zig verpligt agte, bedagt te zyn „ op de noo- „ dige *precautien*, tot *conservatie* van de reg- „ ten, *pre-eminentien* en *pretensien*, zo van „ den Staat van haar Hoog Mog. in 't ge- „ meen, als van die Provincien, op welkers „ *souverain Territoir* eenige van de goederen „ gelegen mogten zyn, mitsgaders tot *indemni- „ teit* en gerustheid van haar Hoog Mog. als „ *Executeurs*”. Men voegde er by, dat, daar de Markgraaf van *Baden-Durlach* de bevoegdheid des Prinzen, voor als nog, scheen te willen tegenspreken, en hier toe, aan hem, den weg van regten niet kon geslooten worden, de Staaten „ zo veel spoed zouden maaken, als „ de *justitie*, waar aan haar Hoog Mog. de „ handen niet konden binden, en de natuur „ der zaak eenigfints zouden toelaaten; als „ niet minder verlangende naar eene afkomst, „ dan zyne Majesteit” (p). Ook namen de zaaken, allengskens, dien keer, dat men, ter Generaliteit, besloot, tot overgifte der goederen en papieren, onder Akte van ontlag, door

(o) Resol van Holl. 26 Nov. 1732. *bl.* 745.

(p) Dit zag, byzonderlyk, op Veere en Vlissingen. Vergel. WAG. alhier *bl.* 119. Men noemde, toen, aan de zyde der Staaten, zodanige goederen, *Goedren van convenientie*. Resol. van Holl. 18 Sept. 1732. *bl.* 642. Vergel. Resol. Holl. 19 Dec. 1711. *bl.* 729 — 732.

door den Koning en den Prinse te reekenen, doch, over welkers inhoud en verder te nemen' voorzorgen, zo veel te doen viel, tusfchen Holland en de Afgevaardigden der andere Provintien, dat, eindelyk, Holland verklaarde, in de Resolutie hunner Hoogmogendheden, zo als die lag, niet te konnen berusten (q).

De Koning van Pruife, ondertusfchen, misnoegd, dat aan zyn verzoek, om overgave niet alleen der goederen, maar ook der, daar toe behoorende, papieren en bewyzen, niet terftond voldaan wierdt, hadt er den Staat, te meermaalen, ernstiglyk, om doen aanmaanen: ook hadt men hem; die zig, met de daad, in 't bezit van eenigen deezer goederen gesteld hadt; de papieren, behoorende tot de Baronnie van Turnhout, reeds toegezonden (r). Maar zyneMajesteit, ziende, dat het overige niet zo rasch zou volgen, als hy vern.eende te behooren, nam weldra eenen hoogeren toon. aan „ Gy hebt”; zoo fchreef hy, uit Berlyn, op 't laatst van Wintermaand des Jaars 1733, aan den Heere M A S C H, zynen Gezant, by de Algemeene Staaten; „ onophoudelyk te dringen, dat de „ *extraditie* van de *Documenten* en *Papieren*, „ sonder uitstel, moge worden gedaanen, tefens, aan de Regenten van den Staat te „ betuigen, dat wy zeer gevoelig zyn over „ het ongelyk, het welk ons, door die onbilyke verdraaginge, wordt aangedaan, en dat „ het onregtvaardig gedrag, het welk de „ Staat, jegens ons, in deeze zaak, houdt, ons, „ nood-

(q) Refol. van Holl. 1, 3, 4, 23 Dec 1733. bl. 1086, 1098, 1101 en 1150.

(r) Refol. van Holl. 20 Sept. 26 Nov. 1733. bl. 652 en 754-22 Sept. 1733. bl. 962.

„ noodzaaklyk , van de vriendschap , welke wy ,
 „ anderfints , geneigd zyn , beftendiglyk , met
 „ dezelfen te onderhouden , zal verwyderen , en
 „ vervreemden : dat wy nog meer andere punten
 „ met den Staat hebben te *deméleeren* , welken wy
 „ gedwongen zullen worden eens by de hand
 „ te neemen , en sodanige *satisfactie* te eifchen ,
 „ als , *de Souverain en Souverain* , in gevallen ,
 „ waar in de *Justitie* opentlyk wordt geweigerd ,
 „ gebruklyk is”. De Koning geboodt hem hier by te
 „ voegen : dat de Staaten zig niet behoeften te
 „ verwonderen , wanneer zulks , mifchien , eér , dan
 „ men , alhier , vermoedde , kwam uit te berfien , en
 „ dat hy , Gezant , uitdruklyke ordre van zyne
 „ Majesteit hadt bekoomen , om de Regenten daar van ,
 „ alvorens , te verwittigen” (f).

MASCH gaf , daadlyk , kennis van dezzen Brief aan den Raadpenfionaris VAN SLINGELAND , die er een Afchrift van verzogt en verkreeg . 't welk hy , terftond , den Staaten van Holland mededeelde . Ter Generaliteit ; als ik zeide ; was reeds beflooten tot de overgaave , niet flegts der papieren , maar zelf der goederen . Holland , byzonderlyk , hadt daarin toegestemd , en verichilde flegts nopens de wyze hoe . De zaak ; na zo verre gevorderd te zyn ; als nu te laaten vaaren , in 't fchroomlyk vooruitzigt van , daar door , de ongewapende Republiek aan de uiterfte onheilen , daadlyk , bloot te ftellen , zou dan ten uiterfte onbedagt zyn geweest . De verfehillende Bondgenoten , floegen , daarom , de handen in elkander , en de vastgeftelde overgaave kreeg ,

(f) Brief des Konings van 26 Dec. 1734. bl. 693 en 694, in Secr. Refol van Holl. 8 Jan. 1734. bl. 694. en 695.

reeg, welhaast, zyn beslag (t). Doch, toen zig alles nu schein te schikken, ontving men tyding, dat de Munterfche geheime Krygsraad, VAN PLETTENBERG, aan de Regeering van 't Geldersch Graaffchap *Bronkhorst* gelast hadt, den noodigen toefstel te maaken, tot het inneemen van eenige Pruisfche Troupen, welken de Koning in dat Graaffchap, als een deel der Westphaalfche Kreis, plaatsē wilde. Maar, na dat de Staaten van dat Gelderland aan de Algemeene, en deezen weder aan den Koning hier over klagtig gevallen waren (u), wierdt er, eerlang, in voorzien.

Omtreeks den zelven tyd, of onlange daar na, viel er iets anders voor, 't geen een nieuw ongenoegen voorspelde. Te Wezel naamenlyk, wierdt een Onder-Officier, in dienst van den Staat, opgehangen, „onder *pretext*” (schreef 's Lands Gezant VAN GINKEL), „van een „Pruisfch Soldaat te hebben *gedebaucheert*”. Dit was, zeker genoeg, uit weêrwraak van het gebeurde te Maastricht, geschied: doch de Koning schreef, nopens het geval, eerlang, aan den Staat, op eene beleefde wyze, en het hadt geen verder gevolg (v). Nadien tyd, is de onderlinge vriendschap met FREDRIK WILLEM niet geschokt geworden, schoon hier weder vrees voor ontstondt, in het begin des Jaars 1740, toen de Brieven, zo van den Envoyè VAN GINKEL, te Berlyn, als van den Heere MAURICIUS, te Hamburg, reden gaven, om te vermoeden, dat men

een

(t) Resol. van Holl. 14, 15, 27 Jan. 1734. bl. 21, 31, 43.

(u) Resol. van Holl. 3 Dec. 1734. bl. 727.

(v) Resol. van Holl. 28 Jan. en 9 Febr. 1735. bl. 55. en 103.

een voorneemen hadt, om, in het Steedje *Leusden*, boven Hamburg, op de Elve, gelegen, eene Oost-Indische Maatschappij op te regten, onder Pruisische bescherming: hebbende reeds de Koning; zo men zeide; aan zeker Schip eenen vrybrief gegeven, om naar China te vaaren. De Algemeene Staaten lieten daar nopens, terstond, de ernstigste vertoogen, door den Heere VAN GINKEL, aan zyne Majesteit doen: hem onder 't oog brengende, hoe deeze daad, voor hun, even schaadeyik zou zyn, als de opregting der Oost-endische Maatschappij, over welke, voor eenige jaaren, zo veel, in Europa, was te doen geweest. Doch de Koning liet, door zynen toenmaligen Gezant in den Haage, den Heere VAN RAASVELD, verklaren, dat het voorgeeven, als of hy reeds *Oftrooi* en *Paspoort* verleend hadt, „*valsch en verdigt*” was (w). Hy kwam, weinige maanden daarna, te sterven, waar op het werk, nopens eene Pruisische vaart op de Oost-Indiën, bleef slaapen, tot den Jaare 1749, wanneer zyn Opvolger begon te denken aan 't opregten der Embdiche Maatschappij, die hy ook, eerlang, tot stand bragt.

Bl. 153. r. 8. *Primaat van Polen.*” Dees hadt, op den 15 van Zomermaand, ook den Algemeenen Staaten een' Brief gezonden, met verzoek, om die geenen te helpen tegenstaan, die de vrye keus van een' Poolischen Koning zouden willen belemmeren. De Staten antwoordden hem beleefdelyk; maar zonder in de zaak te treden; dat zy vertrouwden,

dat

(w) Secr. Refol van Holl. 22 Jan. 1740 bl. 569. Refol. van Holl. I en 23 Maart, 27 April 1740. bl. 71, 193 en 251.

dat hy en al de Stemgerechtigden hunne vrye keuze zouden gebruiken ter behoudenis van 't Poolsch Gemeenebest, en zorgen, dat, wie ook Koning wierde, de Verbonden onderhouden en 't belang der Hervormden in Polen niet mogten benadeeld worden (x).

Bl. 160. r. 2. v. o. „*De Staaten lieten er, terstond, kennis van geeven aan den Koning van Groot-Brittannie, die met deeze tyding niet zeer ingenomen schein.*” Niet slegts by 't einde, maar reeds by 't begin, deezer zaak, hadden de Staaten er kennis van geeven aan den Koning van Engeland, met verzoek, dat zyne Majesteit, hier in, met hun te samen werken en deszelfs Gezant, den Heere FINCH, gelasten, wilde de onderhandelingen met den Franschen Ambassadeur by te woonen. Doch George II. begreep het anders, verboodt dit aan FINCH en gaf, zoo aan hem, als aan der Staaten Gezant, Hop, te kennen, hoe hy, 't Besluit hunner Hoogmogendheden, om, ter bewerking der onzijdigheid van de Oostenryksche Nederlanden, zig met Frankryk te verdraagen, met ontzettinge, vernomen hadt. Voorts oordeelde de Koning, dat, hier door, gelegenheid aan die Kroon zou kunnen geeven worden, om haare geheele magt tegen den Keizer te wenden, aan wien Groot-Brittannie en deeze Staat slegts een gering getal Troepen verplicht waren by te zetten: dat de Keizer, langs deezen weg, te zwak worden, en Frankryk
den

(x) Secr. Resol. van Houli. 8 July 1733, bl. 641 en 620.

schoonsten kans zou krygen', om de zaaken, in Duitschland en Polen, naar zynen wensch, te doen uitvallen, waar na het zig aan de onzijdig verklaring der Oostenryksche Nederlanden weinig zou bekreunen en wel redenen vinden, om in dezelve te vallen, met goed vooruitzigt, om er meester van te worden: dat, daarom, zyne Groot-Brittannische Majesteit den Staat moest aanmaanen, vol te houden tegen Frankryk: dat hy voor de Vrede was, maar zig te wapenen voor 't beste middel hieldt, om dezelve te behouden, en dat hy, ten dien einde, ook by den Keizer zou aandringen op versterking van deszelfs Nederlandsche bezittingen. Dan de Staaten, zeer beklemd in geldmiddelen, buiten vermogen, om genoegzame Troepen op de been te brengen, gevoelende, dat men, door enkele overweegingen van een toekomend gevaar, zig voor het tegenwoordige niet konde beveiligen en, eindelyk, van dag tot dag, ondervindende, dat, noch de Keizer noch Groot-Britannie daadlyke hulp stonden te verschaffen, gaven dit hun gevoelen, rondborstiglyk, aan die Mogendheden te kennen, en vonden zig, ter geruststelling hunner Barriere, geperst, de onderhandelingen met Frankryk doortezetten (y).

Bl. 163. r. 15. „Zyne Gemaalin, — die, met hem, naar den Haage keerde.” Zy was er ook geweest, in Hooimaand deszelfden Jaars 1734 en, ten dien tyde, door eene Bezending der Staaten van Holland, plegtiglyk ver-

(y) Secr. Resol. van Holl. 8, 11, 15, 17, 30 July, 26 Aug. 1733, bl. 613—620, 623—628, 629—631, 635—639, 646—653. — Vergel. alhier WAGEN, bl. 151.

verwelkomd, doch niet, dan in hoedanigheid van Koninglyke Prinfesse van Groot-Brittannie. Men hadt, teffens, beflouten, dat de eere deezer bezendinge alleenlyk plaats zoude grypen voor deeze eerste maal van haare konst in den Haage, zonder gevolgtrekkinge voor het toekomende (z).

Bl. 164. r. 6. v. o. „Uit het slot van dit antwoord, *maakten sommigen op, dat men den Koning van Groot-Brittannie alle gedagten beneemen wilde, om zynen Schoonzoon verheeven te zien, tot Stadhouder van die Gewesten, welken de Stadhouderlooze Regeering verkooren hadden*”. Niet slegts uit het slot van dit antwoord der Algemeene Staaten aan den Koning van Groot-Brittannie, kon zyne Majesteit zien, dat men, alhier, ten dien tyde, by de meeste Gewesten, genegen bleef tot de handhaavinge der Stadhouderlooze Regeering, maar hy was er, nog veel duidlyker, van overtuigd moeten worden, door 't geheim en afzonderlyk aanzoek, 't geen de Provintie van Holland, reeds omtrend een Jaar te voren, hem, ter voorkooming, van dat Huwelyk, hadt laten doen, en 't welk my aanmerklyk genoeg is voorgekoomen, om, hier, ter plaatse, deels woordelyk, in te lasen, om dat ik niet weete, dat voorige Schryveren er van gewaagd hebben.

Den 16 van Bloeiamaand, gaf de Raadpensionaris VAN SLINGELAND aan hunne Edele Grootmogendheden kennis van een' brief, door den

(z) Refol van Holl. 12 Juny en 14 July 1734. bl. 291 — 293. en 441 en 442.

den Heere HOR, Buitengewoon Gezant van den Staat te London, den twaalfden bevoorens, geschreeven, en houdende, dat, „ volgens het „ gemeen zeggen”, de bepaaing van een Huuwlyksgoed voor de Kroon-Prinfesse, den volgende dag, aan 't Laagerhuis stontd voorgesteld te worden, en dat zulks „ in „ het korte, door een Huuwelyk stontd „ gevolgd te worden: waartoe, volgens de „ gemeene gerugten, zyne Hoogheid, de „ Prince van Orange, wel meest in *confide-* „ *ratis* soude komen.” (a)

De Heer FINCH hadt mede wel, onlangs, eenige onderhandsche kennis van dit Huuwelyk aan den Raadpensionaris gegeven, maar, 't gaf weinig genoegen, dat dit niet aan den Staat zelven geschied was: ook deedt men, by Holland, veel haast, eenen stap nader: want, na dat hunne Edele Grootmogendheden den Brief des eerstgemelden Heere *commisforiaal* gemaakt hadden, namen zy, den 22 daar aan, dit aanmerkelyk Besluit: „ Dat; om, so veel moogelyk, „ maar zonder het maaken van ontydig *eclat*, „ tegen te gaan eene zaak, welke haar Edele Grootmogendheden aanzagen, als seer „ *prejudiciabel*, in haare gevolgen, voor den „ Staat in 't algemeen en, in het byzonder, voor deeze Provintie, in haare jeegenswoordige *Constitutie* en *Regeerings-* „ *forme*; door den Raadpensionaris, in *secretesse*, sou worden *gecommuniceerd* aan „ den Heere FINCH, *Minstier Plenipotenti-* „ *ris*

(a) Secr. Refol. van Holl. 16 Mey 1733. Bl. 68.

AANMERK. OP HET XIX. DEEL. (9)

„*ris van fyne*” (Groot Brittanniſche), „Maje-
 „ſteit, dat haare Edele Grootmogendhe-
 „den, vastelyk *geresolveert* sijnde, *te bly-*
 „*ven by de jegenwoordige forme van Regeerin-*
 „*ge*, met groote reden bedugt waren, dat
 „het voorn. Huwelyk soude konnen aanlei-
 „ding geeven tot verkoeling van de
 „vriendſchap en *confidentie*, tuſſchen
 „hoogſtgedagte ſijne Majesteit en deezen
 „Staat, en tot *disſentien*, tuſſchen de *reſpecti-*
 „*ve* Provintien, en dat zy, daarom, hoop-
 „ten en ook vastelyk verwagteden van de
 „vriendſchap van hoogſtgedagte zyne Ma-
 „jesteit, dat dezelve, in *secretesſe*, *ge-infor-*
 „*meerd* zynde van den regtmaatigen kom-
 „mer van haare Edele Grootmogendheden,
 „*wel ſou willen afzien van het voorn. Hu-*
 „*welyk*. Dat wyders, door den Raadpenſionaris,
 „van deeze Reſolutie kennis ſou worden
 „gegeeven aan den Heere *Envoyè* HOP,
 „met verzoek en *recommandatie*, om daar
 „van, onder behoorlyke *secretesſe*, te
 „maaken het noodig gebruik, tot bevor-
 „dering van het *ſalutair* oogmerk van
 „haare Edele Grootmogendheden, eeniglyk
 „ſtrekkende, om te *conſerveeren* het goed
 „verſtand en *harmonie*, tuſſchen hoogſtge-
 „dagte ſyne Majesteit en deezen Staat,
 „te voorkoomen, ſo veel in haar was, alle
 „binnenlandſche oneenigheden, en te be-
 „vestigten de *vrije Staats-Regeering van*
 „*haare Provintie, op den voet, waarop dezelve,*
 „*deeze dertig laaſte jaaren, geweest was.*” (b)

De

(b) Secr. l. Reſol. van Holl. 22 Mey 1733, bl. 601 en 602.

Den Raadpensionaris aan den, hem opgelegden, last voldaan hebbende, (c) gaven FINCH en HOP ook kennis van deezen stap aan 't Engelsche Hof. FINCH kwam, na verloop van ruim twee weeken, by den Raadpensionaris te rug en deelde hem, mondeling, den last mede, welken hy, op dien voordragt, ontvangen hadt. „De Koning, zyn „Meester”; zeide hy; „, was ten uiterste ge- „surpreneerd geweest over den inhoud van de „voorn *Resolutie*, so, om dat syne Majesteit „niet zag, wat regt haare Edele Grootmo- „gendheden konden *pretendeeren* te hebben, „tot het doen van *representantien*, te- „gens de *dispositien*, welken zyne Maje- „steit oorbaar vondt te maaken in zyne „Familie, als om dat haare Edele Groot- „mogendheden niet goedgevonden hadden „eenige *specifique* reden te geeven van „haare *apprehensie*, dat het voornoemde „Huwelyk zou konnen aanleiding geeven „tot verkoeling van de vriendschap en „*confidentie*, tusfchen zyne Majesteit en „deezen Staat, en tot *disfentie*, tusfchen de „*respective* Provintien: dog, des onaangezien, „en schoon dat het werk *te ver geavan- „ceert was, om niet te brengen tot perfidie*, „hadt zyne Majesteit zo veel *confideratis* „voor haar Edele Grootmogendheden, dat „hy haar niet wilde verbergen de red- „den, welken hem bewoogen hadden, om „te luisteren naar 't voorn. Huwelyk.”

Na

Na dat de Koning, alhier, dezelfde gronden ; doch met byvoeging van 'sPrinzen uitsteekende hoedanigheden ; door FINCH, hadt doen opgeeven, die hy, hoofdzaaklyk, naderhand, in zynen brief aan de Algemeene Staaten, aanhaalde, en welken, by onzen treflyken Schryver, bl. 163 en 164, worden aangeroerd, liet hy 'er, byzonderlyk, op volgen: „ dat dit „ alles hem niet soude hebben overge- „ haald, indien 'er de minste wettige re- „ den was geweest van bekommering, dat „ het Huwelyk zou kunnen zyn, in eeni- „ gerleie wyze, van kwaad gevolg, voor „ een' zo goed' en getrouw' *Ge-allicerden*, „ als zyne Majesteit, altyd, in den Staat „ gevonden hadt: dat de Koning, in tegen- „ deel, *gepersuadeerd* was, dat het een „ middel zou weezen van versterking van „ de *Unie* en *harmonie*, welken, jegens- „ woordig, *subsisteerden*, tusfchen hem en de „ Staaten Generaal, en die zijne Ma- „ jesteit, van zyne zyde, geduurig hadt „ *gecultiveert*, met zo bestendige en ieven- „ rige genegenheid, dat zy syner Majesteits „ voorleden gedrag niet anders konden aan- „ sien, dan als een genoegzaam onder- „ pand voor het toekomende : behalven dat „ ook het voorsz. Huwelyk eene *particuliere* „ en *Familie*-zaak was, niets gemeens „ hebbende met de *constitutie* der Regeer- „ ring van den Staat, en welke de Ko- „ ning hoopte, dat fo ver sou wezen van „ eenige *jalousie* of ongenoegen te sullen „ verwekken, by reedelyke menschen, hier „ te Lande, dat hy vertrouwde, dat dezelve

„ ve eér zou dienen , om alle ongegronde
 „ veroordeelen , waar mede sommigen mogt
 „ ten bezet zyn , te verydelen : — Dat het ,
 „ bovendien , schein te verdienen de ern-
 „ stigste overweeging van haar Edele Groot-
 „ mogendheden , dat de Prins , *sonder het*
 „ *Huwelyk met een Prinses van Groot-Brit-*
 „ *tanniën* , na alle *apparentien* , hadt
 „ mogen denken om een Huwelyk , *dat*
 „ *niet alleen seer onaangenaam zou zyn*
 „ *geweest aan de Staaten , maar ook , in*
 „ *zyn' gevolgen , zeer gevaarlyk voor de*
 „ *vryheid van haare Republicq.*”

FINCH was , verder , gelast , den Raadpen-
 sionaris , nog ten overvloede , te betuigen :
 „ hoe de Koning verhoopte , dat de boven-
 „ gemelde redenen en gronden , by haare
 „ Edele Grootmogendheden , alle opgevatte
 „ *apprehensie* , omtrend de gevolgen van het
 „ meergemelde Huwelyk , zouden wegnee-
 „ men , en dat zy ver zouden zyn , van zig te
 „ verbeelden , dat zyne Majesteit iets zoude
 „ willen onderneemen , dat wettige rede-
 „ nen zoude geeven tot verkoeling tus-
 „ schen hem en de Staaten , of tot on-
 „ eenigheid onder de Provintien , maar dat
 „ hy , in tegendeel , zou *continueeren* , met ,
 „ aan den Staat , te geeven alle blyken
 „ van genegenheid. (d)”

De Staaten van Holland , dit een en ander
 verslag bekoomen hebbende en , ligtelyk , zien-
 de , dat 'er geen kans was , om 't voorgenomen
 Huu-

(d) Sect. Resol. van Holl. 5 en 19 Juny 1733. 66.
 23-604.

welyk te stuiten, agteden het onveilig, zyne Groot-Brittannische Majesteit; wiens antwoord, voor 't overige, in zeer heufche bewoordingen was bevat geweest; door nieuwen en vergeeffchen aandrang, zig ten onvriend te maaken. Zy verstonden eenvoudiglyk, dat men, op het terug geboodschap- te van FINCH, en op een' brief van HOP, houdende de gezegdens van Lord HARRINGTON; die op 't zelfde neérkwamen; „ by „ voorvallende gelegenheden, zodanige *re-* „ *flexie* soude neemen, als men tou vin- „ den te behooren, en dat, dien onver- „ mindert, door den Raadpensionaris, uit „ naam en van weege haare Edele Groot- „ mogendheden, aan den Heer FINCH sou- „ de worden betuigt, dat de bovenstaan- „ de verklaring, noopens de genegent- „ heid van zyne Majesteit, om niets te on- „ derneemen, dat wettige reeden zoude „ konnen geeven tot verkoeling van vriend- „ schap en *harmonie*, tusfchen hem en de „ Staaten, of tot oneenigheid onder de „ Provintien, en om, in tegendeel, by „ *continuatie*, in alle gelegenheden, aan „ haar blyken te geeven van zyne gene- „ gentheid, ten hoogften aangenaam was „ aan haare Edele Grootmogendheden, „ en haar deede verwagten, dat de uitkomst „ zou doen sien, dat haare *apprehensie* voor „ *nadeelige* gevolgen, welken het voorsz. Hu- „ welyk soude konnen hebben, sonder grond „ geweest was.” Verders, en om het misnoe- gen te verzagten, 't geen zyne Majesteit, hoe beleefdelyk zig ook uitende, in den

* *expl*
catie.

grond, veelligt, over deezen afzonderlyken en zeldzaamen stap van Holland, schein te hebben opgevat, wierdt de Raadpensionaris gelast, er by te voegen, en wel, by wege van verklaring * hunner Edele Grootmogendheden *Secrete Resolutie* van den 22 der voorleeden maand: „ dat haare Edele
 „ le Grootmogendheden verre zyn, van
 „ sig te willen *ingereeren* in de saaken
 „ van syne Majesteits Familie, maar dat
 „ sy lieten aan het hoogwys oordeel van
 „ syne Majesteit, of een Huwelyk, in wel-
 „ kers gevolgen de Vereenigde Provintien
 „ en, daar onder, in het bysonder, de Pro-
 „ vinzie van Holland en West-Vriesland,
 „ so wel als syne Majesteits Ryken, *interest*
 „ hadde, kon worden aangezien voor een
 „ saak, welke *puurlyk domesticq* was: doch
 „ dit, wat daar van wezen mogte, zy ver-
 „ meenden, dat er geen reden van onge-
 „ noegen kon verstaan worden gegeven te
 „ zyn, door, op eene *discrete* wyze,
 „ te *representeeren* de gevolgen, die een
 „ Huwelyk kon hebben, wanneer sulks
 „ geschiedde, door de geenen, welken,
 „ aan de eene zyde, in die gevolgen *gecon-*
 „ *cerneert* waren en, aan de andere zy-
 „ de, in alle gelegentheden, wezentlyke
 „ blyken gegeven hadden van haare opreg-
 „ te vriendschap: dat, eindelyk, haare Edele
 „ Grootmogendheden, niet duisterlyk, had-
 „ den *geïnsinueert* de redenen van haare
 „ bekommering, door te *allegueeren*, voor
 „ *fondament* derzelve, haare vaste Resolu-
 „ tie en voorneemen, om te blyven by de
 „ je-

„ jegenswoordige form van Regeeringe ,
 „ fonder dat fy vermeent hadden, of nog
 „ meenden, sig daar op breder te moeten
 „ uit te laten (e).

Dit was dan, ten deezen tyde, de den-
 kenswyze, van de meerderheid der Holland-
 fche Vergadering, en men kan hier uit opmaa-
 ken, dat het zeggen der algemeene Staaten,
 een jaar laater gedaan, en by onzen treflyken
 Schryver aangehaald (f), oorspronglyk, met
 de denkbeelden deezer Provintie, ten minfte van
 die meerderheid, niet strookte. Hoe het zy;
 men vindt niet, dat de Koning hierop ant-
 woordde, en dus namen deeze *Provinti-*
aale onderhandelingen, hier mede, een ein-
 de. Toen de Prins egter, inde jaaren 1733
 en 1734, zyn Huwelyk aan de Bondge-
 nooten en, onder deezen, aan hunne Edele
 Grootmogendheden, bekend maakte, wenschen
 de laatstgemelden hem, beleefdelyk, geluk,
 doch met herhaalde betuiging van zonder-
 ling genoeg, nopens de verzekering zyner
 Hoogheid, aan hun in 't byzonder gedaan,
 van, voornaamentlyk, door zynen Egt, beoogd
 hebben, den Koning van Groot-Brittan-
 nie nader aan deeze Landen te verbinden,
 en zo hunne Edele Grootmogendheden,
 als de overige Bondgenooten, te overtui-
 gen, dat zyne eenige eerzugt altyd zyn
 zoude, om, nevens de genegendheid van
 den

(e) Secret. Refol. van Holland 19 Juny 1733. bl.
 604—609.

(f) WAGEN, alhier, bl. 164. r. 8.

den Staat, ook, byzonderlyk, die van Holland te mogen verdienen. (g)

In die Gewesten, midlerwyl, daar zyne Hoogheid Stadhouder was, gaf 's Prinien verbintenis veel genoeg. Friesland beschonk hem, na 't voltrekken van dien, met eene schuldbrief van honderd-duizend gulden, rentende tegens vier ten honderd, in 't jaar. (h) Ook antwoordde Utrecht zeer beleefdelyk aan den Prinse, toen hy, aan dat Gewest, zyn voltrokken Huwelyk bekend maakte. (i)

Bl. 166. r. 19. „De Wethouders beslooten eenige voorzorg te gebruiken.” 't Hof van Holland hadt den Raadpensionaris en dees weder den Staaten van de bekommerende gerugten verwittigd: waarop hunne Edele Grootmogendheden Burgemeesteren en Regeerders der Steden hadden aangeschreeven, van, des noods, de noodige voorzieninge ge te doen, tot handhaavinge van de rust. (k)

Bl. 180. r. 8. „In den aanvang des jaars 1735.” Kort na dien aanvang, ontstondt, hier te Lande, een geweldige storm, uit den noord-westen, die, op den negentienden van Louwmaand, niet lange na den middag, uitbrak en, tot drie uren van den, daar aan vol-

(g) Resol. van Holl. 18 Nov. 1733. bl. 1059. en 7 April 1734. bl. 191.

(h) Resol. van Holl. 12 Juny 1734. bl. 293.

(i) Europ. Mercur. Jan. 1735. bl. 89 en 98.

(k) Regist. der Resol. en Plak. van Friesland, 1ste Deel, bl. 343 en 344.

volgenden , middernagt , aanhieldt , binnen welken tyd , hy , in de Steden en ten platten Lande , de grootste verwoesting , aan Huizen en Boomen , toebragt : wordende de laatste , by meenigte , ter nedergeveld . De wind floeg , voor de Zeegaten van deeze en andere Provintien , onder de , ten anker liggende , Scheepen en ruktoze van hunne kabels , zeewaarts in , alwaar veelen derzelve , met man en muis , vergingen , anderen , op droogten , aan stukken stieten , eenigen , na doodsgevaar , zwaar beschaa digd , weder in 's Lands Havenen , ter naauwernood , binnen vielen . De Oostenryksche Nederlanden ; binnen welken de Orkaan met donder , blixem , hagel en regen was verzeld geweest ; waren mede zeer gereisterd geworden en , niet minder , 't nabuurig Engeland , alwaar , in 't Paleis van St. James , onder anderen , dat gedeelte , 't welk de Prinses van Orange gewoon was te betrekken , ter neder stortede . (i)

Bl. 188. r. 16. „ *De Keizer — was voor grooter nadeelen bedugt , zo de oorlog voortgang hadt.*” Men was , ook by de Staaten , bevreesd , dat de oorlog zig verder uitbreiden en nadeeliger gevolgen agter zig zou kunnen sleepen , byzonderlyk , wyl 'er tydingen inliepen , dat de Ottomannische *Porte* zeer verstoord was op de Keizerinne van Rusland , en haar , of , veelligt , den Keizer , met de wapenen stondt aan te tasten : om welke reden , hunne
Hoog-

(i) Europ. Mercur. 1 Mey 1734, bl. 241 en 292.

Hoogmogendheden den Ambassadeur CALKOEN; dien reeds verlof was gegeven, tot het doen van een' keer herwaarts; geboden, hier van, voor eerst, geen gebruik te maaken, maar alle middelen aan te wenden, om de Turksche Regeering in vreedzaame gedagten te houden. (m) CALKOEN tradt, eerlang, hier over, met den Groot-Visier, in onderhandeling, en ontdekte al rasch, dat de nieuwlyks opgekomen Turksche oorlog met Perfië, onder KOULI CHAN; sedert SCHACH NADIR; die in vriendschap stondt met Rusland, (n) voor de naaste oorzaak moest gehouden worden, door welke, voor als nog, een vreedebreuk, tusfchen dat Ryk en den Keizer, verhinderd was geworden, waar toe Frankryk, andersints, den Sultan zeer aanzette. Men gaf hier, te faamen met het Hof van Groot-Britannie, (onder wiens en der Staaten bemiddeling, de vrede, tusfchen de Hoven van Weene en Constantinopolen, geflooten was;) kennis van, zo aan den Keizer, als aan haare Czaarsche Majesteit, doende hun teffens de vereischte dienften aanbieden, om, waare het doenlyk, de geschillen met de Turken te vereffenen, waartoe reeds CALKOEN; begonnen hadt het zyne in het werk te stellen. Ondertusfchen schreef men nog, aan deezen laaften; wiens doen, by zyne Meesters,

(m) Secr. Refol. van Holl. 8 Jan. 1734, bl. 692 en 693.

(n) Europ. Merc. Jan. en Maart 1734. bl. 60 en 268, en l. c. Sept. en Nov. 1734. bl. 123, 213 enz,

ters, zeer goed wierdt (o) gekeurd; dat by, ter verdere bevordering der rust, aan de Turksche Regeering moest te kennen geeven: „ dat „ het Haare Hoogmogenden ten hoogsten hadt „ *gesurpreneerd*, wanneer zy gesien hadden, „ uit de ingekoomen tydingen, so van Con- „ stantinopolen als van Weenen, dat voor- „ gegeeven wierdt, hoe Frankryk niet al- „ leen soude arbeiden, om het Turksche Ryk „ in te wikkelen in een' oorlog met den Kei- „ zer, of met Moskovien, maar zelfs de *Por- „ ta* zou doen verseecken van, gedurende „ den oorlog, geen vrede te sullen maaken, „ sonder haare bewilliging: want dat zyne Al- „ lerchristelyke Majesteit niet alleen aangeno- „ men hadt, de goede *officien* van syne „ Majesteit den Koning van Groot-Brit- „ tannien en van Haar Hoogmogenden, om „ de vrede, tuschen die Kroon en haare „ *Geëllieerden* en den Keizer te bewer- „ ken, maar ook, by alle gelégentheden, „ betuigt zyne geneegentheid, om dezelve, „ op reedelyke *conditien*, aan te gaan, son- „ der een voet Lands voor zig te begee- „ ren, of iets te willen behouden van het „ geen Vrankryk, op den Keizer en het „ Roomsche Ryk, *geconquesteert* hadt.” Ook moest CALKOEN hier by voegen, hoe men vertrouwen mogte, dat de Keizer, schoon, nog zo vollediglyk, de goede diensten van Engeland en deesen Staat niet hebbende aangeno- men, egter, in 't korte, liever tot eene draaglyke schik-

(o) Secr. Resol. van Holl. 10 Maart, 13 Juny, 15 July 1734. bl. 722, 762, 771-773.

schikkinge met Frankryk zou koomen, dan gevaar willen loopen van, tegen die Kroon haare Bondgenooten en het Turksche Ryk, op een' en denzelfden tyd, te moeten oorlogen. (p)

Doch de Keizerlyke Gezant, Graaf VAN UHLFELT gaf, eerlang, wegens zyn Hof, een Ver- toog over aan de Algemeene Staaten, in 't welk beweerd wierdt, dat de Koning van Frankryk, niet slegts, aan den eenen kant, de Turken en de Zweeden, tegen den Keizer en de Czaarinne van Rusland, in de wapenen zigt te jaagen, maar ook, aan de andere zyde, geene middelen naliet, om haare Czaarsche Majesteit van alle verbintenis met het Weener - Hof aftetrekken: men voegde er by, dat de Franschen, met dit inzigt, onlangs, zeker, eerst door hun genomen, Russisch Fregat hadden vrygegeeven, en kort daarna, heimiyk, zekeren Persoon, in 't gevolg van den Heere HEUEL, Sekretaris van den Hertoge van *Meklenburg*, naar Petersburg gezonden, die, aldaar, door middel van voornoemden HEUEL, een ontwerp hadt voorgedraagen van een Verbond, tussehen Frankryk en Rusland aantegaan, by 't welk LODEWYK XVI. der Czaarinne den titel van *Keizerlyke Majesteit*; dien hy haar, tot nog toe, geweigerd hadt; voortaan geeven zoude en zig verpligten, alle haare schikkingen, nopens de erfvolging in Kourland, en alle haare be-
zit.

zittingen in Europa te handhaaven, mits zy STANISLAUS voor Koning van Polen erkende, haare Troepen uit dat Ryk te rug trokke en geene hulp gawe aan eenige Mogendheid, hoegenaamd, tegen Frankryk, 't welk, in dat geval, zorgen zoude, dat de nieuwe Koning en Republiek van Polen haare Rusfische Majesteit, met dertig duizend man, ja, des noods, met alle magt, zou bystaan, indien men haar, van de Turksche zyde, mogt aanvallen: dat wel de Czaarinne dit alles verworpen en aan haare verbintenisfen met zyne Roomsche-Keizerlyke Majesteit getrouw was gebleeven, maar dat hier, egter, uit bleek, hoe het Fransche Hof, by verschillende Hoven, op eene verschillende wyze, en dus ter kwaader trouw, handelde, blaazende, te Petersburg en Constantinopolen, den oorlog aan, terwyl het, te London, in den Haag en te Rome, zig voor de vrede verklaarde: om welke reden de Keizer verzogt, dat Groot Brittannie en deeze Staat den Grooten Heere geliefden te doen aanzeggen, dat zy zig, eindelyk, verplicht reekenden, om, tot behoud van 't evenwigt in Europa, paalen te stellen aan de voortgangen van 't huis van BOURBON. (q) Men bleef evenwel, zo in Engeland als hier, ongeneigd, om tot dit laatste te koomen, nadien Frankryk bleef betuigen, de diensten van Groot-Brittannie en den Staat wel te willen aanneemen: (r) maar, onder dat voorwenzel, verstondt, eindelyk, die Kroon zig met den

Ke-

(q) Secret. Resol. van Holl. 20 en 27 Oct. 1734. *N.*
790 — 798.

(r) Secr. Resol. van Holl. 9 Dec. 1734. *bl.* 801 en 802.

Keizer, zonder tusfchenkomst van de Staaten: gelyk men, welhaast, by onzen WAGENAAR, zien zal.

Bl. 191. r. 10. v. o. „ *De Staaten* — begonden ernstelyk te raadpleegen, op het vermeerderen van hun Krygsvolk, met tien duizend man.” Zy hadden hier, al verscheiden' maalen, over geraadpleegd, byzonderlyk op 't laatst van Wintermaand des jaars 1733, maar men vondt er, toen, weinig genegenheid toe, onder de Bondgenooten. (s) In Lentemaand des volgenden jaars, lieten zy aan de overweeginge van den Keizer; die er hun sterk toe aangedrongen hadt; voordraagen, of deeze Staat, schoon dat die, zeiden zy, „ federt de *Alliantie* van Hannover, *twintig duizend man* meêr in „ dienst hadt als te vooren,“ zig, benevens Engeland, in 't vermogen bevonde, om, met al de hulp, die men van zyne Keizerlyke Majesteit, thans, te verwagren hadt, een Leger in de Oostenryksche Nederlanden by een te brengen; 't geen sterk genoeg was, om te mogen vertrouwen, dat men, met een goed gevolg, of, hever, zonder vreeze van het aller-oogfchyntykste gevaar, in oorlog zou kunnen treden, met zulk eene magtige en wel ten oorloge uitgerigte Natie, als Frankryk. (t)

Bl. 208. r. 2. v. o. „ Utrecht schein *er niet tegen*,“ die Provincie hadt haare Gemagtigden ter Generaliteit gelast, om toe te stem-

(s) Secr. Resol. van Holl. 23 Dec 1733. bl. 688-690.

(t) Secr. Resol. van Holl. 19 Oct. 1734. bl. 724.

AANMERK. OP HET XIX. DEEL: 83

stemmen in de bevordering van Generaals, maar in dier voege, dat de Prins van ORANGE, daarby, tot Generaal van het Voetvolk mogte worden aangesteld: ook drong zy hier, federt, op aan. (u)

Bl. 220. r. 13. „Niet tot myne kennis gekomen.” 't Blykt zeker, dat de Vrouw van Trieste, federt, ontslagen wierdt en, nevens haaren Man, zig naar Holland begaf, alwaar zy beiden, ten jaare 1738, woonagtig waren. (v)

Bl. 223. r. 2. v. o. „De Raadpensionaris van SLINGELAND was, op den eersten van Wintermaand onverwagt, overleden.” Hy hadt, verscheiden jaaren, geworsteld met zwaare aanvallen van de Jigt, die hem, somtyds, buiten staat stelden, in persoon, de Vergaderinge van Holland te kunnen by wonen. om welke reden hy, zo in den jaare 1732, als, byzonderlyk, in den zomer van 1733, by geschrifte, met al- len nadruk, op zyn ontslag hadt aangedrongen, en zig niet, dan na herhaald verzoek van hunne Edele Grootmogendheden, aan hoogst derzelve dienst weder onderworpen. Dit klein bestek laat niet toe veel meerder, dan 't geen ik, voorheen, reeds aanroerde. en onze WAGEN., alhier, zeer kort, maar zaakryk, van deezen grooten man verhaalt, te zeggen, hy is het. die ons, nog na zyn afsterven, in zyne doorwrogte en te wei-

(u) Resol. Staat. Gen. 7 Jun. 1735. Resol. Holl. 14 Oct. 1735 bl. 498 — 600, en L. c. 15 Aug. 1737; bl. 330; ook L. c. 1738 bl. 180.

(v) Resol. van Holl. 24 July 1738. bl. 420 en 421.

weinig gelezen' Geschriften , den fakkel toe-
reikt , by wiens zuiver licht , men niet alleenlyk
den waaren aart van ons , vroegere en tot in zy-
nen tyd volgend staatsbestuur kan leeren ken-
nen, maar ook veele wyze en voorzigtige lesfen
vinden , ter verbeteringe van het zelve. Hoe hoog
ook Buitenlandsche Staatkundigen van hem dag-
ten , kan blyken , uit het geen een gelyktydig
Schryver , by 't overlyden van den Raadpensionaris,
getuigt , uit den mond van den beroemden Portu-
geefchen Gezant by de Staaten , d'ACUNHA , te
hebben aangeteekend : „ *De Staat*” zeide hy ,
„ *heeft zyn Hoofd verloren* , en zal , misfchien ,
„ zo lang als F A G E L leeft , zig staande hou-
„ den , maar , als die sterft of zynen in-
„ vloed verliest , zal het niets anders zijn
„ dan oneenigheid en warring.” (w)

Agt maanden omtrend , voor 't overly-
den van den Raadpensionaris VAN SLINGE-
LANDT , stierf de beroemde Prins , FRANÇOIS
EUGENIUS VAN SAVOYE. Hy ; die , zo
wel in den Raad , als te velde , uitblonk ;
en de laatste hand hadt helpen leggen aan de
overeenkomst , welke , tusfchen den Keizer
en den Koning van Frankryk , onlangs geslooten
was , (x) wierdt , den 21 van grasmaand , in
den ouderdom van ruim twee- en- zeventig
jaaren , na een schielijk verval van kragten ,
te Weene , dood in zyn bedde gevonden ,
en zyn Lyk , zeer pragtiglyk , op 's Keizers
kos-

(w) Refol. van Holl. 12 July 1732, bl. 503, 24 — 26 July 1735, bl. 818—820. Deeze Aanmerk XVII. St. bl. 14, 45—47, 87 en 117. XVIII. St. bl. 18, 28, 62, 67 en volgg 76. VAN HAREN's Geuzen , bl. 204

(x) Zie WAGEN. ahier , bl. 210 en 211.

kosten, in de Kerke van *St. Stephanus*, ter aarde besteld. (y)

Bl. 225. r. 1. „*Hy hadt ook, 't welk, zelden, van eenen Heer uit de Ridderfchap gezien was, het Raadpensionarifchap, na de dood van den Heere VAN SLINGELANDT, by voorraad, waargenomen.*” De Heer VAN SLINGELANDT ftierf, in 't afwezen der Vergaderinge van Holland, en toen dezelve, den 7 van Wintermaand, by een kwam, maakten de Afgevaardigden van Dordrecht bedenking op 't waarneemen van des Overleedenen bedieninge. Men besloot, dat het Raadpensionarifchap zou worden waargenomen door den eerften aanwezigen Heere van de orde der Ridderfchap, en wel, op het voorbeeld van 't geen, by de „*twee laafte voorgaande vacatures*” van het zelve Ampt, *gepractifiseerd* was, geworden. (z) In vroegere tyden, dat is, zo onder de Graaflyke als Staats Regeeringe, tot het overlyden van den Heere HEINSIUS toe, was men gewoon geweest, by ziekte of afsterven van 'sLands Advokaat of Raadpensionaris, deszelfs dienst, door den Pensionaris van Dordrecht of, fomtyds, van een der volgende Hoofdsteden van Holland, te doen waarneemen. Zo bewaarde; gelyk men, voorheen, fprak; Mr. KORNELIS VAN HOGELANDE, Pensionaris van Dordrecht, den dagvaard, na 't overlyden van 'sLands Advokaat, Mr.

ADRI-

(y) PUTTER Neueste Gefchichte 3 B. 9. 1108. en Hist. de CHARLES VI. Tom. 4. P. 521, Europ. Merc., Mei 1736, bl. 274-278.

(z) Ref. van Holl. 5 Sept. 1720. bl. 406. 17 July 1727 bl. 729, en 7 Dec. 1736. bl. 654.

ADRIAAN VAN DER GOES, in den jaare 1560 (*a*). Zyn Opvolger, **SCHOOCK**, deedt van 'sgelyken, geduurende de gevangenis, en eenigen tyd na den dood, van den Advokaat, **JACOB VAN DEN EYNDE**, ja de Stadhouder **Bossu** beval, in Lentemaand des jaars 1569, (*b*) gezegden **SCHOOCK**, 't besluit der Staaten hem te openbaaren, „alzo zy, thans, „geen Advokaat hadden, en Dordrecht de eerste Stad was, die de zaaken der Staaten, by „gebreeke van den Advokaat, moest waarnemen” (*c*). 't Wierdt dan, toen, ruim zo zeer voor eene bedieninge van last, als van eer, gehouden, byzonderlyk, wanneer men de tyden en den toenmaligen aart van het Ambt in oogenschyn neemt. By afwezenheid van den Pensionaris van Dordrecht, wierdt, somtyds, die van Haarlem, „als de naaste” gekooren: (*d*) maar ook wel eens een ander, by voorbeeld die van Leiden (*e*). Na de vestiging der Gemeenebest-Regearinge, bepaalde men, in 't bekend Reglement van den jaare 1585, dat de zaaken en verzoeken, ter Vergadering te doen, zouden worden overgeleverd in handen van den Advokaat van 't Land, of van den Pensionaris der oudste Stad, (*f*) en, federt, voerde **Mr. Joost de Menin**, Pensionaris van Dordrecht, op last der Vergadering, het woord, by 't ontvāngen van **LEICES-**

TER,

(*a*) Resol. van Holl. 5 Febr. 1761. *bl.* 5.

(*b*) Resol. van Holl. 17 April 1570. *bl.* 22.

(*c*) Resol. van Holl. 20 April 1569. *bl.* 35.

(*d*) Resol. van Holl. 21 Juny 1569. *bl.* 53.

(*e*) Resol. van Holl. 29 Jan. 1569. *bl.* 5.

(*f*) Resol. van Holl. 19 Febr. 1585. *bl.* III.

TER : ook lag OLDENBARNEVELD , niet lang daarna, den eed af, als 's Lands Advokaat, in zyne handen. (g) My heugt niet gevonden te hebben, wie, geduurende de veelmaalige afwezigheid of ziekte des Heeren van OLDENBARNEVELD, hem vervong, maar wel, dat Mr. ANDRIAS DE WITH, toen Pensionaris van Dordrecht en, federt, Raadsheer in 't Hof, zulks gedaan heeft, geduurende een half jaar van 's mans gevangenis, en tot de aanstelling van den Raadpensionaris DUIK, (h) Na dezes dood en tot de aanstelling van Mr. ADRIAAN PAUW, deedt Mr. JACOB CATS 't zelfde (i) gelyk ook, in afwezigheid en na 't overlyden van den zelfden Heere PAUW, hunne Edele Grootmogendheden, hier toe, den Pensionaris JAN DE WITT, verkooren, na hy verzogt hadt, dat hoogstdezelfen geliefden „ te *terminereen*, „ door wien en in wat voege, de *Besoinnes* der Vergadering zullen worden *ge-dirigeerd*”, (k) Onder 't geneezen der kwetsuuren van den Raadpensionaris DE WITT en na zyn omkoomen, nam de Pensionaris VIVIEN van Dordrecht het Raadpensionarischap waar, tot dat de Griffier FAGEL dit Ambt verkreeg: (l) na wiens

(g) Resol. van Holl. 5 Jan. 7 — 17 Maart 1586, bl. 3 en 86.

(h) Resol. van Holl. 9 Maart 1621. bl. 9.

(i) Resol. van Holl. 19 Sept. 1629. 29. Nov. 1634, en 9 Aug. 1636.

(k) Resol. van Holl. 16 Oct. 1651, 1 Maart 1653.

(l) Resol. van Holl. 20 Juny. 25 Aug. en myne Aanteek. 4. Stuk, bl. 43, 47 en 48. op WAGEN. XIV. D. bl. 42, 1, 21, en 54. r. 1. ook WAG. I. e. bl. 70, r. 4.

wiens overlyden, men, voor *Rapport* van een, door Delft, voorgeslaagen Befoig: e, uitbragt, zig te moeten bepaalen, tot eene „*provisioneerle*” keuze: waar toe ook, den volgenden dag, op den persoon van Mr. MICHIËL TEN HOVE, Pensionaris van Haarlem, wierdt beslooten, ondanks de overneeminge van Dordrecht, welke Stad, daarom, dit besluit srydig met de gronden der Regeering, beschouwde. (m) Den Heere TEN HOVE gestorven zynde, bepaalde men zig weder, by Holland, tot eene aanstelling by voorraad, welke op Mr. ANTONI HEINSIUS, Pensionaris van Delft, uitviel, die, sedert, in het Raadpensionarischap wierdt bevestigd. Dat, voorders, na het overlyden van deezem, en (n) zyner onmidlyke opvolgers, de Heere van HOORNBEËK en VAN SLINGELANDT, dit Ambt, by voorraad, door een Lid van de Ridderfchap, wierdt waargenomen, heeft men reeds, boven gezien: Doch, gedurende eene ziekte van den laatsgemelden Heere, ten jaare 1727, hadt de Vergadering de waarneeming van 't Raadpensionarisfchap op gedraagen aan Mr. ADOLF VISCHER, Pensionaris der Stad Haarlem, hebbende Dordrecht, toen, vermeend, dat, in de daartoe genomene Resolutie, ook gewag hadt moeten gemaakt worden van de ziekte van haaren Pensionaris, Mr. FRANÇOIS TE-

(m) WAGENAAR, *Vaderl. Hist.* XV D. bl. 471. Resol. van Holl. 21 en 22 Dec. 1688, en 2 Jan. 1689.

(n) Resol. van Holl. 24 en 26 Maart 1689.

TERESTEIN VAN HALEWYN, Heer van *Abbenbroek*, die, in Louwmaand daar aan, tot de waarneeming van het Raadpensionarischap, gedurende de aanhoudende ziekte van den Heere VAN SLINGELANDT, benoemd wierdt, alzo de Heer VISSCHER mede onpasyk was geworden. (o) Toen, in 't jaar 1732, de Raadpensionaris VAN SLINGELANDT, op nieuw, moest beëdigd worden, was dit geschied door den Pensionaris van Dordrecht, doch niet zonder tegenspreken der Ridderfchap: (p) ook wierdt, kort daaraan, beraadslaagd, over de vraage, *hoe* en door *wien*, het Ambt van Raadpensionaris, voor het toekomende, zou worden waargenomen, in de Vergaderinge van hunne Edele Grootmogendheden, „ by *vacature*, *zickte* of *absentie*”: waar omtrend, hoofdzaaklyk, *gerapporteerd* wierdt, dat, in zulk geval, de eerste tegenwoordige Heer der Ridderfchap de Staaten zou by een roepen, en hun, alsdan, die vraage zou voorstellen, waarop zy, een perfoon zouden magtigen, ter volledige waarneeminge van dit ambt in hunne Vergadering, zo egter, dat de benoemde, slegts van de eene, tot den eerften dag der volgende gewoone, Vergadering, zou mogen dienen, ten zy hy, op nieuw, wierde aangesteld. Dan dit *Rapport* wierdt overgenomen by de Leden, (q) zonder dat er gevolg

(o) Resol. van Holl. 12 Nov. 1728;

(p) Resol. van Holl. 26 Aug. 1632.

(q) Resol. van Holl. 27 Aug. en 4 Sept. 1732.

volg opkwam, en HALEWYN oordeelde zig, ondertusfchen, by verder onpafelykheid van den Heere VAN SLINGELANDT, tot de waarneeming van het Raadpensionarfchap in de Vergaderinge van Holland bevoegd, en oefende die uit, niet zonder tegenspraak van eenige Leden, met naame der Ridderfchap, Haarlem en Amfterdam, (r) tot dat, na 't overlyden van meergemelden Heere VAN SLINGELANDT, de Stad Dordrecht de waarneeming van 't Ambt, in overweeging bragt, met die uitwerking, ten behoeve van de Ridderfchap, alsik, op bladz. 85 alhier, reeds heb aangeeteekend. Toen, in 't jaar 1740, de Raadpensionaris VAN DER HEIM onpafelyk wierdt, magtigde men den Pensionaris VAN HALEWYN wederom, tot het waarneemen zyner bedieninge, (s) doch, zes jaaren daar na, by dezelfde gelegenheid, den Heere VAN DER DUIN, Heere van 's Gravenmoer, en Lid van de Ridderfchap (t) Sedert is, gedurende de Staats-Regearing, de keuze der voorloopige waarneeminge, altyd, op een Lid van die orde gevallen, behalven dat, in Zomermaand des jaars 1749, Mr. PIETER STEYN, toen Burgemeester van Haarlem, daar mede vereerd wierdt. (u) Wat hier omtrend, ten jaare 1782, gebeurde, behoort niet tot het vak van WAGEN. Hiftorie.

Bl. 248. r. 8. v. o. „*Eenigen* — belemmerden ook — *den* geoorloofden handel

(r) Refol. van Holl. 4 Oct. 1733, bl.

(s) Refol. van Holl. 26 July 1740, bl. 476.

(t) Refol. van Holl. 29 Juny 1746. bl.

(u) Refol. van Holl. 12 Juny 1749. bl.

del op de *Engelfche en Staatfche Plaatsen*, in Weft-Indie, „en bl. 250. r. 15.” *Men wift, dat de Ingezetenen der Vereëngde Gewesten, federt eenigen tyd, veel geleden hadden van de Spaanfche Kustbewaarders.*” Zie myne Aanmerkingen in het 18 Stuk, bl. 127. op WAGEN. Vaderl. Hiftor. XVIII. D. bl. 478. r. 7. v. o.

Bl. 250. v. o. „*S. Gilles.*” lees, „*S. Gil.*” (v)

Bl. 275. r. 8. v. o. „*Den Heer — van EGMOND van der NYENBURG, derwaarts*” (naar Napels) „*gezonden —, om, over een Verdrag van Vriendfchap, Koophandel en Zeevaart, in onderhandeling te treden.*” De Staaten wierden hiertoe te meerder aangezet, zo om het onderzoek, en verder bezwaar, 't geen hunne Schepen, in de Italiaanfche Havenen, thans leeden (w), als om dat zy, met de Koningen van Spanje, zodanige Verbonden hadden aangegaan, ten tyde, dat Napels en Sicilien onder die Kroon behoorden. Om die reden, lieten zy ook den nieuwen Koning verklaaren, dat zy dezelve Verbonden befchouwden, als met de Koningen der beide Sicilien geflooten, en dus zeer gefchikt, om tot eene grondflag van het nieuw Verdrag met zyne Majesteit te ftrekken. Doch Koning CARLOS agtte zig aan de Traktaaten zyne Voorzaten met vreemde Mogendheden ongehouden, zeggende dat

(v) Refol. Holl. 9 Apr. 1737. p. 290 en 535.

(w) Refol. van Holl. 11 Febr. 5 Juny 1738, bl. 48 en 317.

dat hy zyne Ryken bezat, by (x) regt van overwinninge. 's Lands buitengewoone Gezant (y), EGMOND VAN DER NYENBURG, Raad en Schepen der Stad Leiden, die, in 't begin van Sprokkelmaand des jaars 1739, van hier vertrokken was, (z) keerde toen te rug; doch, sedert, wierdt, op aanzoek van eenen Napelschen Afgezondenen, opzetlyk daar toe herwaarts gekomen, dit werk, in den Haage, weder onder handen genomen, en niet slegts, als onze WAGEN. aantekent, tot in den jaare 1742, maar tot in Bloei maand des jaars 1743, voortgezet: (a) na welken tyd, ik er geen gewag meêr van vinde.

Bl. 279. r. 11. „*De Koning van Denemarken. die, sedert eenigen tyd, de Nederlandfche Walvischvangst, in Groenland en in Straat-Davis, zigt te belemmeren.*” De Staaten felden te meêr zwaarigheid in die belemmering, om dat deeze vangst, thans, fterker bloeide, dan voorheen. Byzonderlyk hadt dit plaats gegreepen, in den jaare 1735. De Nederlanders hadden toen, op Groenland, vier en tagtig Hoekersfchepen uitgerust: die twee honderd een en zeventig Visfchen, en elf duizend, zeyen en zestig Vaten fpek, vongen. De vaart op Straat-Davis,

(x) Secr. Refol. v. Holl. 5 Nov. 1739. bl. 540. en 16 Juny 1740, bl. 576.

(y) Secr. Refol. van Holl. 21 Oct. 1738. bl. 372—377. en 5 Nov. 1740, bl. 645.

(z) Refol. van Holl. 18 Dec. 1738, bl. 705. Europ. Merc. Febr. 1739, bl. 135.

(a) Refol. van Holl. 25 Mey 1743, bl. 228.

vids hadt bestaan in *honderd en ééne* Hoeker: welken *twee honderd, een en dertig en een vierden* Visch, en *elf duizend, zes honderd en elf* Vaten spek, in onze Havens t'huis bragten. (b) In eenige volgende jaaren, met naame in 1738 en 1740, was de vangst ook zeer gunstig. (c)

De Heer HOP, 'sLands Gezant te London, schreef, ten jaare 1731, aan den Staat; dat hy, op de Scheepswerf der Engelsche Zuidzee- Maatschappye, een nieuw uitgevonden Kunsttuig gezien hadt, om ter Walvischvangst gebruikt te worden, bestaande in een soort van *Musquet*, uit het welke, „zonder dat de „in brand geraakte, zeer juist en gemak- „lyk, een Harpoen in 't ligchaam van „den Visch kon geschooten worden, op „de verte van, omtrend, vyftig voeten: het „geen driemaal verder was, dan de beste „Harpoenier werpen kon.” Men stelde 't onderzoek dier zaaken in handen van Delft en der verdere hunner Edele Grootmogendheden Gevolmagtigden, tot de zaaken der Vischerije. (d) Doch ik vinde er geen verslag noch Besluit op, en weete niet, of er ooit gebruik van is gemaakt.

Bl. 285. r. 16. „Dood van KAREL den VI.” De Keizer, even vyf en vyftig jaaren oud, was, binnen weinig dagen, gezond en dood

(b) Europ. Merc. Oct. 1735. bl. 212—217.

(c) Richesse de la Holl. Tom. I. pag 278. Europ. Merc; Oct. 1738, bl. 212. en Oct. 1740. bl. 209.

(d) Resol. van Holl. 1 Maart 1731. bl. 172.

dood. (e) Men hadt dit, hier te Lande ; daar men veel belang in zyn leeven stelde ; zo weinig verwagt, dat die tyding, „als een „donderflag” in de ooren klonk.” (f)

Bl. 317. r. 6. „Te Munchen — een Verbond — bekrachtigd, welk —, ongetwyfeld, hetzelfde is, *welk men het Verdrag van Nymphenburg genoemd heet.*” De voor-naamste Hoogduitsche Schryvers van deezen tyd zeggen, dat dit Verbond, te *Nymphenburg*, was geslooten. (g) Ondertuschen liet Frankryk het zelve niet slegts voor *verdigtd* verklaaren ; zo als onze WAGEN., eenige regelen laager zegt ; maar noemde het „*een „schandaelyk stuk*”, welkers afschriften de Markgraaf DE FENELON, naamens den Koning, zynen Meester, verzogt, dat, terstond mogten worden opgehaald, om het drukken en verspreiden voor te koomen. Hunne Hoogmogendheden beslooten daarop, de Staaten der vereenigde Provintien te verzoeken, dat de opsteller of opstellers, zo die gevonden wierden, mogten worden gestraft. Holland lastte daadlyk aan Gekommitteerde Raaden, en verzogt aan Burgemeesteren en Regeerders der Steden, om, zo veel mogelyk, elk in den zynen, aan 't verlangen van 't Fransche Hof te voldoen. (h)

Bl. 322. r. 17. „Groot-Brittannie *en de*

(e) LA LANDE, Hist. de CHARLES VI. Tom 6. p. 114-119.

(f) Petitië Read van Staate, 11 Dec. 1743, en Resol. van Holl. 8 Jan. 1744, bl. 13.

(g) PUTTER, Nieuwste Getch. 3 B. p. 1136.

(h) Resol. van Holl, 16 Nov. 1743, bl. 852.

de Staaten bewilligden, *federt, in dit Verdrag.*” De Keurvorst hadt wel verzogt, dat het Hof van Weene deeze bewilliging, by de twee bovengemelde mogendheden, zoude uitwerken; zo als dit Hof, daar nopens, ook aan dezelve geschreeven hadt; maar dat de bewilliging daadlyk zou gevolgd zyn, is my, noch by den, door onzen WAGEN, hier aangehaalden, ROUSSÉT, nog uit andere Staatsstukken, met naame niet uit de Resolutien van Holland, gebleeken: ook rees er, eerlang, eenige oneenigheid; die, egter, niet tot de wapenen uitbrak; tusschen de Koningen van Boheme en den Keurvorst van Keulen: (i) welke laatstgemelde nopens de keuritem van Boheme niet gunstig dagt

Bl. 320. r. 17. „*Men meende, aan 't Fransche Hof, dat GEORGE de II. voor hadt, met dit Leger, eenen inval te doen in de Staaten des Konings van Pruissien, in gevolge van zeker ontworpen Verdrag, waarin men ook de Staaten der Vereenigde Gewesten zou hebben willen doen treden.*” Ik ontmoete zodanig Verdrag noch voorneemen niet, maar wel, dat de Engelsche Gezant, TREVOR, aan de Algemeene Staaten verzogt hadt, zynen Meester verzekeringe te geeven, van denzelven, met de noodige Troepen, by te staan, ingeval eens de Koning van Pruissie; te onvrede over den voordragt, hem, door Groot-Britannie en den Staat, te doen, om, naamenlyk, af te zien van het vermeesteren van Silezie,

(i) ROUSSÉT Recueil, Tom. XVI. p. 456—470.

zie; zig, daar over, mogt willen wreeken „ op de Landen van zyne Groot-Brittan- „ nische Majesteit, in Duitschland.” Ook hadden eenige Leden verklaard, geneegen te zyn, in dat geval aan zyne Majesteit, als Keurvorst, 't zelfde getal van manschap by te zetten, 't geen men hem, als Koning van Groot-Brittannie, volgens het Weener-Verbond, verschuldigd was, mits men hier, van 'sgelyken, van de hulp zyner Majesteit verzekerd wierde, zo 't misnoegen des Pruisfischen Konings, op de Staatfche Landen eens mogt uitbreeken. (k) De vrees dan voor een' inval van de Pruisfische zyde, of van die der Pruisfische Bondgenooten, de Franschen, zou my, tot nog toe, de voornaamste reden schynen, waarom Groot-Brittannie een Leger in 't Hanoversche verzaameld hadt: even als onze WAGEN., in 't vervolg, (l) zeer wel aanmerkt, dat de Staaten ook tot vermeederinge hunner krygsmagt, eerlang, beslooten, uit vreeze voor eenige vyandyke onderneeming op de Grenzen, die door vreemde Troepen omringd wierden.

Bl. 326. r. 9. v. o. „ Beide de Mogendheden, kort na *den inval in Silezie, door de Koninginne van Hongarye, aangezocht om onderstand*” Aan den Staat en, denklyk, ook aan Groot-Brittannie hadt de Koninginne, reeds vooraf; dat is, in 't begin van Wintermaand des jaars 1740; kennis gegeven van de gerugten, toen in Weene loopende, dat

(k) Secr. Refol. van Hol: 8 en 11 Febr. 1741, bl. 646, en 662—667.

(l) *Alhier*, bl. 327; r. 13; v. o.

dat eenige Pruisfiche Troepen op Silezie aantrokken. Ook verzogt zy, den Heere VAN GINKEL, der Staaten Gezant, aan 't Hof van Berlyn, den noodigen last te zenden, om den Koning van zodanig besluit af te maanen, en te verklaaren, dat hunne Hoogmogendheden, anderfints, verpligt zouden worden, der Koninginne by te springen: op welken byftand haare Majesteit, ook nu reeds, door haaren Sekretaris HALLOY, by den Staat, deedt aandringen. (m)

Bl. 327. r. 4. „ De Baron VAN GINKEL, dien de Staaten naar 't Hof van Berlyn gezonden hadden:” Te weeten, niet nu eerst, maar sedert veele jaaren. (n)

Bl. 328. r. 8. v. o „ De meeste andere Gewesten verftonden, dat men hiertoe niet komen moest, voor men er Frankryk opening van gegeven hadt.” Niet slegts dagten de meeste andere Gewesten dus, op het punt van den geldelyken onderftand, toe welken Holland; gelyk onze WAGENAAR hier zegt; beflooten hadt, maar, van den beginne af, was men, onder die Gewesten, vry oneens geweest op 't geheele ftuk der afzonderlyke onderhandelingen met het Engelfche Hof, nopens den Silefifchen inval, en nopens het aanzoek om hulp, door de Koninginne van Hongarye, by Groot-Brittannie en den Staat gedaan. Holland hadt, op 't eerfte voorftel van TREVOR, hoofdzaaklyk begreepen, dat men, aan de

eene

(m) Secr. Refol. van Holl. 17 Dec. 1740. bl. 646.

(n) Zie myne laaste voorgaande Aanmerk. en op bl. 45 en 47.

eene zyde, dien Gezant, ter Generaliteit, diende te verzekeren, zo van der Staaten bereidwilligheit, om, te samen met zyne Groot Brittanische Majesteit, alle moeite aantewenden, ter bevrediging der strydende partyen, door den weg van onderlinge schikkinge, als van hun voorneemen, om, zo dit niet hielpe, der Koninginne den verschuldigden bystand te bewyzen, ja ook elkander' by te springen, (o) indien men, één van beiden, ter deezer zaake, wierde aangevallen: en dat, aan den anderen kant, hunne Hoogmogendheden, zo dra deeze Resolutie genomen zou zyn, 't Hof van Frankryk, door den Ambassadeur VAN HOEY, dienden te doen verwittigen, dat zy dit overleg tot schikkinge, met Groot-Brittanie; als, in deezen, één belang met hun hebbende; gemaakt hadden, op hoope, dat hunne voordragt van goed gevolg by den Koning van Pruise zou mogen zyn, en zy, daar door, 'niet in de verpligting geraaken, van aan hunne verbintenisfen te moeten voldoen: waarom zy ook aan de hooge wysheid van zyne Allerchristelykste Majesteit overlieten, of hoogstdezelve mede niet zou kunnen goedvinden, den Pruisfischen Vorst aaneraaden en, kon 't zyn, te beweegen, om van deszelfs onderneeminge aftezien. (p) Op den eersten van Bloecimaand, wierdt een Rapport, met het Hollandsch gevoelen strookende, wegens 't Secretet Befoigne, ter Generaliteit uitgebragt, met

(o) Resol. Staat. Gener. 17 Febr. en 1 Maart 1741. en Secr. Resol. van Holl. 18 Febr. en 3 Maart 1741. bl. 666—672, en 674—686.

(p) Secr. Resol. van Holl. 11 Febr. 1741. bl. 661—665.

met welk Rapport zig de Provintien van Gelderland en Overysfel vereenigden, (q) zo als ook, na eenige weeken, Zeeland en Friesland deden, dan waaromtrent de Provintien van Utrecht en Stad en Lande; schoon ook, door Hunne Hoogmogendheden, schriftelyk verzogt, zig by de voorgenoemde Gewesten te voegen; verschilden: dringende byzonderlyk Utrecht daar op, dat, alvorens met Groot-Brittannie of eenige andere Mogendheid te handelen, de stand der zaaken ter kennis van den Koning van Frankryk diende te worden gebragt, met verzoek, van deeze zyde, om, daar op, deszelfs meeninge te mogen verstaan. Men merkte hier tegen, ter Generaliteit, aan, dat het der Kroone van Engeland, na dat zy reeds haare denkwysze, in 't uiterste en geheimste vertrouwen, aan den Staat hadt medegedeeld, ten hoogsten zou moeten slooten, wanneer men, hier te lande, het vaststellen der te neemen maatregelen in deezen wilde doen wagten naar, of doen afhangen van, de denkwysze van Frankryk, 't geen in het Verbond, over welkers nakooming gehandeld wierdt, niet begreepen was, behalven dat ook zodanig een stap, naar 't oordeel hunner Hoogmogendheden, niet stroofte met de vryheid en waardigheid van dit Gemeenebest. (r) Maar, om evenwel, nopens een
werk

(q) Refol. Staat. Gener. 20 Maart 1741. en Secr. van Holl. 24 Maart 1741. bl. 705.

(r) Extraët uit Secr. Refol. der Staat. van Utr., in *Europæi Mercurius*, 26 Maart 1741. Refol. Staat. Gener. 26 Maart 1741. en Secr. Refol. Holl. 1 Maart 1741. bl. 705 — 714.

werk van zo veel gewigt, niet langer besluiteloos te blyven, om ook, zo veel mooglyk, alle verwydering tusfchen de Gewesten voor te koomen, en om, eindelyk, geen voedzel te geeven aan 't nadenken, 't welk men, aan 't Hof van Versailles, ten opzigte der onderhandelingen met TREVOR, bereids hadt opgevat, wierden, op den 20 van Bloeimaand des jaars 1741, op voorstel van Holland, ter Generaliteit, de navolgende punten vastgesteld. Dat men, tusfchen Groot-Brittannie en den Staat, vooreerst, nog in beraad zoude houden, op wat wyze elkander, in tyd van nood, by te springen: dat men het antwoord des Konings van Pruise, op 't verzoek, door hunne Hoogmogendheden, aan dien Vorst, gedaan, zoude afwagten, alvorens zig, in sterke bewoordingen, aan hem te verklaaren: dat men, by de Koninginne van Hongarye, allen aandrang zou gebruiken, ten einde zy zig met zyne Pruisfische Majesteit mogt tragten te verstaan, haar, niet te min, verzekerende, dat Groot-Brittannie en deeze Staat den zelfden goeden wil hielden, 'om aan hunne verbintenissen te voldoen, „ so verre het doenlyk en, „ voor de Koninginne, dienstig zou worden „ bevonden:” eindelyk, dat men ook, by 't Hof van Rusland, door 'sLands Gezant te Petersburg, zou doen onderstaan, wat zyne Rus-Keizerlyke Majesteit, ter ondersteuninge der Koninginne, zou willen doen? Dit besluit wierdt, in overeenkomst met Trevor, daadlyk, werkstellig gemaakt en, wyders

ders, by afzonderlyke Resolutie, ten zelven dage, verstaan, dat, door den Heere VAN HOEY, Ambassadeur van den Staat in Frankryk, aan den Kardinaal DE FLEURY zou worden betuigd: hoe hunne Hoogmogendheden, met bevreemdiage, het nadenken van die Kroon, nopens hunne onderhandelingen met TREVOR, verstaan hadden: dat de verbintenissen, in welke Groot-Brittannie, te gelyk met hun, ten opzigte van 't Hof van Weene, zig bevondt, overal bekend waren, en niet minder, hoe 't laatstgemelde Hof op de vervulling derzelven, te gelyk by zyne Groot-Brittannische Majesteit en den Staat, met alle kragt, hadt doen aandringen: waaruit, natuurlyk, gesprooten was, dat zy, met den anderen, in overleg waren getreden, wat in deezen te doen? dat zy, daaromtrent, voor als nog, niet verder gegaan waren, dan om den Koning van Pruissie afteamaanen van zyne onderneeminge op Silezie, en om der Koninginne van Hongarye kennis te geeven, zo van die afmaaninge, als van hunne bereidwilligheid, om haar, zo er geen ander middel overbleeve, den verschuldigden bystand te doen. Dat hunne Hoogmogendheden, 't gewigt kennende, 't welk de Koning van Frankryk ten deezen konde toebrengen, en op zyner Majesteits vriendschap vertrouwende, nimmer voorneemens geweest waren, om deeze onderhandeling voor hem te verbergen, maar 't egter onvoeglyk hadden geoordeeld, daarvan openinge te doen, voor de raadpleegingen over dat werk waren afgeloopen. Dat zy nu, ter be-
 tooninge hunner hoogagtinge voor den Ko-
 ning

ning van Frankryk en den Heere Kardinaal; dit alles, in vertrouwen, aan den laatsgemelden bekend maakten, met betuiging, dat het niet slegts van byzondere kragt, maar hun, ten hoogsten, aangenaam zoude zyn, indien zyne Allerchristelykste Majesteit gelyke afmaaninge aan 't Hof van Berlyn geliefde te laten doen, en, wyders, zodanige middelen in 't werk stellen, als zyne wysheid en menschlievendheid, voor de rust van Europa, meest gepast zoude agten. Vier dagen daaraan, gaven de **Algemeene Staaten** ook kennis van hun gemaakt overleg met Groot-Brittannie aan den Markgraave **DE FENELON**. Doch, in dit alles, hadden Utrecht en Stad en Lande, ter Generaliteit, niet toegestemd en, by aantekeninge, verklaard, dat zy, in eene zaak, welkers gevolgen zy beschouwden, den Staat en geheel Europa in een' gevaarlyken oorlog (die er ook op volgde) te kunnen wikkelen, door de vyf overige Provincien niet konden worden overstemd, en betuigende, onschuldig te willen gehouden worden voor de onheilen, welken, daaruit, ten eenigen tyde, byzonderlyk uit hoofde van 't ongenoegen, by Frankryk, nopens de agterhoudenheid der Republiek, opgevat, zoude mogen spruiten. (§) Ook liet de Kardinaal, na verloop van eenige weeken, door **FENELON**, de **Algemeene Staaten**, naamens den Koning, wel dank -

(§) Secr. Resol. van Holl. 25 Maart en 15 April 1741. bl. 715 — 718 en van 10 Mey 1741, bl. 742 — 757; in welke ook de Resolutie der Generaliteit, van 20 en 24 April 1741, met de, daar tegens gedaane, Aantekeningen, gevonden worden.

dankzeggen, voor de gedaane kennisgeevinge, maar met byvoeginge, dat zyne Majesteit, genoegzaame preuven gegeven hebbende van zyne geneigdheid tot vrede, zig ook, gaarne, zou willen leenen, om 't geschil des Konings van Pruise met de Koninginne van Hongarye te helpen byleggen, „indien hy van 't voor-
 „ geslagen plan van bevreediging onderrigt
 „ ware, en zyne goede diensten van nut
 „ konden zyn: maar dat die onderhande-
 „ ling, reeds voor zo lange, begonnen was
 „ door andere Mogendheden, en de ver-
 „ zoening, waarschylyk, reeds zo ver
 „ gevorderd, dat 's Konings tuschen-
 „ komst, tegenwoordig, geheel overbodig
 „ schein.” (t)

Men zag, uit dit staaltjen, zeer ligtelyk, de meening van het Fransche Hof, en onze WAGEN. hadt het oog op deeze plaats, toen hy, zeer wel, zeide, dat het zelve Hof *geweigerd* hadt, de hand te leenen aan de onderhandeling (u) tot verdrag, 't geen, van deeze zyde, was voorgeslagen. De Gezanten van Frankryk, Engeland en der Koninginne lieten, ten deezen tyde, geene moeite onproefd, om de onderscheiden Gewesten tot de verschillende gevoelens hunner meesteren over te haalen. De Engelschen klaagden, dat hunne Hoogmogendheden te lang draalden, met te voldoen aan den duidlyken letter van een wettig Verbond. (v)
 Frank-

(t) Secr. Resol. van Holl. 20 Mey 1741, bl. 765 en 766.

(u) WAGEN. akter, bl. 327, r. 15, v. o.

(v) Geschreeven Aanteek. van dien tyd: op 15 April 1741.

Frankryk en zelf Pruïſſe oordeelden, dat men; hier, het hoofd te veel liet hangen naar de Britten, en dat deezen 't oog van den Staat alleenlyk op 't bovengemeld Verbond wilden veſtigen, om dezelfs aandacht af te trekken van de voordeelen, die Engeland, thans, in de Spaanſche West-Indien behaalde, alwaar dat Ryk een' geweldig overwigt van magt ſtondt te verkrygen: een zaak; zeide men; welke de Regeering hier te Lande, voorheen, altyd gevaarlyk geagt en. met allen yver, hadt tragten tegen te gaan. (w) Holland, ondertuſſchen; in welk Geweſt, egter, Dordrecht en Amſterdam meest voor 't beſaaden met Frankryk waren; (x) neigde 't ſterktſte, om der Konin,

(w) Brieven van M. v. HOEV, 23 Juny 1741. p. 4. 26 Febr. 1742. My was ontſchooren, hier boven, by te voegen, dat ſommige Provincien, met naame Gelderland en Stad en Lande, ter Generaliteit hadden voorgelagen. dat de algemeene Staaten, hunnen dienst aan Spanje en Engeland, ter bemiddeling der geſchillen tuſſchen die kroonen, moeſten aanbieden. Ook kwam reeds ten jaare 1740, het berugte Plan van den Abt van St. PIETRE in 't licht, by 't welke hy aan de hand gaf, dat Frankryk en de Staat, aan de Afgezanten der twee ſtrydende Mogendheden, hunne bemiddeling, in den Hage, moeſten doen voorſtaan: dat men moest zien een ſtilland van wapenen, op zekere voetwaarden, voor drie jaaren, te treffen; dat, binnen dien tyd, de wederzydſche geld-eiſſchen, zo als b. v. die was van de Zuidzee-Maatschappye, moeſten worden afgedaan in den Haage, by meerderheid van ſtemmen der der Afgezanten van Frankryk, der Vereenigde Nederlanden, Portugal, Zweede, Denemarken, den Keizer, Sardine en Napels, en dat, wyders, 't hoofd-verſchil moest worden uit den weggenuid, door driefvierde der Leden eener ſteeds aanblyvende, Vergadering (*Diète Generale*) van Europa, op de wyze van die te Regensburg, by ſchriftelyke toeſtemminge en verband der voornaamſte Mogendheden, op te regien te Utrecht, met inzicht, om op dien voet, eene zityd duurende Vrede te doen bloeien. (*) Dan dit was ligter te bedenken dan uittevoeren, en bleef eene Vrede op 't papier.

(x) Geſchreeven Aanteek. van dien tyd, op 11 April 1741
(*) Secr. Reſol. Holl. 25 Sept. en 11 Oct. 1741, bl. 83 en 804. Hiſt. DE CHARLES VI. Tom. 6. p. 55-77.

ninginne de verzogte hulpe o tftaan, en be-
 floot, de overige Provin ten te verzoeken, om
 den ernstigen a n d a n g haarer Majesteit en
 de duidlykheid van het Traktaat te over-
 weegen; maar, dar allen zig niet, even zeer,
 van die duidlykheid o vertugt hielden, hadt
 het veel moeite in, dit verzoek, by som-
 migen, smaaklyk te maaken. Ook hadt men
 naauwlyks, in Frankryk, der Staaten meeninge,
 nopens de derde vermeederinge van Landtroe-
 pen verftaan, of de Kardinaal DE FLEURY en
 de Sekretaris van Staat, AMELOT, gaven aan
 's Lands Ambafadeur VAN HOEY te kennen,
 hoe men, ten Hove, dit niet anders befchouwde,
 dan als wilden hunne Hoogmogendheden een'
 algemeenen oorlog tegen de Franfche Kroon
 onderneemen. Men gelastte den Gezant, het
 tegendeel van dien te vertoonen, en, hoe
 men, hier te Lande, niets anders wenshende
 dan 't vreedzaam genot zyner bezittingen, en
 flegts verdeedigende, geene befchaadigende,
 Verbonden hebbende tegens eenige Mogend-
 heden hoegenaamd, alleenlyk tot die ver-
 meerderinge gekoomen was, uit aanmerkinge
 der meenigvuldige Troepen van verfcheide
 Vorften, welken onze landpaalen omfingelden.
 De FLEURY beantwoordde dit flauwelyk. (y)

Terwyl men dus oneens was, in deeze
 Gewesten, over het al of niet gewapend
 byftaan der Koninginne van Hongarye,
 bragt een huislyk gefchil de gemoederen
 nog

(y) Secr. Refol. v. [Holl. 1 Dec. 1741. bl. 108 — 110.
 Refol. Staat. Gener. 19 Jan 1742. *Lettres du Cardinal de
 FLEURY, à M. VAN HOEY, 18 Jan. 1742.*

nog eenigfints meer, aan het gisten. LUBBERT ADOLF TORCK, Heer van Rozendaal en Pettecum, met den eersten van Bloei-maand deezes Jaars 1741, beëdigd zynde, als gewoon Lid in den Raade van Staate, wegens Gelderland, bleef aanhoudend verschynen in het Kollegie der Admiraliteit te Amsterdam, in 't welke hy, wegens dezelve Provincie, reeds verscheiden jaaren bevoorens, gezeten hadt (z). De Afgevaardigden van Holland ter Vergadering der Algemeene Staaten, oordeelende, dat deeze daad niet slegts zonder voorbeeld was, maar ook aanlopende tegen het 3 Artikel der Instruk-tie van den Raade van Staate en tegen de 48 en 49 der Admiraliteiten, gaven, daarop, aan hunne Hoogmogendheden in bedenken, of niet behoorde te worden verklaard, dat de twee gemelde *Commissien*, door één en denzelfden perfoon, niet gelykelyk konden worden bekleed, en dat, dierhalven, den Raade ter Admiraliteit te Amsterdam moest worden aangeschreeven, reden te geeven, waarom zy den Heere TORCK, aanhoudend, tot hunne raadpleegingen hadden toegelaaten, schoon hun niet onbekend konde zyn, dat hy reeds zitting in den Raade van Staate genomen hadt. Men maakte dit voorstel *commisforiaal*, ter Generaliteit (a) en, op den 19 van Bloei-maand, wierdt voor *Rapport* uitgebragt, dat

(z) Ik vinde hem op den naamlyst der Gekommitteerde Raaden ter Admiraliteit van Amsterdam, reeds sedert Mey 1717, en, onmid'yk, na hem in Mey 1744; JAN HANDBIK VAN LYNDEN, *tot Resfen.* Zie l c. bl. 12.

(a) Refol. van Holl. 21 Mei 1741. bl. 381.

dat, wyl er geene verbiedende Wet of Resolutie was, de Heer TORCK, in beide Kollegien konde blyven zitten, tot zo lange, zodanig eene Wet by de Bondgenooten zou gemaakt zyn. Vier Provintien, Gelderland, Utrecht, Overysfel en Stad en Lande, omhelsden dit gevoelen. Zeeland; wiens Afgevaardigden het, ten deezen, onder den anderen oneens waren; konde geen stem uitbrengen. Holland nam het over, en alzo, des onaangezien, 't besluit, by overstemming, door de vier bovengemelde Provintien, wierdt opgemaakt en genomen, weder sprak dit Gewest het zelve, en deedt aantuiging voor de Heeren, hunne volmagtigters, met voorbehouding van derzelve vrye raadpleeginge. Friesland voegde (b) zig by dat gevoelen. Doch de Staaten van Holland, des anderen daags, dit werk overweegende, verstonden, dat, wel verre van in het genomene Generaliteits besluit te berusten, het zelve, met alle kragt, diende te worden tegen gegaan. Zy stelden, egter, vast, dat, alvorens tot sterkere maatregelen te koomen, men, nogmaals, tragten zoude, 't gezegd besluit te doen intrekken, en, in plaats van dien, doen verklaaren, dat, zo in dit geval, als in anderen, „niemand, te gelyk, zittinge konde hebben „in meer dan één van de Generaliteits Collegien van den Raade van Staate, Generaliteits Reekenkamer en Admiraliteiten,” immers, dat men, in deezen, met geene overhaas-

(b) Resol. van Holl. 19 Mey 1741. bl. 407 en 408.

haastinge zou mogen te werk gaan, maar, in aanschouw der gedaane overneeminge van deeze Provintie en die van Friesland, 't besluit, vooreerst, zou dienen op te houden, tot dat men de meeninge der Bondgenooten zelve zoude hebben verstaan. Om meerder ernst te doen blyken, zonden hunne Edele Grootmogendheden, ten zelve dage, zeven buitengewoone Afgevaardigden, uit hun midden, ter Vergaderinge der Algemeene Staaten, met last om, aldaar, nevens de gewoone Afgevaardigden, een wydloopig Vertoog te doen, ter staavinge van derzelve gevoelen en wederlegginge van het verschillende, en, zo zulks van geen vrugt mogte zyn, te verklaren, dat Holland, hoe ongaarne ook, zig verplicht vonde „ de goede ordre en gronden „ van de bestiering en Regeering van de „ zaaken van de Unie — te *maintieneren*, en, „ *omni modo*, het *effect* van die *Conclusie* te „ gentegaan en te beletten.” Ook besloot dit Gewest, in dat onverhoopt geval, den Bondgenooten schriftelyke kennis te moeten geeven van het gebeurde, en te verzoeken, de handen, tot weeringe van oneenigheden, met hunne Edele Grootmogendheden, in een te slaan, en den Hollandschen Raaden en Ministers van het Kollegie der Admiraliteit te Amsterdam te gelasten, om, midlerwyl, den Heere TORCK, van de zitting in 't zelve Kollegie te weeren, immers, en in allen gevalle, met hem niet te zitten, of in eenige *Besoignes* te treden, en, zo hy, 't zy alleen, 't zy met andere Raaden, zaaken, tot de Admiraliteit betreklyk, zou willen behandelen, als dan aan elk' een' te verbieden

den, hem te gehoorzaamen. Van al 't welk ook kennis wierdt gegeven aan Burge-meesteren der Stad Amsterdam. (c)

De bezending ter Generaliteit deedt geen vrugt. De Hollandfche Afgevaardigden boodfchaptten terug, dat de vier Provintien zig be-roepen hadden op zeker gebeurde in den jaare 1718, toen de Heer Ris, zittinge den Raade van Staate vergund was, fchoon hy Equipagie-meester was gebleeven van het Kollegie ter Ad-miraliteit in West-Friesland en het Noorder-Kwartier, en dat, zy onverzetbaarlyk by hun-ne gevoelen volhardende, de Hollanders zig met eene fterke aantekening; houdende de bo- vengemelde Verklaaring; hadden moeten dek- ken. De Staaten van Holland gingen, toen, over tot de aanschryving aan de Bondgenooten, agtende en hun vertoonende, dat het geval van den Heere Ris of anderen, die Bedienden, en geenzints Leden, van de Admiraliteiten waren geweest, niet gelyk was aan dat van den Heere TORCK. Ook zonden zy, nu, den reeds vermelden last, tot weering van dien Heere, aan de Hollandfche Randen ter Admiraliteit van Amsterdam af. (d) Deeze hier van, daadlyk, aan 't Kollegie, ten bylyn van den Heere TORCK, kennisfe gegeven hebbende, antwoord- de de laatgemelde, dat hy de Resolutie van Holland hielt voor kwalyk genomen, * en dat hy zyne zittinge niet ruimen zoude, altoorens de Algemeene Staaten eenen anderen, in zyne plaats,

* Infer:
meel

(c) Refol. van Holl. 20 Mey 1741, bl. 409—415.

(d) Refol. van Holl. 23 Mey 1741, bl. 416—418.

(e) Refol. van Holl. 25 Mey 1741, bl. 420 an 421.

plaats, hadden benoemd. De Friefche en Groningsche Raaden voegden zig, toen, by de Hollanfche, en de Heer APPIUS, wegens Stad en Lande voor zittende, verklaarde, dat, zo de Heer van Rozendaal zig niet geliefde te verwyderen, hy ook niets in omvraage zoude brengen. Doch dit deedt geene uitwerkinge. De Vergadering wierdt dan gefcheiden. Maar toen men dezelve, den volgenden dag, weder opende, de Heer TORCK wederom aanwezig was, en de Voorzitter hem af vroeg, „ of hy nog van *intentione* bleef den Raad bytewoonen? ” 't geen hy, met *ja*, beantwoorde, fchelde de Prefident, liet den Ontfanger - Generaal, nevens den Equipagiemeester, binnen koomen, en gelafte hun, geene bevelen aftevaardigen, ten zy, door hem zelve en den Sekretaris geteekend: ook beval men elk eenen, overeenkomftig de Hollandfche Refolutie, den Heere TORCK niet te gehoorzamen: waarin, by de Officieren en Bedienden, Ingezeerenen van dæze Provintie, geene de minfte bedenklykheid gemaakt wierdt. Om, verders, alle daadlykheden voortekoomen, kwam de Raad niet meêr, in zyne gewoone Vergaderplaats, by een, maar in den omtrek van het Hof, aan het Huis van den Heere VAN DEN BOETZELAAR, zitting hebbende wegens Holland: alwaar de loopende zaaken wierden afgedaan. (f) De Algemeene Staaten hadden, ondertusfchen, op voorftel van Gelderland, de

Re-

(f) Refol. van Holl. 26 en 27 Mey 1741. bl. 423 en 426.

Resolutie, by hun, nopens dit werk, genomen; ook aan den Raad der Admiraliteit te Amsterdam afgevaardigd: maar, daar hunne Edele Grootmogendheden aan de Hollandsche Raaden verboden hadden, dezelve te eerbiedigen, wierdt zy ter zyde gesteld.

Men handelde dus, ter Admiraliteit van Amsterdam, naar 't Besluit van Holland: doch 't geschil zelve was, daar door, niet ten einde gebracht. De vier Provincien; die het met de laatstgemelde oneens waren; bragten, in 't begin van Zomermaand, hunne tegen aantekeninge ter tafele der Algemeene Staaten. Zy beklagden zig, dat Holland de Resolutie der algemeene Staaten beschouwde, als, by overhaastinge *, genomen, daar zulks niet was geschied, dan na gehouden *Besoigne*. *pitence* * *Practi*
 Ook hadt Rozendaal zig, midlerwyl, naar den Haage, ter waarneeminge zyner *Commissie* in den Raad van Staate, begeeven en, by *Requeste*, aan hunne Hoogmogendheden verslag van zyn wedervaaren gedaan, met verzoek, om, door dezelve, te worden gehandhaafd. (g) Doch, eerlang, liepen ook de antwoorden der Bondgenooten zelve ter Generaliteit en by Holland in, waaronder die van Gelderland, aan hunne Edele Grootmogendheden, verre de wigtigste was en, voornaamelyk, hier op ter neder kwam. Dat zy, ten allen tyde, geneigd tot onderhoud van eensgezindheid en onderling vertrouwen onder de Bondgenooten, ook, altoos,

(g) Resol. van Holl. 9 Juny 1741. bl. 426 — 444.

altoos, byzonderlyk letten zouden op de verzoeken, door Holland voorgesteld, doch, des niet te min, zig, in deezen, met dit Gewest niet voegen konden, laat staan, door hunne toestemminge en goedkeuringe, de onderneeminge bekrachtigen, die het zelve hadt gelieven werkstellig te maaken, om der Generaliteits Resolutie haar vermogen te beneemen. Dat de vraag, „of een Heer, *ge-introduceert* en *sesie* hebbende in den Raad van Staate, by *continuatie* mogt blyven *fungeren*, als Raad ter Admiraliteit,” ontegenzeglyk, door de gezamentlyke Bondgenooten moest onderzocht en bevestigt worden: dat, ter oplossing deezer vraag, by de Algemeene Staaten, op den twaalfden van Bloemaand, te regt, een voorstel was gemaakt: dat de Resolutie, daar nopens, na gehouden *Besloefte*, by meerderheid, genomen, wettig was, om dat deeze zaak niet onder die geenen behoorde, tot welken, naar 's Lands grondwetten, eenpaarigheid vereischt wierdt: dat de Raaden ter Admiraliteit verplicht waren geweest, die Resolutie te eerbiedigen; dat het tegendeel te stellen, 't zelve zyn zoude, als te beweeran, dat die Raaden geen Generaliteits Kollegie uitmaakten: dat ook de eed, by de Bondgenooten, ten jaare 1635, vastgesteld, als dan zou moeten veranderd worden, en dat het geenzints aan de Admiraliteiten voegde, te onderzoeken, of de Resolutien hunner Hoogmogendheden eenpaariglyk waren genomen of niet, nadien, daardoor, een onderschikt Kollegie, zig het oordeel zou aanmaatigen over 't gedrag der

Ver-

Vergaderinge, aan welke het ondergeschikt was: 't geen zeer ongerymde gevolgen stonde na zig te sleepen. Dat zy, dierhalven, den Heere van Rosendaal niet uit de *Besoignes* hadden moeten sluiten, noch, buiten nood, en tegen de uitdruklyke woorden hunner Instruktie, de Vergadering naar elders verplaatsen, maar de Resolutie der Algemeene Staaten, van den jaare 1687, hadden moeten na-koomen! by welke hun verboden wierdt, de bevelen der Staaten van eenige Provincien, buiten kennisse hunner Hoogmogendheden, te volgen. Dat, uit dit laatste, voortvloeyde, hoe ook de Provincie van Holland te ver gegaan was, alzo deeze, door een' last, houdende niet alleenlyk aan hunne Raaden, maar ook aan de Ministers der Admiraliteit, zig niet slegts hadt onttrokken aan den eed der Generaliteit, maar zig ook, met uitsluitinge der Bondgenooten, de opperste magt * hadt aangemaatigd over de Bediendens der algemeene Staaten. Dat, *du* * Sansve.
gaarde. doende, het toelaaten der Leden in de Admiraliteit van Holland alleen zou afhangen, welk Gewest zy niet hoopten, zulk een willekeurig voornemen te hebben, voor 't vervolg: alzo zy dit, volgens eed en plicht, zouden moeten regengaan. Dat Holland, 't was waar, zyn verrigte hadt zoeken te verdedigen: dat het zig hadt beroepen op de Instruktien van den Raad van Staate en der Admiraliteit, by welken de Leden verpligt wierden tot eene aanhoudende zittinge, ter plaatse, daar zig die Kollegien bevonden: maar dat al 't geene, daar ter plaatse, van die aanhoudende zittingen gezegd wierdt, baarblyklyk buiten zwang was: dat het zelf-

de ook, nopens den Sekretaris, was vastgesteld, en dat egter een Sekretaris der Admiraliteit, ten jaare 1699, in de Generaliteits Kekenkamer was atgevaardigd geweest: dat men zeide, hoe het bewijs van een' Sekretaris tot een Lid van 't Kollegie niet doorginge: maar dat het hun, in tegendeel, zelfs sterker toefcheen, alzo een Sekretaris alleen, en dus zyne geduurige aanwezigheid meerder noodig was: dat men, verder, tegenwierp 't oppergezag * van den Raad van Staate over de Admiraliteit: dan dat, die zaak zo klaar niet was, en, zo zy het al ware, was 't niet vreemd, dat dezelfde persoon in twee Kollegien, 't een ondergeschikt aan 't andere, zitting hadt. 't Voorbeeld van den Equipagiemeester RIS was hier een sprekend bewys van. 't Voorgeeven, als was men van deezes Ambtbediening niet onderrigt geweest, hadt geen' schyn, en kon, in allen gevalle, niet gezegd worden van den Heere DAMAS VAN SLEINGELANDT, die, Ontfanger der *Convoyen* en *Licenten* zynde, in 't Jaar 1731, Lid van den Raad van Staate wierdt. In 't jaar 1719, hadt Holland zelve eenen Raad ter Admiraliteit, buitengewoonlyk, naar de Generaliteit willen afvaardigen. Hunne Hoogmogendheden hadden, ja wel, hierin toen, zwaarigheid gevonden: maar 't was een groot onderscheid, te gelyk zitting te hebben by hoogerdezelven; en in een Kollegie, welkers Leden, door hun, op voorstel der Provintien, wierden afgevaardigd, of wel in twee Kollegien, die, beiden, in eed der Algemeene Staaten stonden. Geensints strookt het ook met de tegenwoordige denkwyze van Holland; dat die Provintie den Heer

Heere PIETER STEIN, schoon Commisfaris en Equipagiemeester van de Admiraliteit van Amsterdam en Zeeland, tot Gekommitteerden Raad, hadden aangesteld en, in die hoedanigheid, by hunne Hoogmogendheden doen verschynen. Gelderland hadt dan, om deeze en meerdere redenen, het verrigte hunner Afgevaardigden ter Generaliteit goedgekeurd, te meer, daar men, daaglyks, ondervondt, dat Holland Bewindhebberen der Oost- en West-Indische Maatschappyen; welker ambten zeer omslagtelyk waren; in Generaliteits Kollegien afzondt, en Zeeland zyne Gekommitteerde Raaden; teffens Raaden ter Admiraliteit; gewoon was, ter algemeene Staats-Vergadering af te vaardigen, alwaar zy, zo ter hooggemelde Vergadering, als in 't *Besoigne* met de Admiraliteiten, in een en dezelfde zaak, hun *Advis* uitbragten: 't geen veel tegenstrydiger scheen, dan het punt in verschil, nadien de zaaken, den Raad van Staate en den Admiraliteiten aanbevoelen, weinig of geene overeenkomst met den anderen hadden. Dat zy geene reden konden vinden, waarom men iets meerder, nopens Zeeland, zou behooren voorby te zien, en iets minders aan Gelderland betwisten, en wel, door 't neemen van feitelyke maatregelen, die, sedert den aanvang van dit Gemeenebest, zonder voorbeeld waren. Dat de Geldersche Afgevaardigden zelfs, aan de Hollandfche, een middel van vergelyk hadden voorgeslagen, naamentlijk, om 't Rapport, den 19 van Bloei maand uitgebragt, niet tot besluit * te brengen, maar mede over te nee-^{*conclusie}men, mits de zaak, ondertusfchen, in zyn ge-

heel bleewe : doch dat men dit geweigerd hadt : waar op , eindelyk , en dus niet by overhaasting , 't besluit was gevolgd. Dat zy , dierhalven , de Staaten van Holland verzogten , by nadere overweeginge , van hunne gevoelens af te zien , immers hunne bevelen , aan de Admiraliteit gegeven , in te trekken , en den Heere van Rosendaal , onverhinderd , zyne bedieninge te doen waarnemen , tot dat , by de gezamentlyke Bondgenooten , eene wet of Resolutie , over de onvoeglykheid van een' Heer in twee Kollegien te zenden , zou zyn vastgesteld , waar toe zy geeneen waren , en zig aanboden , een' vasten voet , voor het toekomende , te helpen beraamen : verzoekende , dat hunne Edelmoedigheden in deezen voorslag zouden bewilligen , terwyl zy , anderlints , zig , voor alle kwaade gevolgen , onschuldig hielden (*h*).

Ik weete niet , dat , op dit stuk , te rug geschreeven wierdt , van de Hollandsche zyde , 't geen ook , veelligt , nog grooter verwyderinge zou gemaakt hebben. Doch , eerlang , ontvongen , zo die Provincie als Gelderland , de antwoorden der overige Bondgenooten , op hun voorig aanschryven. Zeeland en Friesland verklaarden zig , nopens 't verschil zelve , voor 't gevoelen der Hollanderen : in Utrecht , was ; op 't Rapport van een hier nopens gehouden Besoigne ; door de twee voorzittende Leden geen *Advis* uitgebragt , en de Stad hadt het overgenomen. Overys-

fel begreep, dat de meerderheid der Generaliteit niet te berispen was: maar allen, die zig verklaarden, oordeelden evenwel, dat de twee twistende Gewesten te ver gegaan waren, en beklagden zig, byzonderlyk, over de bevelen, door Holland, aan de Admiraliteit gegeven, verzoekende daarom, dat die Provincie, op eene voldoende wyze, alle verdenking wilde wegneemen, van zig, ten deeze, eenig gezag boven de andere Bondgenooten te willen aanmaatigen. Zy begreepen voorts, dat, om, ten nutte van 't Gemeenebest, in deeze gevaarlyke tyden, de eendragt te doen herleven. men zig niet moest ophouden, met het onderzoek van 't geschil, maar, de zaak opneemende, zo als zy lag, op de vriendlykste wyze, tot het beste einde brengen, om welke reden zy aan Gelderland hadden verzogt, een' anderen, in plaats des Heere van *Rosendaal*, ter Admiraliteit van Amsterdam aftevaardigen, en aan Holland, om de gegeven bevelen intetrekken en, met de overige Bondgenooten, zig te vereenigen, tot het neemen eener * verbiedende * *prohibi-*
 wet, ter Generaliteit, by welke wierdt vastge- *bitoire*
 steld, dat een en dezelfde persoon, voorraan, in twee Generaliteits Kollegien niet zou mogen zitten. Holland verklaarde, daarop, zeer spoediglyk, ter Algemeene Staats-Vergadering, geen 't minste voorneemen gehad té hebben, om, aan zig in 't byzonder, eenig gezag aantemaatigen, 't welk den Bondgenooten in 't gemeen toekwam, maar deezen weg te hebben ingeslagen, om dat zy hun de eenigste was toegescheenen, die de zaak in zyn geheel, en de vrye * raadpleeging open, konde houden. zo * *deliber-*

voor de verdere Bondgenooten, als voor zig zelve. Ik vinde niet, of dit Gewest, wyders, haare bevelen, en Gelderland de *Commissie* des Heeren van Rosendaal, met der daad, introk. Doch 't schynt, dat ROSENDAAL zig uit de Vergadering onthieldt: (i) schoon hy, ten jaare 1745 en 1746, onder den Ontvanger der vry- en gelei-gelden te Arnhem, deedt bekommeren de penningen, welken hij, „van drie „ jaaren, *tractementen*, baten en *emolumenten*, „ vermeende te moeten hebben, als, in 't Kol- „ legie ter Admiraliteit Amsterdam, *sesse* ge- „ had hebbende, sedert 1 Mey 1741, tot den „ laatsen Mey 1744.” De Admiraliteit bragt dit ter kennisse der Algemeene Staa- ten, die, zo ik meene, in 't laatst van den jaare 1746, beslooten, om, tot het maaken van een einde aan dit werk, de Admiraliteit te Amsterdam te magtigen, tot het, aan Gelderland, ter hand stellen van zodanige gelden, als aan een Heer, wegens die Provintie, van Mey 1741 tot 1751, *gecommitteerd*, „ soude hebben „ *gecompeteerd*: om, daar mede, naar goedvinn- „ den te handelen”, mits de twistgedingen en bekommelingen in Gelderland wierden vernietigd, en zodanige verbiedende wet, in deezen, wierde vastgesteld, als op welke, voorheen, zo dikwerf, te vergeefs, was aangedrongen (k).

Bl. 560. r. 5. „ Stad en Lande was nog niet begonnen met het aanwerven der manschap

(i) Resol. van Holl. 21, 25, 27 July en 22 Aug. 1741. bl. 591—598, 607 en 608, 616-614; 646—652.

(k) Resol. van Holl. 2 July en 16 Dec. 1746. bl. 418 en 768, 799.

ſchap van de derde vermeerdering." Schoon dit Gewest zyne ſtem wel tot dezelve vermeerdering gegeven hadt, bleef het, egter, zyn geldelyk aandeel ſchuldig, zonder genoegzaame geruſtheid te geeven, voor de voldoening van dien, binnen een' bepaalden tyd. Dit gaf oorzaak, dat de Algemeene Staaten, in Hooimaand deezes jaars, beflooten, om eene bezending, uit hun midden, derwaarts te doen, die, kort daar aan, wierdt werkſtellig gemaakt: wordende, door Holland, daar toe benoemd de Heer JACOB BISSOP, Raad en Penſionaris der Stad Delft. Doch de Staaten van Stad en Lande weigerden gehoor aan die Bezendinge, en gaven, ſedert, ſlegts ſlaauwe hoop van betaalinge, tegens het eerſtkoomende voorjaar (m).

In 't begin van dit jaar 1742, wierdt Delft gedreigd met een' voortgelyken ramp, als haar, ten Jaare 1654, wedervaaren was. In de Kruidmakery, een vierde deel uurs bewesten die Stad, vloog 't Korrel- en Stookhuis, nevens een Kagchel, met kruid gevuld, onder twee vreeslyke ſlagen, in de lucht. Er raakten, by die gelegenheid, eenige Hooizolders in brand, doch het gelukte der goede zorge van de Delfſche Regeeringe, 't nabyzynde Kruidmagazyn voor dien ramp te beveiligen. Met dat al, waren agt Kruidmolens vernield, de Kruidmakery byna verwoest, eenige arbeiders en paerden, aldaar, gedood, boomen uit den grond gerukt en

(g) Reful. van Holl. 18 Sept. en 21 Dec. 1742. bl. 784 + 739, 940 en 941.

de, byliggende, Landeryen schier omgekeerd. In Delft zelve, waren, aan de westzyde en in de *Waterslootsche Buurt*, aan veele Huizen, de daken af- de glazen in-geslagen: ook hadden zommigen, van binnen; daar zelfs geflootene deuren van hunne grendelen los sprongen; eenige schade geleeden (n).

Bl. 403. r. 1. „ *De Kardinaal DE FLEURY, die, zo men zig plagt te verbeelden, doorgaans tot Vrede geraaden hadt.*” De Ambassadeur VAN HOEY bevestigt, in zyne Brieven, styfen sterk, dat de Kardinaal, tot het uiterite zynsleevens, in dit gevoelen bleef, en, schoon men, op het zeggen van 't Fransche Hof, altyd, niet aan kon, zie ik geene reden, waarom dit gevoelen, alhier, te verdenken (o). Frankryk hadt, door het verheffen des Keurvorsten van Beieren, tot den Keizerlyken troon, een gedeelte van zyn oogmerk bereikt: maar de bevrediging der Koningen van Sardiniën en Pruisse, de aanhoudende nederlaag der Fransche Legers, en de vrees van Engeland en den Staat tot openbaare Vyanden te krygen, konden, myne's meenings, dat Ryk, in dit tydpunt, ter beveiliging van zig zelve, zeer wel naar Vrede doen verlangen.

Bl. 423. r. 3. „ *Spaansch Esquader.*” Hier kwam niet van: ook was 't gebrek van penningen zo groot in Spanje, dat, naar de meeninge van sommigen, in 't geheele Koningryk, geene tien millioenen piasters

(o) Europ. Merc. Febr. 1742. bl. 143 en 144. Staat der Vereenigde Nederlanden, IV D. bl. 438 en 439.

(n) Brief van VAN H 3Y, 27 Maart 1743.

Mr FRANS VAN DER MEER.
Ambassadeur van den Staat der Vereenigde
Nederlanden aan het Hof van Spanje.

ters, klinkende munt, voorhanden waren: 't geen men toefchreef, zo aan de kostbaarheid der Spaansche Legers in Savoyje en den Kerklyken Staat, als om dat, gedurende den Engelschen oorlog, veel meêr gelden uitgevoerd, dan, van de Westindien, ingelooopen waren (p).

Gedurende deeze onlusten, stierf de Heer FRANS VAN DER MEER. Ambassadeur van den Staat, aan 't Hof van Madrid. Onze WAGEN. en ik, na hem, hebben van dien Staatsdienaar moeten gewaagen, als van een der kundigste, doorzigtigste en arbeidzaamste mannen, die zig, thans, in 's Lands dienst bevonden, en op wiens schouders de belangen, niet alleen deezer Landen, maar der gezamentlijke Hanoversche Bondgenooten, aan het Spaansche Hof, een geruimen tyd, veiliglijk, gerust hadden. Steeds yverig voor de eere der Republiek en den bloei van haaren Zeehandel en Koopvaart, hadden zyne Meesteren hem, nog in Grasmaand deezes Jaars, met eenen byslag van vyf duizend gulden, begunstigd. Na zyn overlyden, wierden 's Lands zaaken waargenomen, door zynen Sekretaris GREFLEIN. Eerst in Wintermaand des Jaars 1746, wierdt de Heer JAN LODEWYK HAGANUS VAN WASSENAAR, in zyne plaats, door de Algemeene Staaten, tot Ambassadeur by 't Hof van Spanje, aangesteld (q)

Bl.

(p) Brieven van den Heer VAN HORY, van 25 Maart 1743. in de Verzaameling van *Secreste Staatspapieren* van den Heer Sekretaris der Staaten van Holland, Mr. W. BUYS.

(q) Resol. van Holl. 26 April 1743, bl. 230. 16 Dec. 1746. bl. 763. WAGEN. Vaderl. Hist. 8 D. bl. 290, 447. en myne Aanmerk. 18 stuk, bl. 93, 94 en 127.

Bl. 430. r. 11. v. o. „Lieutenant-Admiraal Grave.” De Staaten van Holland hadden, ter gelegenheid deezer uitrustinge, eenige Vlag-officiëren aangesteld. Onder deezē was de Schout by Nagt GRAVE, tot Lieutenant Admiraal, by de Maaze, en de Kapitein JAN TAALMAN, tot dien zelfden rang, by het Kollegie te Amsterdam, bevorderd (r).

Bl. 452. r. 12. „Tot het Gezantschap aan der Koning van Frankryk — de Heer VAN WASSENAAR aangesteld.” Op 't laatst van Sprokkelmaand deezes Jaars. was ook, naar Engeland, in buitengewoon Gezantschap afgevaardigd de Heer PHILIPS VAN DEN BOETZELAAR, Heer van Nieuwveen en Lid der Ridderschap van Holland. Hy verbleef, zonder veel te hebben kunnen slaagen, te London, tot in den Jare 1745, waar na hy, in 't begin des Jaars 1746, op nieuw, derwaart gezonden wordende, in dat van 1747, weder te rugge kwam (s). 't Is my, uit de Staats-Papieren, toebehoord hebbende aan wylen den Heere WILLEM BUIS; toen, eersten Sekretaris der Staaten van Holland en, voorheen, met zeer veel roem, in bezending, naar Groot-Brittannie en elders, geweest zynde (t); gebleeken, dat 't gevoel, 't geen sommige Staatsleden, met naame de Regeering der Stad

(r) Refol. van Holl. 18 Mey 1741. bl. 348 en 349.

(s) Refol. van Holl. 11. 17 Febr. 1744. bl. 175 en 116. 12. Febr. 18 Dec. 1745. bl. 108 en 1026.

(t) WASSER. Vaderl. Hist. XVII. D. bl. 211. 218 415. 438. en myne Aanmerk. op 't 17 Stuk, bl. 100, 104-100.

Stad Amsterdam , thans hadden (van 's Lands onvermogen , om , in een' oorlog deel te neemen , die den Ingezetenen de hoogste nadeelen stondt toe te brengen en de kasse te bederven , aanleiding gaf tot deeze , in zyn oogmerk zeer nuttige , zendinge : waar van ik , wyl myne Aanmerkingen , op dit XIX Deel , reeds tot een behoorlyk Stukjen zyn aangegroeid , by vervolg , gelegenheid hoop te hebben , om eenige breeder opgaave te doen .

Bl. 475. r. 15. v. o. „ *De eerste Griffier der Algemeene Staaten , Mr. FRANCOIS FAGEL , in Slagtmaand deezes Jaars , verzogt hebbende , ontslagen te worden , werdt , door zynen Neeve , Mr. HENDRIK FAGEL , opgevolgd.*” Reeds ten Jaare 1737 , hadt de Griffier , FRANCOIS FAGEL , Man van uitsteekende kunde in onze en de Buitenlandsche zaaken , zyn ontslag verzogt . Maar de Bondgenooten , byzonderlyk Holland , ernstig by hem aanhoudende , om zyne hulp aan de Lande , in deeze drukkende tydsomstandigheden , al was het slegts voor één jaar , niet te onttrekken , voldeedt hy aan deezen wensch . Sedert evenwel , te meermaalen , zyn verzoek herhaald hebbende , wierdt hem 't zelve toegeestaan , in Slagtmaand des Jaars 1744 , toen hy den hoogen ouderdom van , byna , vyf en tagtig jaaren bereikt en den Lande , vier en zestig Jaaren lang , gediend hadt . Zyn Broeders Zoon en Opvolger , Mr. HENDRIK FAGEL , was , reeds ten Jaare 1742 , van Commis der Algemeene Staaten , tot tweeden Griffier , aangesteld .

't Lee-

't Leven van den Griffier FRANCOIS FAGEL is, door Jonkheer ONNO ZWIER VAN HAREN, beschreeven, maar, mynes weetens, nimmer gedrukt geworden (u).

Bl. 484. r. v. o. 14. „ 't Geschil — is, tot hier toe, nog niet beslist.” Het Vergelyk, tusfchen den Keurvorst van Beieren en dien van de Palts; van 't welk WAGEN., hier, gewaagt; is, op den 7 van Oogstmaand des Jaars 1756, by een Ryks-goedagten, bevestigd geworden (v).

Bl. 504 r. 9. v. o. „ Het Hof van Berlyn *scheen* — te gelooven, dat er een heimelyk Verdrag geslooten was, tusfchen de Hoven van Weenen en Dresden.” Het Hof van Berlyn bedroog zig hier in geenzints. Op den 18 van Octobermaand deezes Jaars 1745, hadden de Koning van Polen en de Keizerin Koningin, te Leipzig, een naauw en geheim Verdrag, onder den anderen, geslooten, en zig, daar by, wederzyds, verplicht, de wapenen te blyven voeren, tot dat men niet slegts Silezie en 't Graafschap Glatz weder veroverd, maar den Koning van Pruise verder te ondergebragt zou hebben, en zyn gebied in naauwer grenzen beperkt. De inhoud van dit Traktaat wierdt, in dien tyd, tusfchen de twee verbindende Mogendheden, zorgvuldiglyk bedekt: maar, waar drong het fcherpziende oog van FRE-

DRIK

(u) Resol. van Holl. 9 Jan. 1737. bl. 18, 17, 24 1738. bl. 18—20. 28 Maart 1741. bl. 239. VAN HARENS *Geuzen* in de *Ophelderingen*. bl. 303—305. Europ. Mercur. Oct. 1746. bl. 278 en 279 en myne Aanmerk. in dit stukje, bl. 8.

(v) PUTTER *nieuwste Gesch.* 33. p. 1227. § 530.

DRIK den II niet door? Voor 't overige is dit stuk, in Duitschland, eerst in 't Jaar 1756, doch, hier te Lande, denklyk, laater, bekend, immers openbaar, geworden, en dus geen wonder, indien onze WAGEN., by het stellen van dit zyn XIX Deel der *Vaderlandsche Historie*; 't geen, eerst in 1758, uitkwam; van het zelve, gelyk het schijnt, nog onbewust was. Men hadt 'er, onder anderen, zekere verdeeling by be- raamd der Pruisfische bezittingen, welken men zou mogen veroveren, en het oog, ten dien einde; maar, zo als by de uitkomst bleek, vrugteloos; meest op Maagdenburg en den Saalkreits gewend (w).

DRUKFEILEN IN DIT STUK.

Bl. 10. r. 14, *Staat zeer verkeerdelyk „aan- vallende en verdedigende” lees „verdedi- gende”*

(w) PUTZER nieuwste Gesch. 5 B. p. 1183 en 1184, (a). §502.

De Plaat van den Raadpensionaris HEINSIUS, agter dit Stuk te plaatzen, en naderhand by het inbinden, tegenover bladz. 76, van het 18 Stuk.

gestempelt 18-9-93

